

I. Az Országos Állategészségügyi Intézet

Az Országos Állategészségügyi Intézet története cikkekben

Tartalom

Az Állategészségügyi Intézet	14
A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet	18
A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet megnyitása	22
A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet	24
Dr. Manninger Rezső távozása a M. Kir. Orsz. Állategészségügyi Intézet éléről	35
25 éves az Országos Állategészségügyi Intézet	37
Állategészségügyi intézményeink 20 éve	42
Meghívó az állategészségügyi intézetek jubileumi (1945–1965) tudományos ülészakára	48
Meghívó az állategészségügyi intézetek által hazánk felszabadulásának 20 éves évfordulója alkalmából rendezett jubileumi tudományos ülészakára	49
Meghívó az Országos Állategészségügyi Intézet fennállásának 40. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésre	50
Az Országos Állategészségügyi Intézet alapításának 50. és az első magyar nyelvű szakközlöny megjelenésének 100. évfordulója	51
Az Országos Állategészségügyi Intézet alapításának 50. évfordulója alkalmából Jubileum Emléklapok adományoz az intézet vezetésére	52
Az Országos Állategészségügyi Intézet 50 éves évfordulójának megünneplése (1928–1978)	53
Manninger Rezső emléktáblájának elhelyezése az Országos Állategészségügyi Intézetben ..	58
A magyar állategészségügyi igazgatás és intézményrendszerének hatása az élelmiszer- termelésre az 1967–82 közötti években	60
Jogi szabályozások	60
Szervezeti kérdések	61
Anyagi-műszaki ellátás	63
A járványos betegségek leküzdésében elért eredményeink	65
Elismerés élelmiszer-higiéniai munkánkért	66
Az állategészségügyi intézetek az állatorvosi gyakorlat szolgálatában	68
Az állategészségügyi szolgálat új szervezeti rendje, tevékenységének új formái és feladatai	72
Az állategészségügyi szolgálat új szervezeti rendje	73
Szolgálatunk főbb szakmai feladatai	74
A feladataink ellátásának feltételei	76
Hírek [Jendrassik Alfréd műépítész halálának 50. évfordulója]	79
Az Állategészségügyi Intézetek Évkönyve újra megjelent	80
Az állategészségügyi intézmények korszerűsítéséről	82
Új szolgálat alakul: Megszűnik három állategészségügyi intézmény	83
60 éves az Országos Állategészségügyi Intézet	84
Tények és emlékképek az Országos Állategészségügyi Intézet 60 évéből	86
Az Országos Állategészségügyi Intézet feladatkörének alakulása 60 év alatt – vázlatosan	89
60 éves az Országos Állategészségügyi Intézet	90

Emlékezés az Országos Állategészségügyi Intézet elmúlt 60 évére	91
Intézetünk megváltozott szerepe a gümőkór és a mycobacteriosisok elleni küzdelemben az elmúlt 10 évben.....	92
Szemelvények az egzotikus vírus okozta betegségek intézeti diagnosztikájának történetéből	94
Az iparszerű haltenyésztés által támasztott halegészségügyi követelmények	95
A szarvasmarha mastitis hazai helyzetének megítélése az intézeti vizsgálatok tükrében...	96
A kémiai vizsgálatok szerepe nem fertőző betegségek oktanának felderítésében	97
A mikromorfológiai vizsgálatok szerepe az intézeti diagnosztikai munkában	99
Zárszó	99
Intézeti állásfoglalás a hazai állat-egészségügyi diagnosztikai intézetek működtetéséről.....	102
Szakmai visszatekintés az elmúlt 25 évre az Országos Állategészségügyi Intézet 75 éves jubileuma alkalmából	103
Kiváló intézet kitüntető cím	114
Kiváló intézet kitüntető cím 1981	114
Az Országos Állategészségügyi Intézet ismét elnyerte a Kiváló Intézet címet	114
Kiváló intézet kitüntető cím 1982	115
Tolnay Sándor díj 1997	116

Az Állategészségügyi Intézet

Forrás: *Állatorvosi Lapok*, 1928. 51 (22). 266–267.

Az állatorvosi közszolgálat államossítása alkalmával kiépítették a hatósági állatorvosi szolgálatot, de nem gondoskodtak arról, hogy az állategészségügyi igazgatásnak külön tudományos intézete legyen, ahol összpontosítva végeznék mindazokat a vizsgálatokat és felülvizsgálatokat, melyek a gyakorlatban működő állatorvosok munkakörét meghaladják. Az állatorvosi tudomány rohamos fejlődése folytán pedig állandóan szaporodtak azok az ügyek, melyeket ilyen tudományos intézet hiányában az állatorvosi főiskola egyes intézeteihez kellett utalni. Ámbár az állatorvosi főiskola intézetei mindenkor a legnagyobb készséggel vállalták a földművelésügyi ministerium által hozzájuk utalt azokat a teendőket is, melyek szorosán véve nem tartoznak a szakoktatás körébe, mégis e teendők szaporodása következtében az egyes intézeteknek amúgy is kicsiny személyzetét az ilyen megbízások idővel túlterhelték. Ezt a megterhelést úgy igyekeztek enyhíteni, hogy a járványtani és a bakteriológiai intézethez m. kir. állatorvosokat rendeltek ki az odautalt teendők végzésére, illetve az azok ellátásánál való segédkezésre.

Az állategészségügyi igazgatás köréből az állatorvosi főiskolához utalt teendők szaporodásával külön tudományos intézet hiánya mindjobban érezhetővé vált. Az állategészségügyi igazgatás köréből ezidőszert az állatorvosi főiskola bakteriológiai, járványtani és kórbonctani intézetei végzik határozatlan vagy kétes esetekben a beküldött állati hullákon, hullarészeken vagy vizsgálati anyagokon a hivatalos felülvizsgálatokat; a kórbonctani intézetben történnek nevezetesen a veszettség gyanúja esetén a göröcsövi vizsgálatok és kísérleti állatojtások, a járványtani intézetben végzik a takonykór, a tenyészbénaság és egyéb betegségek felderítésére szolgáló serologiai vizsgálatokat, itt vizsgálják bakteriologailag a tőgygümőkór gyanúja esetén beküldött tejet és járványos nyirokérgyulladás gyanúja esetén a fekélyekből vett kaparékot, ez az intézet bízott meg a *Calmette*-féle gümőkór ellen védőoltási kísérletek végzésével; a bakteriológiai intézetben vizsgálják és ellenőrzik az állatgyógyászatban használatos ojtóanyagokat és szérumokat, itt készítik a diagnosztikai eljáráshoz szükséges malleint és tuberkulint, itt végzik a veszettség ellen védőoltási kísérleteket. A sertéspestis elleni szérum kipróbálását pedig, minthogy az állatorvosi főiskola intézetei sertések elhelyezésére megfelelő férőhellyel nem rendelkeznek, megbízott szakközegek a szérumtermelő intézetek sertésszállásaiban végzik.

Az állategészségügyi szolgálat fejlesztésére irányuló törekvések között már régebb óta szerepelt olyan intézet létesítése, amely az állategészségügyi igazgatásnak tudományos szerve lenne, megvalósítását azonban az késleltette, hogy nem voltak meg hozzá a szükséges anyagi eszközök. Később a világháború, majd pedig az ország összeomlása voltak akadályai az ilyen intézetek létesítésének. A viszonyok javulásával állategészségügyi intézet létesítése ismét szóba került, de még mindig nem sikerült a szükséges fedezetet előteremteni. Amikor azonban 1926-ban a földművelésügyi ministeriumban *Mayer Károly* államtitkár úr felülvizsgálata alá utalták az állategészségügyet, újból szóba került az állategészségügyi intézet megvalósítása. Amidőn az államtitkár úr meggyőződött ilyen intézet létesítésének szükségességéről, melegen felkarolta az ügyet és *Mayer János* földművelésügyi minister úr mellett ő volt az, aki az intézet felállításához szükséges költségek biztosításán fáradozott és sikerült is neki az *Állategészségügyi Intézet* létesítésére, felszerelésére, berendezésére és egyéb felmerülő költségeire az

1927/1928. évi állami költségvetésben (1927. évi XI. t.-c.) 120.000 pengőt előirányoztatni. *Mayer* államtitkár úr ezzel is fényes tanujelét adta az állategészségügy iránt tanúsított meleg érdeklődésének.

Mint hogy a rendelkezésére álló összeg csupán kisebb intézet felszerelésére és berendezésére volt elegendő, az intézet részére megfelelő helyiségekről kellett gondoskodni. Az állatorvosi főiskola előzékenysége folytán ez sikerült azzal, hogy az új intézet elhelyezésére *Dr. Hutýra Ferenc*, az állatorvosi főiskola rektora és *Dr. Aujeszky Aladár*, a főiskola bakteriológiai intézetének igazgatója, a bakteriológiai intézetben hat szobát bocsátott rendelkezésre. Ilyen szerény keretek között indult meg az „*Állategészségügyi Intézet*” létesítése.

Az 1927/1928. évi állami beruházások tárgyalása alkalmával azonban az állategészségügyi intézet ügyében örvendetes fordulat állott be. A földművelésügyi minister úr képviselőjében *Dr. Mayer Károly* államtitkár úrnak sikerült az Állategészségügyi Intézet építési költségeire 290.000 pengőt kieszközölni és ezzel lehetővé tette, hogy az intézet részére új, megfelelő otthon építtessék. Az Állategészségügyi Intézet létesítése ilyen módon *Mayer János* földművelésügyi minister és *Dr. Mayer Károly* államtitkár úr nevéhez fűződik. Az Állategészségügyi Intézet létesítésével mindketten maradandó emléket biztosítottak nevüknek az állategészségügyi igazgatás történetében.

Az Állategészségügyi Intézet létesítéséhez szükséges költségek rendelkezésre állván, arról kellett gondoskodni, hogy az intézet hol építtessék fel. Az intézet részére külön telek vásárlásától el kellett tekinteni, mert annak ára nagyon megterhelte volna a rendelkezésre álló hitelt. Az mutatkozott tehát legcélszerűbbnek és leggazdaságosabbnak, hogy az új intézet az állategészségügyi célokat szolgáló valamelyik intézet telkén építtessék fel. Az állatorvosi főiskola Rottenbiller-utcai telkén az intézet nem volt elhelyezhető, mert a telek üres részei a főiskola létesítendő új intézetei részére vannak lefoglalva. A főiskola említett telkén kívül alkalmasnak mutatkozott az intézet elhelyezésére a főiskola bakteriológiai intézetének a Hungária-körúton levő telke, amelynek egy részén az Állami Ojtóanyagtermelő Intézet épült. Ennek a teleknek a Hungária-körúti beépítetlen részén azonban nem lehetett az intézetet elhelyezni, mert az a közeljövőben nyitandó utca tengelyébe esik. Nem volt tehát más választás, mint e teleknek az Állami Ojtóanyagtermelő Intézet mellett fekvő Tábornok utcai része. Egyéb alkalmas telek hiányában ez a hely jelöltetett ki az intézet részére, a telekrészt az állatorvosi főiskola rektora és tanári kara e célra készséggel átengedte.

Mielőtt az Állategészségügyi Intézet terveinek elkészítésére megbízás adatott volna, a földművelésügyi minister *Dr. Manninger Rezső* állatorvosi főiskola ny. r. tanárt az 1927. évi júniusban külföldre küldte, hogy a hasonló célt szolgáló intézeteket tanulmányozza. *Manninger* tanár külföldi útjáról hazatérve, elkészítette az intézet vázrajzát.

A földművelésügyi minister úr 1927. évi december 3.-án kelt rendeletével az Állategészségügyi Intézet terveinek és részletes költségvetésének elkészítésével és az építkezés műszaki vezetésével *Jendrassik Alfréd* nyug. h. államtitkár, építésszámológót bízta meg, aki a m. kir. országos közegészségügyi intézet terveit is készítette. *Jendrassik* a részletes terveket *Manninger* vázrajza alapján elkészítette.

A földművelésügyi minister úr az építéssel és berendezéssel kapcsolatos teendők ellátásával *Dr. Mayer Károly* elnöklete alatt építőbizottságot bízott meg, melynek tagjai *Dr. Pasteiner Alfonz* miniszteri tanácsos, *Dr. Hutýra Ferenc*, az állatorvosi főiskola rektora, *Dr. Aujeszky Aladár*, az állatorvosi főiskola ny. r. tanára, *Dr. Fokányi László* állategészségügyi főtanácsos,

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

Moravetz Zsigmond műszaki tanácsos, előadója *Dr. Manninger Rezső*, az állatorvosi főiskola ny. r. tanára, jegyzője pedig *Dr. Skála Ferenc* állategészségügyi tanácsos. A Jendrassik készítette és az építőbizottság által kivitelre alkalmasnak talált tervnek alapján az intézet építésével a földművelésügyi minister úr 1928. évi június 1.-én kelt 24.394. sz. rendeletével *Kappéter Béla* építőmestert bízta meg, ki az intézet építését 1928. évi július 24.-én megkezdte. Az építkezés ma már közel áll a befejezéshez.

Az Állategészségügyi Intézet részére a bakteriológiai intézet telkén levő istálló és ezzel kapcsolatos szolgálakás is átengedett, melyet régebben a belügyministerium a diftéria elleni szérum termelésére szolgáló lovak elhelyezésére építtetett. Ez az istálló a különböző kísérleti állatok elhelyezésére és tenyésztésére, valamint a sertéspestis elleni szérum kipróbálásához szükséges sertések elhelyezésére fog szolgálni. Az istálló átalakítása 14.613 pengő költségbe került.

A földművelésügyi minister úr az Állategészségügyi Intézet igazgatói teendőivel 1928. évi 26.139. sz. a. kelt rendeletével 1928. évi július 1.-től kezdődő hatállyal *Dr. Manninger Rezső* állatorvosi főiskolai ny. r. tanárt bízta meg. *Manninger* tanár neve a belföldi, valamint a külföldi tudományos körökben egyaránt jól ismert és az ő eddigi tudományos működése és agilitása minden tekintetben biztosíték arra, hogy az új Állategészségügyi Intézet szervezése, vezetése és megfelelő tudományos színvonalon tartása a legjobb kezekbe került.

Az Állategészségügyi Intézet személyzetét a m. kir. állatorvosi karból rendelik ki. Egyelőre négytagú szakszemélyzet kirendelése van tervbe véve. Ezt az aránylag csekély számú szakszemélyzetet előreláthatólag erősen igénybe fogja venni a folyómunka, pedig a tudományos munkálkodásra és kutatásokra is időt kell szentelniök, mert sok kérdés vár megoldásra.

Az Állategészségügyi Intézet az állategészségügyi igazgatásnak tudományos központja lesz és hatásköre az ország egész területére kiterjed. A jövő feladata lesz az intézetet továbbfejleszteni és idővel egyes vidéki gócpontokon, esetleg a kerületi állategészségügyi felügyelőségekkel kapcsolatban, a szükséghez képest tudományos vizsgáló-állomásokat mint vidéki fiókokat létesíteni, ahová az állati eredetű élelmiszerek vizsgálatát is lehetne utalni. Az Állategészségügyi Intézetnek bele kell kapcsolódnia az állategészségügyi szolgálatba; feladata lesz az állatorvosokat és a hatóságokat támogatni a fertőző betegségek elleni küzdelemben. Hogy feladatának megfelelhessen, lépést kell tartania a tudomány fejlődésével és figyelemmel lennie a gyakorlati élet követelményeire.

Az Állategészségügyi Intézet hatáskörébe azok a teendők fognak tartozni, melyeket az állategészségügyi igazgatás köréből most az állatorvosi főiskola egyes intézetei látnak el, de amelyek a szakoktatás keretén kívül esnek és ezenfelül más, az állatorvosi szolgálatban felmerülő, de a gyakorlatban működő állatorvosok munkakörét meghaladó teendők. Az intézet hatáskörébe fog tartozni nevezetesen határozatlan vagy kétes esetekben állati hullák, hullarészek és egyéb vizsgálati anyagok hatósági felülvizsgálata; veszettség gyanuja esetén górcsói vizsgálat és kísérleti állatojtások; különböző anyagok (gümőkór, járványos nyirokergyulladás stb. gyanuja esetén váladékok, a víz, a takarmányok stb.) bakteriológiai vizsgálata; serologiai vizsgálatok; az állatgyógyászatban használatos ojtóanyagok és szérumok ellenőrző vizsgálata, köztük a sertéspestis elleni szérum kipróbálása; a fertőző betegségek ellen ojtási kísérletek végzése és különböző betegségek ellen ajánlott ojtási módok kipróbálása; ojtási balesetek esetén vizsgálatok; diagnosztikai eljáráshoz szükséges anyagok (mallein, tuberkulin) készítése; tudományos vizsgálatok és kutatások; bakteriologusok képzése stb. A dolog természeténél

fogva az intézet működését nem lehet bizonyos szűk keretek közé szorítani, annak szabad mozgásúnak kell lenni, mert mint említettem, lépést kell tartania a tudomány fejlődésével és a gyakorlati élet követelményeivel.

Az Állategészségügyi Intézet nem tartozik az állatorvosi főiskola hatáskörébe, attól független, mégis feltétlenül szükséges, hogy az intézet és a főiskola között bizonyos kapcsolat legyen. Az állatorvosi főiskola által eddig végzett teendőknek az Állategészségügyi Intézet hatáskörébe utalásával a főiskola tananyaga s a tudományos vizsgálatra szánt anyaga csökkenni fog. Az intézetnek ennél fogva a főiskolát a tanításhoz, nemkülönben a tudományos kutatásokhoz szükséges anyagok átengedésével támogatnia kell; nem lehet kétséges, hogy szükség esetén a főiskola sem fogja támogatását az intézettől megtagadni. Az intézet igazgatójának személye abban a tekintetben is biztosíték, hogy a főiskola és az intézet között teljesen megértő és barátságos lesz a viszony s a két intézmény egymást kölcsönösen támogatni fogja.

Az elmondottakban csupán rá akartam röviden mutatni az intézet keletkezésének történetére és vázolni akartam saját elgondolásom szerint az intézet célját, illetve nagyjából teendőit. Az intézet igazgatójának lesz majd feladata az intézetet, annak munkakörét, szervezetét, szolgálati beosztását és célkitűzését részletesen ismertetni.

Dr. Fokányi László

A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet

Forrás: *Állategészségügy*, 1929. 9 (11). 164–166.

Született 1929. május hó 1-én, amikor csendben megkezdte működését s folyó hó 9-én, mikor a szaksajtónak szóló bemutatás megtörtént, amelyet az intézet igazgatójának, *Dr. Manninger Rezső* m. kir. állatorvosi főiskolai nyilvános rendes tanár szervező és irányító munkásságának következményeként hat szakember produkált.

Ha röviden akarjuk az intézetet jellemezni, azt kell mondanunk, hogy az épület architektúrája, vonal és szinharmoniaja hangsúlyozottan nyugodt egységes és komoly. Az intézet egyes osztályának és a laboratóriumi helyiségeknek elhelyezésében, burkolásában, a fűtés és világítás, az ablakszerkezetek és vízvezetéki berendezések elhelyezésében a szakszemponatok szerint ítélő és rendelkező akarat érvényesül az egész vonalon. Mit, hogyan és miért: ennek a szeretettel gondos és alapos tervnek takarékos megvalósítása. Erről tanuskodik a laboratóriumi személyzet utcai ruhájának megőrzésére szolgáló és a földszinten elhelyezett külön garderober szoba, a kívülről nem nyitható, összesen négy típusú kulccsal nyitódó ajtózársi systema, az egymástól elkülönített osztályok érintkezésének gyorsaságát biztosító házitelefonberendezés, az asztalokba szerelt vízvezetéki berendezéseknek amerikai mintára való (kiemelhető aljzat) praktikus megoldása, a fertőzött anyagok gyűjtésére és sterilizálására szolgáló berendezések (pedálos szerkezetű gyűjtőedények, fertőzött anyagok és tárgyak autoclavja, syphon-rendszerű szagtalanul záródó hullagyűjtőkádak), hullák, hullarészek továbbítására szolgáló berendezések (hullakocsi, lift), bűzgerjesztőanyagok elvezetésére szolgáló berendezések (Kolle-féle egérszekrény, kémiai fülkék, fémsisakos szellőző berendezések, hullahamvasztó, fehér márványból sima boncoló-asztal) stb. stb.

Az alagsorban elhelyezett melegvízfűtésű két kazán kazánházának folyosója kísérleti állatok nagyban való tenyésztésére kiválóan alkalmas (egyenletes meleg temperatura).

Két symbolikus dolgot látunk még az intézeten. Az egyik a lépcsőházban elhelyezett magyar címet őrző, két kőturul, mely a sashoz viszonyított kicsiségében a magyar munka, akarat és cél teljességének jelképe. Erről tanuskodik a fennálló új intézmény, melyben a magyar állategészségügy kapta meg magas színvonalát méltóan reprezentáló tudományos intézetét. A másik symbolum meglátására az épületet kívülről borító nemes burkolóanyag, a „Semper nova” csábít. A hajlék a tudomány és az elismert tudás benne lakozó és magasra emelkedett szellemé, amely megteremtette és megkapta működésének méltó kereteit. Örömmel tudjuk, hogy ez a szellem meglátja és megfogja a gyakorlati élet mindenkor aktualitását is, azt, ami semper novum. Így hordozza magával prosperitásának és fejlődésének komoly biztosítékait.

* * *

Folyó hó 9-én a déli órákban mutatta be az intézet igazgatója *Dr. Manninger Rezső* a szaksajtó meghívott kiküldötteinak az új intézményt s ezt megelőzőleg szóbelileg is ismertette az intézmény létrejöttének történetét, berendezéseit, céljait s eddigi működését.

Megköszönte a sajtó képviselőinek megjelenését, mert mint mondá, nagy súlyt helyez arra, hogy azok, akik az ő hivatásuk körében állategészségügyi kérdésekkel foglalkoznak, személyesen és kissé intenzívebben szemlélhessék meg az intézetet, mint az a dolog természeténél

fogva lehetséges volna az ünnepélyes megnyitáson, mert csak arról lehetne szó, hogy átszaladjunk az épületen.

Majd így folytatta: Ennek az intézetnek létesítése abból a szükségből eredt, hogy az állategészségügyi igazgatásnak legyen egy saját, speciális szerve, mely szakszerű véleményt ad mindazon beküldött vizsgálati anyagokra nézve, amelyeknek megvizsgálását a hatósági és nem hatósági állatorvos a gyakorlatban szükségesnek látja. Tehát ez az intézet szorosan a gyakorlati érdekekkel számol s az a célja, hogy a gyakorló állatorvosnak legyen segítője, hogy az gyorsan és megfelelő módon jusson jó diagnosishoz birtokába.

Az intézet május elseje óta működik hivatalosan. Ezen hat hónap alatt élő állatot 31-et, hullát 178-at, egyes szerveket 91 esetben küldöttek. Külön megemlíttette, hogy 439 agyvelőt küldtek be veszettségi diagnosis céljából. Emlősökből vérpróbákat – takonykór, tenyészbénaság és járványos elvetélés megállapítása céljából – 487 esetben, baromfivérpróbákat 18.961 esetben küldtek be.

A földművelésügyi miniszter megbizta az intézetet az állami baromfiakció lebonyolítása keretében az egészségügyi ellenőrzéssel. Az ide berendelt szakemberek a gyakorlatban veszik a vért az egyes állományokban, ott tuberkulinozzák is az egyes állatokat. Eddig 11.987 esetben végeztek tuberkulinozást.

Az összes vizsgálatok száma a hat hónap alatt 22.519 volt.

Az intézetnek hivatása többek között az is, hogy az állatorvosi gyakorlatban használatos ojtóanyagokat ellenőrizze. Az intézetnek ezirányú funkciója csak szeptemberben indult meg. 117 vizsgálat történt azóta az ojtóanyagok tisztaságára és hatékonyságára nézve.

Az intézet célja az is, hogy kétes esetekben, különösen hivatalból jelentendő betegségeknél különböző irányú módszerekkel a diagnosist biztosítsa. Bakteriologiai, serologiai, histologiai, parasitologiai módszerek jöttek szóba.

Másik irányú hivatása az ojtóanyagellenőrzés.

De van még az intézetnek egy harmadik fontos tevékenysége is: a kutatómunka. A kutatómunka terén általában az a felfogás, hogy az intézetnek elsősorban olyan problémákat kell megoldania, amelyek az életben adódnak, tehát főleg olyan fertőző betegségek okaival és elfojtásának lehetőségeivel és módszereivel kell foglalkoznia, amelyek ellen bizonyos irányban, bizonyos kívánságok még felmerülnének. Itt megint csak a gyakorlat irányítja az intézet tevékenységét. A fertőző betegségek oktanának és elfojtásának vizsgálataival foglalkoznak; három olyan témakörrel foglalkoznak, amelyek a legszorosabban összefüggésben vannak a gyakorlattal, e téren még sokat kell dolgozniok. Az egyik az, hogy meglehetősen *nagyarányú vizsgálatok folynak a száj- és körömfájás oktanának tanulmányozása tekintetében* és itt bizonyos eredményeket elértünk, amelyek biztatnak a jövőre vonatkozólag. *Intenzív munka folyik, a járványos elvetélés bakteriológiájának tanulmányozása terén*, mert úgy látják, hogy éppen ezen a ponton kell megfogni a kérdést, hogy a védekezés terén is megfelelő eredményt lehessen felmutatni. A harmadik témakör, amely igen intenzív megmunkálást kíván, *a fertőző baromfibetegségek kérdése*. E célra igen nagy anyag áll rendelkezésre, úgy hogy ennek alapján a fertőző baromfibetegségek pathológiáját kellően tanulmányozhatják. Itt is találtak egyet-mást, amely biztat arra, hogy eredményt fognak felmutatni, azonban azokról még nem nyilatkozhat.

Sok intézetben külön kutatóosztályt létesítettek. Ez elvben helyes, nekünk azonban ettől el kellett tekinteni, mert a mai viszonyok mellett a takarékoságot nemcsak hangoztatni, hanem

gyakorolni is kellett. Külön kutató osztály létesítése esetén csak egyes urak foglalkozhattak volna ilyen munkával, holott neki az a felfogása, hogy vizsgáló-állatorvosi munkát csak akkor lehet kellően elvégezni, ha a tudomány eredményeit nemcsak tudomásul vesszük, hanem bizonyos kérdések kutatásában is részt veszünk. Alkalmat kell adni a szakembereknek, hogy napi munkájuk, vizsgáló munkásságuk elvégzése után elmélyedhessenek valamilyen téma tanulmányozásában. Így sok apró részletkérdésre fognak akadni, amelyeket tulajdonképeni munkakörükben eredménnyel fognak felhasználni. Az intézet úgy van berendezve, hogy minden szolgálati ágon belül ki-ki megtalálja a lehetőségét annak, hogy tulajdonképeni munkássága mellett kutatómunkát is végezhesen.

Elsősorban természetesen a gyakorlati élet problémáinak megoldásával foglalkoznak, de nagy hibának tartaná, hogy elvontnak látszó témákat figyelmen kívül hagynának, mert hiszen azok a megállapítások, amelyek gyakorlati hasznot hoztak, rendszerint olyan kutatásokból eredtek, amelyekből akkor senki sem gondolt azoknak gyakorlati hasznosítására.

Becquerel-re hivatkozott, aki a bétasugárzással foglalkozott és senki sem gondolt arra, hogy *Röntgen* ezeket a sugárzásokat tanulmányozva, olyan módszert dolgoz majd ki, amelynek az orvosi és technikai világban nagy gyakorlati eredménye lett.

Megemlékezett *Herz* szikráiról, amelyek később a rádió kidolgozására vezettek. Hivatkozott *Pasteur*-re is, aki mikor az erjedést tanulmányozta, nem gondolt arra, hogy kutatásainak eredményeit a fertőző betegségek elleni védekezés terén sikerrel fogják hasznosítani.

Ezek a megfontolások azok, amelyek arra készítetik őt és munkatársait, hogy elvont témákkal is foglalkozzanak, mert sohasem lehet tudni, hogy valamely elméleti témának megoldása milyen gyakorlati eredménnyel fog járni.

Továbbiakban megemlítette, hogy az intézetet a magyar állam kizárólag saját eszközeivel teremtette meg; a takarékoságot szem előtt tartva. A lehetőségig egyszerűen kellett megépítenie az intézetet, ezért igen sok eszköz két osztály használatára áll. A legtöbb eszköz a magyar ipar terméke. Az intézet felépítése 290.000 pengőbe, a berendezés cca 120.000 pengőbe került.

Manninger professzor tájékoztató beszéde után végigkalauzolta a jelenvoltakat az intézetben. A látottak közül különösen a következők ragadták meg figyelmünket.

Minden második szobában van házitelefon; a laboratóriumi helyiségek padlója aszfalttal van burkolva, amely megakadályozza az ott dolgozók felfázását. A laboratóriumi helyiségek mind észak felé esnek és a jól izoláló Gillard rendszerű ablakokon keresztül diffúz világítást kapnak. A Kolle-rendszerű, szagmentes egérszekerény a magyar ipar terméke. Thermostat szoba helyett olyan thermostatszekerényeket használnak, amely gázüzemzavar esetén automatikusan kapcsolódik át villamos fűtésre. Az optikai szoba praktikus berendezésű vörös falakkal bír, külön fekete fülkével és quarc lámpával van felszerelve. A Hellacket gyártmányú komparator van használatban. A hűtőkészülékek Frigidaire rendszerűek, amelyek fentartási költsége – *Manninger* professzor szerint – olyan minimális, hogy két-három év alatt amortizálódik. A diagnosztikai osztályban magyar mérnökök találmányát, egy rázókészüléket mutattak be, amely rugók helyett pántokon mozog. A megoldás igen elmés és a rázókészülék maga olcsó. A hullatartó négyszögletes, kb. köbméter tartalmú syphon rendszerű, légmentesen záró cinkdoboz.

Hétfőn 11.-én, déli 12 órakor nyitotta meg ünnepélyes keretek között *Mayer János* m. kir. földművelésügyi miniszter a M. Kir. Orsz. Állategészségügyi Intézetet, mely a Tábornok-u. 2. sz. alatt az elmúlt esztendőben épült fel *Jendrassik Alfréd* h. államtitkár, építész mérnök tervei szerint. A megnyitón megjelent *dr. Győry Tibor* államtitkár a magy. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter képviselőjében, *dr. Mayer Károly* földművelésügyi államtitkár, *dr. Vajna Ede* tanácsnok, a székesfőváros képviselőjében, *dr. Tauffer Vilmos*, az orsz. közegészségügyi tanács elnöke, *dr. Hutýra Ferencz*, felsőházi tag, az állatorvosi főiskola rektora, *dr. Farkas Géza*, a bpesti egyetem orvoskarának dékánja, *dr. Konkoly-Theghe Sándor*, gazdasági főtanácsos, az Omge képviselőjében, *Krompecher Szilárd*, központi állategészségügyi főtanácsos a MOÁE képviselőjében is, *dr. Czvetkovits Ferenc*, *dr. Nuszer János*, *Moravetz Zsigmond* min. oszt. tanácsosok, *dr. Kelecsényi Miklós*, *dr. Kund Ede*, *Holosnyay Iván* és *dr. Sárközy Róbert* min. titkárok, *dr. Preisz Hugó* és *dr. Johan Béla* egyetemi tanárok, *dr. Zimmermann Ágoston*, *dr. Groh Gyula*, *dr. Jármai Károly*, *dr. Deseő Dezső* és *dr. Fettick Ottó* állatorvosi főiskolai tanárok, *dr. Vas Bernát* a székesfővárosi bakteriologiai intézet igazgatója, *dr. Fokányi László* és *Mayer Ottó* állategészségügyi főtanácsosok, *dr. Balázs Sándor*, *dr. Skála Ferenc*, *Dávid Sándor* és *dr. Deák Sándor* állategészségügyi tanácsosok, *dr. Schmiedhoffer Gyula*, az Állami Ojtóanyag Termelő Intézet igazgatója, *dr. Kozma Gyula* őrnagy-állatorvos, *dr. Gombos Lajos* m. kir. gazdasági főfelügyelő és *Kappéter Béla* építész.

A megnyitó ünnepély az intézet irodájában folyt le. *Dr. Pasteiner Alfonz* min. tanácsos, a földművelésügyi miniszterium állategészségügyi főosztályának főnöke, ismertette az intézet célját és létrejöttének körülményeit, különösen kiemelve, hogy az állategészségügyi igazgatásnak ez az új szerve szorosan belekapcsolódik a gyakorlati életbe és hivatva van tevékenységével csökkenteni azokat a veszteségeket, melyek a mezőgazdaságot a fertőző állatbetegségek révén érhetik. Majd *Mayer János* földművelésügyi miniszter megnyitotta az intézetet és átadta rendeltetésének, beszédében kiemelte azt, hogy a földművelésügyi kormányzat abban a reményben határozta el magát a mai nehéz gazdasági viszonyok között ennek az új intézménynek létesítésére, hogy az megtermi gyakorlati eredmények produkálásával a reá fordított anyagi áldozatok gyümölcseit. A miniszter megnyitó beszéde után *dr. Manninger Rezső* állatorvosi főiskolai nyilv. rendes tanár az intézet igazgatója ismertette az intézet berendezését és szervezetét, reá mutatott azokra a feladatokra, melyek ez intézetre várnak. *Dr. Győry Tibor* államtitkár a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter nevében, *dr. Vajna Ede* tanácsnok pedig Budapest székesfőváros közönsége nevében üdvözölte az új intézetet és kért áldást működésére.

A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet megnyitása

Forrás: *Állatorvosi Lapok*, 1929. 52 (22). 289.

Hétfőn, 11.-én, déli 12 órakor nyitotta meg ünnepélyes keretek között *Mayer János* m. kir. földművelésügyi miniszter a M. Kir. Orsz. Állategészségügyi Intézetet, mely a Tábornok u. 2. sz. alatt, az elmúlt esztendőben épült fel *Jendrássik Alfréd* h. államtitkár, építészmérnök tervei szerint. A megnyitón megjelent *Dr. Győry Tibor* államtitkár a m. kir. népjóléti és munkaügyi miniszter képviselőjében, *Dr. Mayer Károly* földművelésügyi államtitkár, *Dr. Vajna Ede* tanácsnok a székesfőváros képviselőjében, *Dr. Tauffer Vilmos*, az orsz. közegészségügyi tanács elnöke, *Dr. Hutýra Ferenc* felsőházi tag, az állatorvosi főiskola rektora, *Dr. Farkas Géza*, a budapesti egyetem orvoskarának dékánja, *Dr. Konkoly-Thege Sándor* gazdasági főtanácsos, az OMGE képviselőjében, *Krompecher Szilárd* központi állategészségügyi főtanácsos a M.O.Á.-E. képviselőjében is, *Dr. Grabovszky Miklós*, *Dr. Gaszner Béla* min. tanácsosok, *Dr. Czvetkovits Ferenc*, *Dr. Nuszer János*, *Moravetz Zsigmond* oszt.-tanácsosok, *Dr. Kelecsényi Miklós*, *Dr. Kund Ede*, *Holosnyay Iván* és *Dr. Sárközy Róbert* min. titkárok, *Dr. Preisz Hugó* és *Dr. Johan Béla* egyetemi tanárok, *Dr. Zimmermann Ágoston*, *Dr. Gróth Gyula*, *Dr. Jármai Károly*, *Dr. Deseő Dezső* és *Dr. Fettick Ottó* állatorvosi főiskolai tanárok, *Dr. Vas Bernát*, a székesfővárosi bakteriológiai intézet igazgatója, *Dr. Fokányi László* és *Mayer Ottó* állategészségügyi főtanácsosok, *Dr. Balázs Sándor*, *Dr. Skála Ferenc*, *Dávid Sándor* és *Dr. Deák Sándor* állategészségügyi tanácsosok, *Dr. Schmiedhoffer Gyula* az állami ojtóanyagtermelő intézet igazgatója, *Dr. Kozma Gyula* őrnagy-állatorvos, *Dr. Gombos Lajos* m. kir. gazdasági főfelügyelő és *Kappéter Béla* építész.

A megnyitó ünnepély az intézet irodájában folyt le. *Dr. Pasteiner Alfonz* min. tanácsos, a földművelésügyi minisztérium állategészségügyi főosztályának főnöke, ismertette az intézet célját és létrejöttének körülményeit, különösen kiemelve, hogy az állategészségügyi igazgatásnak ez az új szerve szorosan belekapcsolódik a gyakorlati életbe és hivatva van tevékenységével csökkenteni azokat a veszteségeket, melyek a mezőgazdaságot a fertőző állatbetegségek révén érhetik. Majd *Mayer János* földművelésügyi miniszter megnyitotta az intézetet és átadta rendeltetésének, beszédében kiemelve azt, hogy a földművelésügyi kormányzat abban a reményben határozta el magát a mai nehéz gazdasági viszonyok között ennek az új intézménynek létesítésére, hogy az megtermi gyakorlati eredmények produkálásával a reá fordított anyagi áldozatok gyümölcseit. A miniszter megnyitó beszéde után *Dr. Manninger Rezső* állatorvosi főiskolai nyilv. rendes tanár, az intézet igazgatója, ismertette az intézet berendezését és szervezetét, reámutatott azokra a feladatokra, melyek az intézetre várnak. *Dr. Győry Tibor* államtitkár a magyar kir. népjóléti és munkaügyi miniszter nevében, *Dr. Vajna Ede* tanácsnok pedig Budapest székesfőváros közönsége nevében üdvözölte az új intézetet és kért áldást működésére.

*

Lapunk mostani számában közöljük *Manninger* professzornak, az új intézet igazgatójának a M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézetről adott kimerítő, szakszerű leírását. E leírás s az ahhoz mellékelte képek arról tanúskodnak, hogy hazai állategészségügyünk mindenképpen egy, a mai kor színvonalán álló, külsőleg tetszetős, belsőleg a rendelkezésre álló anyagi eszközök ideális kihasználásával célszerűen megtervezett és berendezett intézettel gazdagodott.

Az új intézet nemcsak nagy nyeresége, de egyben büszkesége is hazai állategészségügyünknek. Becsessé fogja tenni azt mindnyájunk előtt az a tudat, hogy benne nemcsak a magyar állategészségügy hathatós új támaszra, hanem hazai állatorvostudományunk is új otthonra talált. S hogy valóban támasza lesz az egyiknek s melegágya, otthona a másiknak, arra kezességünk az, hogy földművelésügyi kormányunk az intézet vezetését s egész ügykörének ellátását a leghivatottabb kezekre bízta.

A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet

Dr. Manninger Rezső állatorvosi főiskolai nyilv. r. tanár, az intézet igazgatója

Forrás: *Állatorvosi Lapok*, 1929. 52 (22). 289–295. és (23). 307–309.

Az állategészségügyi szolgálat fejlesztésére irányuló törekvések között már régebb idő óta szerepelt olyan tudományos intézet létesítése, melynek fő feladata, hogy elvégezze mindazokat a speciális vizsgálatokat, melyek az állategészségügyi intézkedések eredményes keresztülviteléhez szükségesek, amelyek azonban természetüknél fogva a gyakorlatban működő állatorvosok eszközeivel nem hajthatók végre. Az ilyen természetű vizsgálatokat eddigelé a m. kir. Állatorvosi Főiskola kórbonctani, bakteriológiai és járványtani intézeteiben végezték, részint az illető intézetek személyzetének rendes tagjai, részint az ebből a célból a főiskolához beosztott m. kir. állatorvosok. Ezideig azonban a világháború és az összeomlást követő pénzügyi nehézségek megakadályozták a földművelésügyi kormányzat abbéli törekvését, hogy külön állategészségügyi intézet létesíttessék az állategészségügyi igazgatás körébe vágó laboratoriumi vizsgálatok elvégzésére. De mihelyt javultak a viszonyok, a gondolatot lelkesen felkarolták *Mayer János* földművelésügyi miniszter és *Dr. Mayer Károly* államtitkár urak, kiknek sikerült az intézet felállításához szükséges hitelt az állami költségvetésbe beállítaniok. Az intézet épületének és berendezésének költségeire ugyanis Magyarország törvényhozása az 1927/28. évi állami költségvetésről szóló 1927. évi XI. t.-c.-ben 410.000 pengőt szavazott meg.

A rendelkezésre álló hitel lehetővé tette minden tekintetben jól felszerelt, modern intézet felépítését és berendezését. Nagyban hozzájárult a hitel eredményes felhasználásához az a körülmény, hogy a m. kir. Állatorvosi Főiskola átengedte az építkezéshez Hungária-úti telkének a Tábornok-utcára néző részét és hogy a kísérleti állatok számára istállóépület már rendelkezésre állt.

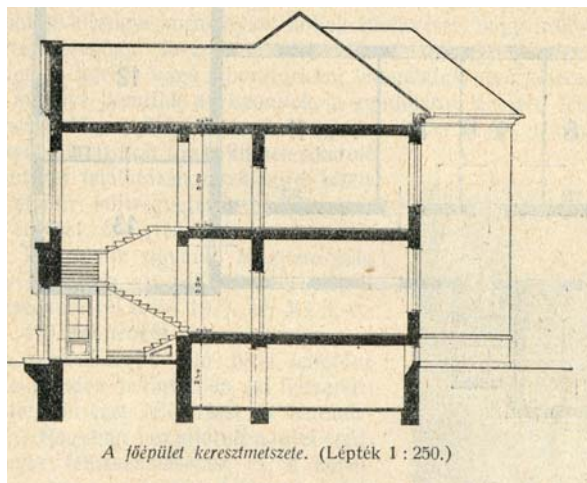
Az intézet tervének elkészítésére, *Jendrássik Alfréd* nyug. h. államtitkár, műépítész, a m. kir. Országos Közegészségügyi Intézet tervezője, 1927. júniusában kapott megbízást, aki a sorok írójának tervvázlatai alapján csakhamar elkészítette a részletes műszaki tervét. Miután a *Dr. Mayer Károly* államtitkár elnöklete alatt működő építési bizottság a terveket elfogadta, 1928. június hó 24.-én megtörténtek az intézet telkén az első kapavágások. Az intézet felépítésével *Kappéter Béla* építőmester bízott meg, aki 1929. április havának elején elkészült az építészeti munkálatokkal. Április havában megtörtént azután az intézet berendezése is, úgyhogy az új intézmény a m. kir. földművelésügyi miniszter úrnak 1929. március hó 19.-én kelt 31.000 sz. rendelete alapján május hó 1.-én, egyelőre csendben, megkezdte működését.

Az intézet létesítésének történetét már részletesen megírta nálam illetékesebb szakférfiú, *Dr. Fokányi László* m. kir. állategészségügyi főtanácsos, az intézet gondolatának felvetője, az *Állatorvosi Lapok* 1928. évi 22. számában. A részleteket illetőleg utalhatok tehát erre a hivatott tollal megírt cikkre.

*

Az intézet két épületből, a főépületből és az istállóból áll. A **főépület** hossza 43½ m., legnagyobb szélessége 11 m., magassága a párkányig 9½ m. A telek helyzete, az t. i., hogy Tábornok-utcai homlokzata délnek tekint, szükségessé tette, hogy a laboratoriumi helyiségeket a kert felé helyezzük, mert arrafelé van az északi oldal, tehát ott kaphattunk a laboratoriumi dolgozásokhoz szükséges diffus világítást. Ezen az oldalon különösen jól izoláló

Gillard-rendszerű ablakok vannak, melyeknél a két-két ablaktábla közös vastokban van elhelyezve. Az ablakok alsó és felső része vízszintes tengely körül billen, a középső része pedig kétfelé nyílik. A déli, utcai oldalra kerültek a folyosók, melyek elég szélesek ahhoz, hogy ott lehessen felállítani majd az intézet jövőendő gyűjteménytárát.

A főépület keresztmetszete. (Lépték 1 : 250)

Az alapfalak és a földszint égetett agyagtéglából, az emelet a Magyar Tufaművek andornoki telepén készült tufatéglából épültek. A válaszfalak tufarabicból, a beléjük helyezett ajtótokok vasból készültek. A boltozat vasgerendák között tufatéglából van. A burkolat az alagsorban cementsimítású betonpadló, az öltözőben, a fürdőszobákban és a mellékhelyiségekben terazzo, a folyosókon betonlapzaton márványmozaik, az irodákban és a könyvtárban tölgyfaparketta, a többi helyiségekben pedig, nevezetesen a laboratóriumokban, a konyhában, a mosogatóban, a boncolóban és a kísérleti állatok szobájában aszfalt. Az aszfaltpadló nem nagyon tetszetős ugyan, mert egyhangúan szürkésfekete, mégis annak alkalmazására határoztuk el magunkat, mert olcsó, könnyen mosható és könnyen javítható, másfelől pedig rossz hővezető anyagból lévén, meleg. Az épület „Semper nova” nemes vakolattal és műkölabazattal van borítva, a tető pedig piros eternitlapokkal van fedve.

Mielőtt az épület beosztásának tárgyalására térnénk át, meg kell jegyeznünk, hogy a tervek elkészítésénél az intézet két feladatkörét tartottuk szem előtt, melyet az 1929. évi 31.000 sz. F. M. rendelet is világosan meghatároz. Gondoskodnunk kellett ugyanis egy diagnostikai és egy az ojtóanyagtermelés ellenőrzésére szolgáló osztály részére szükséges helyiségekről. Ennek megfelelően az emelet három helyiségben az ojtóanyagellenőrző osztály laboratóriumát, a földszint öt helyiségébe pedig a diagnostikai osztály laboratóriumait helyeztük el, a földszint és az emelet többi helyiségei, valamint az egész alagsor viszont a két osztály közös használatára szolgálnak.

Minthogy az volt a cél, hogy a rendelkezésre álló összegből olcsón a lehető legcélszerűbben rendezkedjünk be, hogy a laboratóriumi munka kevés kiadással és a lehető legkevesebb energiafogyasztással legyen elvégezhető, a belső berendezésnél a következőkre voltunk tekintettel. Eltekintve attól, hogy a két osztály részére költségkímélésből, amennyire csak lehetséges volt, bizonyos közös teendőkre közös helyiségek készültek (boncoló, kísérleti állatok szobája, fotografáló, gépszoba), törekedtünk arra, hogy a munka lehetőleg kevés zavarással történhessen. E célból minden szobának van külön bejárata a folyosóra, viszont

egy osztályon belül a szobák egymással is közlekednek. Ezenkívül az iroda kivételével, az összes ajtókra nem kilincsek, hanem gombok kerültek, úgyhogy a laboratóriumokba csak kulccsal lehet bejutni. Az intézetet felkereső felek tehát nem nyithatnak be akárminő szobába, hanem csak az irodába juthatnak be és ott kapják meg a szükséges felvilágosítást. Viszont az intézeti személyzet, minthogy a zárok csak néhány típusból állnak, néhány kulccsal akadálytalanul eljuthat abba a helyiségbe, ahol dolga van. Azonkívül a közös helyiségekben mindenütt, az osztálylaboratóriumokban pedig minden második szobában van házitelefon. Az érintkezés tehát könnyű és gyors, felesleges járkálásra nincs szükség és az altiszteket is könnyű értesíteni a laboratóriumban szükséges anyagok beszállítására. Ezért csengőt a kapucsenegön kívül sehol sem alkalmaztunk.

Van azután közös ruhatár. Az egyes laboratóriumokban ezért nincsenek ruhásszekrények, az átöltözködés a közös ruhatárban történik. A közös ruhatár ruhásszekrényei fölé, helykímélésből, raktárszekrények kerültek. Itt tartjuk el a kémiai szereket, valamint a könnyen romló anyagokból készült tárgyakat és eszközöket, míg az üvegneműeket az alagsorban levő nagyobb raktárhelyiségben tároljuk. Súlyt helyeztünk ezenkívül a tisztaság lehető biztosítására. Ezért a padlók moshatók, a falakon mindenütt csempeburkolat vagy olajfesték lábazat van, a szekrények pedig magas lábakon állnak, úgyhogy könnyen lehet alóluk a szennyet eltakarítani. Van azután a földszinten és az emeleten egy-egy fürdőszoba. Minden szobában van azonkívül vízvezeték (hideg és meleg vízzel), gáz és villany.

A világítás Schneider-féle lámpákkal történik. Súlyt helyeztünk arra, hogy minden laboratóriumban legalább egy kis íróasztal legyen és hogy írógépjé ne csak az irodának, hanem minden osztálynak külön-külön legyen. A később említendő speciális berendezésen kívül a laboratóriumokban két- és háromajtós üvegszekrények, az ablakfalnál pedig tölgyfalapok fiókokkal és faliszekrények vannak. Az asztalokon nincsenek zománcozott lávalapok. Ezek túlságosan drágák, helyettük a külföldön is bevált módon vagy feketére impregnáltattuk az asztalok tölgyfalapjait, vagy cinklapokkal vonattuk be azokat.

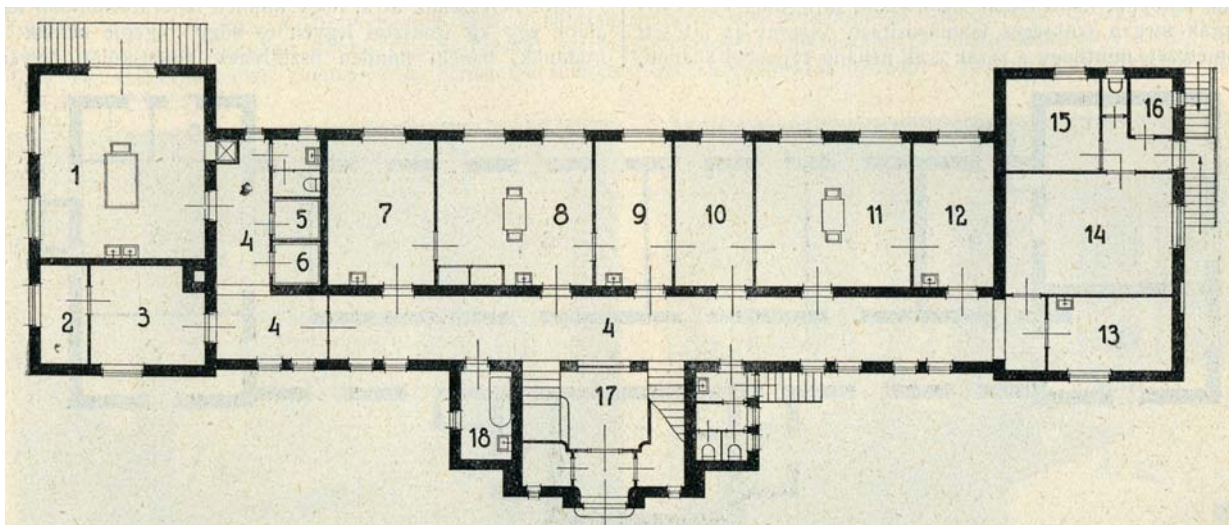
Előre kell bocsátanunk azt is, hogy a vegyi asztalok egyik oldalán a fiókok külön ládában vannak elhelyezve. A láda a fiókokkal együtt kiemelhető, úgyhogy könnyűszerrel, az asztal szétbontása nélkül hozzá lehet férni az asztal középső síkjában elhelyezett gáz- és vízvezetékhez. Ezt a típust *Johan* tanár az Országos Közegészségügyi Intézetben alkalmazta, ahol kitűnően bevált. Thermostat-szobát nem építettünk, mert költséges és üzemzavarok igen gyakoriak. Helyette nagyobb számban kisebb thermostatokat szereztünk be, ezeket azonban üzemzavarok biztos elkerülésére gáz- és villanyfűtésre rendeztettük be automatikus átkapcsolással oly módon, hogy ha a gáz valami okból elalszik, azonnal működésbe lép a villanyfűtés.

*

Ez általános szempontok előrebocsátása után áttérünk **az intézet beosztásának** ismertetésére.

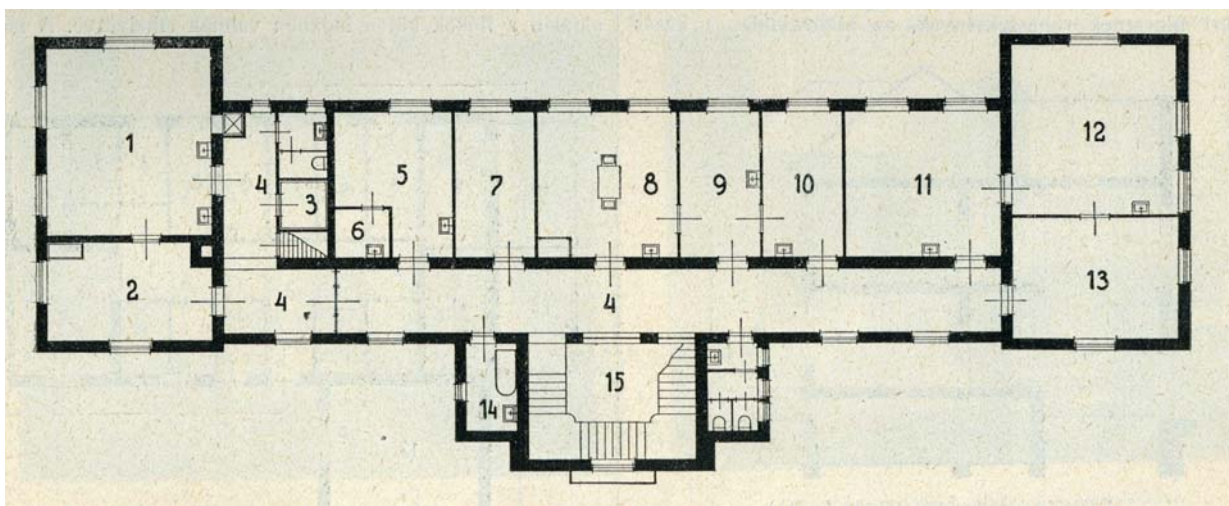
A földszinten 5 laboratóriumot a *diagnostikai osztály* foglal el. Ezek a laboratóriumok, melyek az épület középső részében vannak, a következők: Az osztályvezető kis laboratóriuma, mely egyuttal irodájának is szolgál (1. a földszint tervrajzán: 12), főleg mikroszkopos vizsgálatokra van berendezve. Ebből nyílik a serologiai dolgozó (11), mely függő centrifugával, thermostattal, vízfürdővel, mikroskoppal, műszerszekrényvel és vegyi asztallal van ellátva. Ezzel a nagyobb laboratóriummal szomszédos egy kisebb parasitologiai dolgozó (10), melyben

vegyi fülke és thermostat is van. Ennek a szobának egy szekrényében van elhelyezve az intézet baktériumtörzs gyűjteménye. Ebből a szobából nyílik a szövettani dolgozó (9), mely be van rendezve a histológiai dolgozáshoz szükséges legkülönbözőbb eszközökkel, villanyfűtésű paraffinkályáival, Albrecht-féle és fagyasztó mikrotomokkal, mikroskoppal, műszerszekrényvel stb. Végül ezzel a szobával szomszédos a nagyobb bakteriológiai laboratórium (8), mely hasonlóképpen van berendezve, mint a serológiai dolgozó, de van itt azonkívül praecisiós mérleg és kettős vegyi fülke is és itt van elhelyezve az intézet vegyszerszekrénye. Az osztályhoz tartozik azonkívül egy hűtőkamra (6), melyben nagy automatikus (Frigidaire-rendszerű) hűtőszekrény van elhelyezve.

Alaprajz: Földszint. (Lépték 1 : 250)

1 boncoló, 2-3 kísérleti állatok szobái, 4 folyosó, 5 kamra, 6 hűtőkamra, 7 gépszoba, 8-12 a diagnosztikai osztály laboratóriumai, 13 öltöző, 14-16 laboráns lakása, 17 lépcsőház, 18 fürdőszoba

Alaprajz: Emelet. (Lépték 1 : 250)

1 konyha, 2 mosogató, 3 hűtőkamra, 4 folyosó, 5 optikai szoba, 6 előhívó kamra, 7 inspectiós szoba, 8-10 az ojtóanyagellenőrző osztály laboratóriumai, 11 központi iroda, 12 igazgató irodája, 13 könyvtár, 14 fürdőszoba, 15 lépcsőház

Az emelet középső részében három laboratóriumot foglal el az *ojtóanyagellenőrző osztály*. Az osztályvezető irodája (1. az emelet tervrajzán: 10) ugyanúgy van berendezve, mint a földszinten a diagnosztikai osztály vezetőjéé. Emellett van két egymásba nyíló laboratórium, melyek közül a kisebbik (9) az állatkísérletek kivételére szolgál. Ebben a szobában műszer-szekrényen, bakteriologiai felszerelésen és kis operálóasztalon kívül van egy a szellőztető kürtővel összekötött Kolle-féle egérszekrény, melyben nagyobb számú egeret lehet tartani anélkül, hogy kellemetlen szagot terjesztenének. Ugyanebben a laboratóriumban tartjuk el az ojtóanyagok ellenőrzésére szolgáló bakteriumtenyészeteket is. A nagyobbik laboratórium (8) az ojtóanyagellenőrzéssel kapcsolatos bakteriologiai és serologiai műveletek elvégzésére szolgál és ehhez képest mikroskoppal, thermostattal, vízfűdővel, praecisiós mérleggel, függő centrifugával, szívókészülékkel, vegyi asztallal és vegyi fülkével van felszerelve. Ehhez az osztályhoz szintén tartozik egy külön hűtőkamra (3).

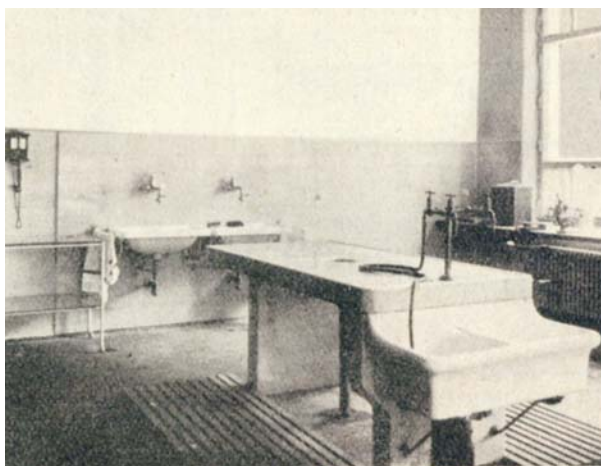

Egérszekrény

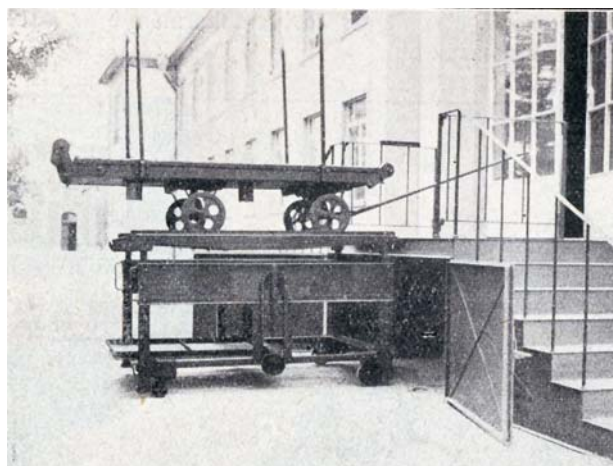
A két osztály laboratóriumait kiegészítik a következő helyiségek, melyek közösen használatnak. A földszint keleti végében van az egyik laboráns lakása (14–16) mellett az öltöző (13). A földszinten nyert továbbá elhelyezést a diagnosztikai osztállyal összefüggésben, de külön bejárattal a folyosó felé is, a gépszoba (7), melyben olyan eszközök és készülékek vannak, melyeket vagy költséges voltak vagy egyéb ok miatt nem lehetett vagy nem volt szükséges mindegyik osztály számára külön-külön beszerezni. Itt van egy nagyobb függő centrifuga, egy Faust-Heim-féle szárítókészülék, egy Pfeiffer-féle szívónyomó készülék Zeissler-féle anaerob tartályokkal, mérlegek, rázókészülékek, üvegfüvőasztal, dugófúró, külön asztalkán Zeissler-féle binocularis mikroszkop stb. A földszinti folyosó (4) nyugati végén, elzárható ajtóval elválasztva, derékszögben elhajló kisebb folyosóban folytatódik, melyből az egymásba nyíló két állatkamra (2, 3) és a boncoló (1), valamint egy kisebb kamra nyílik, melyben a takarítóeszközöket tartjuk (5). A két állatkamrában vaspolcokon kísérleti rágcsálók tartására szolgáló ketrecek, kis tizedes- és nyúlmérgek vannak, a boncolóban pedig, mely igen világos, nagy helyiség, közepén 2×1 m. nagyságú márványlappal bíró stabilis boncolóasztal és egy kisebb, kerekeken eltolható boncolóasztal van. Műszerszekrények, polcok, műszerasztal és hosszú asztal a hulla mellett végzendő bakteriologiai vizsgálatokhoz szükséges felszereléssel egészítik ki a boncoló berendezését. A boncolónak a kert felé eső falában nagy üvegajtó van,

melyen át vasból készült pihenőre és arról kétoldalt lépcsőkön a szabadba kerülhetünk. A pihenő alatti fülkében emelőszerkezet van, melyet, ha szükség van rá, a pihenő elé húzhatunk. Az emelővel nagy állatok (lovak, szarvasmarhák) hulláit a boncolóasztalul is szolgáló szállító kocsin a boncoló padlójának szintjére lehet emelni és a boncolóterembe juttatni. A boncolóból kézi lift vezet az alagsorban elhelyezett hullahamvasztóhoz és az emeletre a konyhába.

Az emeleten a nyugati szárnyban külön kis folyosóról, melyből ajtón keresztül jutni a folyosóra (4), nyílik a mosogató helyiség (2). Ide kerülnek a két osztályról a kimosandó üvegneműek, a megsemmisítendő baktériumtenyészetek és egyéb fertőző anyagokkal érintkezésbe jutott eszközök (elhasznált vatta, fémeszközök stb.) Az elmosandó, fertőző anyagokkal szennyezett üvegneműeket és eszközöket a laboratóriumokban elhelyezett Köves László-féle gyűjtőedénybe helyezük, melyek fedelét kézérítés nélkül pedállal lehet kinyitni. Ezeket a gyűjtőedényeket a mosogatóban levő nagy autoklávban sterilizálják és ezután a bennük levő üvegneműeket és eszközöket, nagy cementkád felett megmossák és szárítórostélyon és állványokban megszárazítják. Az eszközök azután visszakerülnek az illető laboratóriumokba, az üvegneműek pedig a konyhába, ahol száraz sterilizálóba kerülne, mire vagy így, vagy tenyésztőtalajjal megtöltve, visszajutnak a dolgozóknak. A konyhában (1), mely úgy a mosogatóval, mint a folyosóval közlekedik, főzzük a tenyésztőtalajokat. Fel van ezért szerelve daráló- és főzőberendezéssel, a hydrogenionconcentratio megállapítására szolgáló colorimetriás berendezéssel, két forrólég-sterilizátorral és egy nagyobb és egy kisebb autoklávval. A mosogatóban és a konyhában a kártékony gázok és gőzök elvezetésére a szellőző kémények nyílásai elé fémsisakok vannak erősítve.

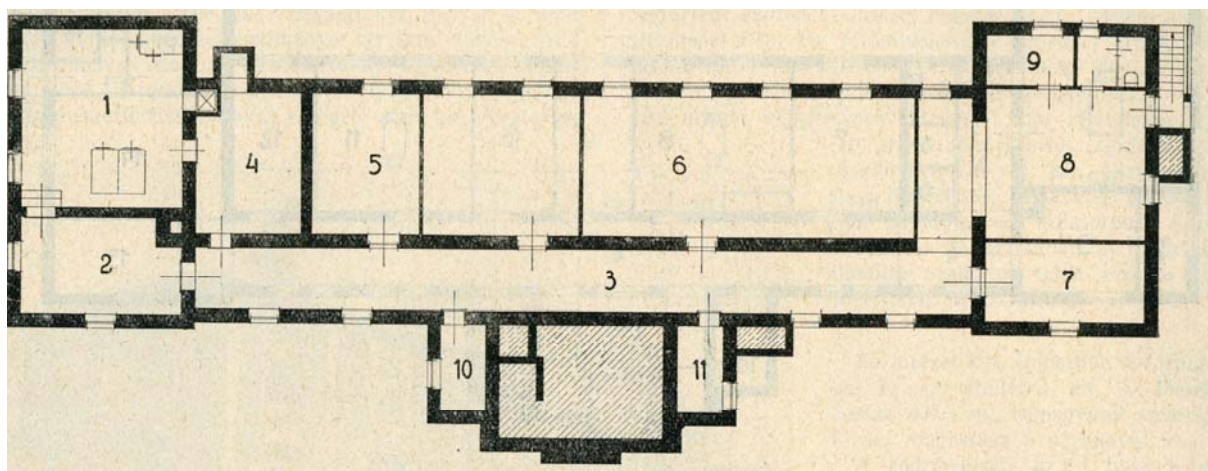
Boncoló

Emelőszerkezet a hullakocsinak a boncolóba juttatására

Az első emeleten van azonkívül egy nagyobb, vörösre mázolt falú, teljesen elsötétíthető szoba (5), a makro- és mikrophotografálás céljaira és egyéb optikai műveletek elvégzésére külön előhívó kamrával (6). Ebben az optikai szobában rendelkezésre áll nagy intenzitású elektromos áram és ebben a szobában van elhelyezve a hydrogenionconcentrációnak elektrometriás úton való megállapítására szolgáló berendezés, valamint egy hanai quarclámpa. Az optikai szoba mellett van az inspectiós szoba (7), az ügyeletes szolgálatot teljesítő állatorvos részére.

Végül az emeleten a keleti szárnyban van a központi iroda (11). Az irodában történik a beérkező vizsgálati anyag elosztása, melynek feldolgozása után innen megy el az értesítés. Az irodából nyílik az igazgató író- és fogadószobája (12). Ezzel függ össze a tanácskozó szobául is szolgáló könyvtár (13), melybe közvetlenül a folyosóról is be lehet jutni. A könyvtárban nagy asztal és vörösfenyőből készült könyvszekrények állnak. A könyvtár tartalmazza a szükséges kézikönyveket és néhány folyóiratot. A folyóiratok beszerzésében az az intentio vezetett, hogy meg legyenek a legfontosabb referáló művek (így az Ellenberger-Schütz-féle Jahresbericht über die Fortschritte auf dem Gebiete der Veterinärmedizin, a Centralblatt für Bakteriologie), ezeken kívül főleg csak olyan folyóiratokat járattunk (pl. a Veterinary Recordot), melyek más hazai könyvtárba nem járnak. Ehelyett inkább a más könyvtárakban könnyen hozzáférhető folyóiratok beszerzéséről mondtunk le.

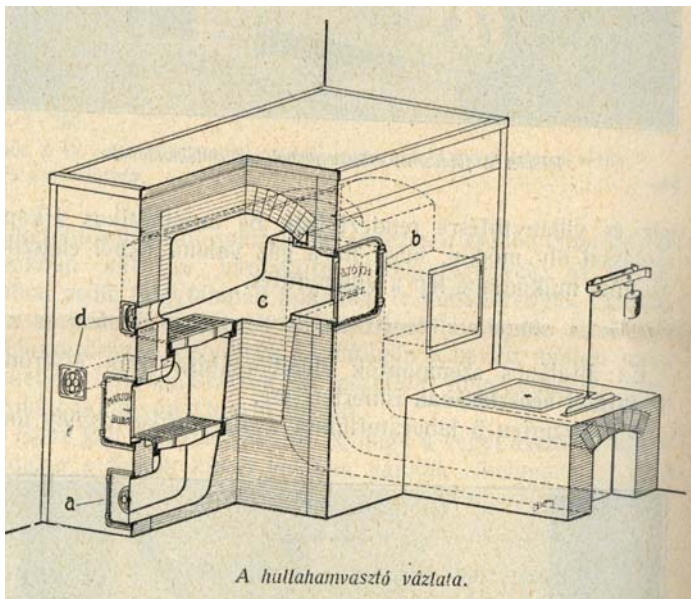
Alaprajz: Alagsor. (Lépték 1 : 250)

1 kazánház, 2 tengerimalactenyésztő, 3 folyosó, 4 szénraktár, 5 mosókonyha, 6 és az 5 és 6 közötti helyiségek, raktárnak, 7 üvegraktár, 8 előtér, 9–11 villany-, víz és gázórafülkék

Az alagsorban vannak külön fülkékben a gáz-, villany- és vízórák elhelyezve (1. az alagsor tervrajzán: 9, 10, 11). Itt van azonkívül a keleti szárnyban az üvegraktár (7). A nyugati szárnyban közvetlenül a boncoló alatt van a kazánház (1), mellette egy kis helyiség (2), mely igen alkalmas tengerimalacok tenyésztésére. A kazánházban van elhelyezve a Marabu-rendszerű, alacsony (0.1 atm) nyomású melegvízfűtési berendezés két kazánja. A melegvízszolgáltatást az ezekkel összefüggő boiler látja el, melyet nyáron külön kis kazán fűt. A kazánházban van azonkívül közvetlenül a boncolóból érkező lift mellett a hullahamvasztó kemence (1. a mellékelt vázlatrajzon), melyben óránként 60–100 kg súlyú hullanyag hamvasztható el. A hullahamvasztó megtöltése előtt 15 percig előtűzelésre van szükség, mely idő alatt a hamvasztótér chamotte-bélése annyira felmelegedik, hogy a hullanyag behelyezése után, sok nedve esetén, a hirtelen meginduló párolgás ne hűtse a keletkező éghető gázok gyulladási hőfoka alá a hullateret és ne okozzon füstképződést. Az előtűzelése befejezése után az a huzamajtót lezárjuk és a b töltőajtón át a c lapra helyezzük a hullanyagot úgy, hogy az a rostélyt ne takarja el. A töltőajtó bezárása után kinyitjuk a sekundár levegőt beeresztő d rosettákat annyira, hogy a láng vissza ne essék. Az így beáramló levegő hűti egyúttal a rostélyt és megakadályozza annak elégetését. Nagyon rosszul égő anyag hamvasztásakor az ajtón keresztül primár levegőt is kell adni az égés elősegítésére. Az elégetés teljesen füst nélkül

következik be s még a kemence közelében sem érezni kellemetlen szagot, mert a kemence az üzeméhez óránként szükséges 800–1000 köbméter levegőt a helyiségből szívja ki és így azt igen intenzíven szellőzteti.

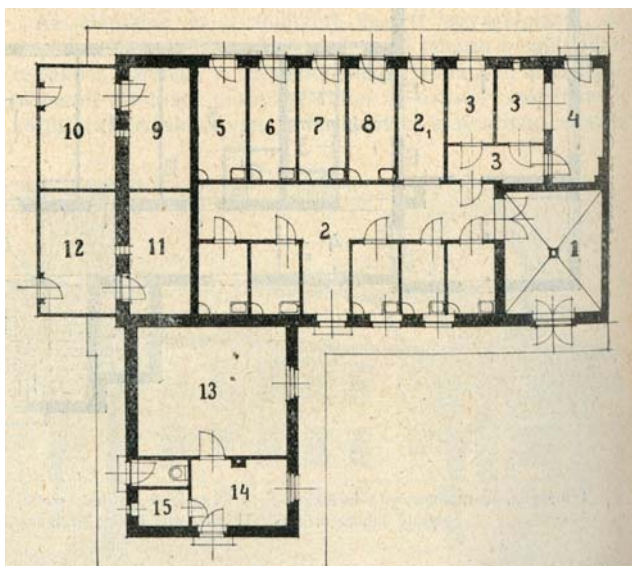
A hullahamvasztást az előtüzelés okozta költségek csökkentése céljából nem mindennap, hanem akkor végezzük, ha kellő mennyiségű anyag gyűlt össze. A hullanyagot légmentesen zárható vastartályokban őrizzük meg és ilyenekben szállítjuk le a boncolóból a hullahamvasztóhoz. A kazánházzal függ össze a szénraktár (4), melybe a kert felől aknán kerül a tüzelőanyag. Az alagsor folyosójára (3) nyílik azonkívül a mosókonyha (5) és két nagyobb helyiség (6 és 5 és 6 között), melyeket részben raktárhelyiségekül, részben bizonyos (pl. hidegvérű állatokon megoldható) kísérletek végzésére fogunk felhasználni.

A hullahamvasztó vázlatá

*

Az intézet **istállója** az állatorvosi főiskola bakteriologiai intézetének istállójával közös földszinti épületben, annak északi felében van. Ebben az épületben van az egyik laboráns lakása is (1. az istálló tervrajzán: 13–15). Az istálló több helyiségből áll. Egy nagyobb (vérvételre és más egyszerűbb műtétekre szolgáló) operáló teremmel (1) összefügg egy nagyobb helyiség (2), melyben öt, betonfalakkal elválasztott bokszt van nagy háziállatok tartására. Ez az istállórész közvetlenül az épület homlokzata felől is megközelíthető és ebből kis folyosón (2₁) át az épület hátsó homlokzata felé nyíló elkülönítő istállókhoz is el lehet jutni. Eljuthatni továbbá ebből az istállórészből két kisebb állatkamrába (3) is, melyeknek azonban kis folyosó (4) közvetítésével külön bejáratuk is van. Az épület hátsó homlokzatára nyílnak a négy elkülönítő istálló (5–8) ajtói, északi végében pedig sertések tartására két istálló (9, 11) van, melyek betonozott kifutókkal (10, 12) vannak összefüggésben. A takarmányt az épület padlásán raktározzuk el.

Alaprajz: Istálló. (Lépték 1 : 250)

1 operáló, 2 nagyobb istálló 5 boxszal, 2 folyosó, 3 állatkamrák, 4 folyosó, 5–8 elkülönítők, 9 és 11 sertésistállók, 10 és 12 kifutók, 13–15 laboráns lakása

Különösképen ki kell emelnünk, hogy az intézet berendezését, az optikai és néhány más, nálunk nem gyártott praecisiós készüléktől eltekintve, hazai cégek állították elő kifogástalan minőségben.

Említettük már, hogy **az intézet feladatkörét** a f. évi március hó 19.-én kelt 31.000. sz. F. M. rendelet körvonalazta. A rendeletben foglalt intézkedések alapján az intézet működésköre három részből áll.

Egyik hivatása az intézetnek *diagnostikai tevékenysége*. Ezt a feladatkört látja el a diagnostikai osztály. Minthogy minden orvosi beavatkozásnak, így az állategészségügyi igazgatás körébe tartozó ténykedéseknek is, alapja a helyes diagnosis, az intézetnek ez a feladata nagyon fontos és úgy hisszük, hogy ebben az irányban vár az intézetre a legtöbb munka is. Nagyon sok esetben előfordul ugyanis, hogy a gyakorlatban működő állatorvos, bármennyire áll is hivatása magaslatán, a saját eszközeivel nem képes eléggé határozottan vagy eléggé gyorsan megállapítani a diagnosist, sőt akadnak feladatok, melyek megfelelő laboratórium nélkül a gyakorlatban egyáltalán nem oldhatók meg. Elég pl. utalni e tekintetben valamely egészségesnek látszó állat fertőzöttségének megállapítására vérvizsgálat útján. Az intézet egyik feladata tehát, hogy speciális irányban kiképzett állatorvosok a jól berendezett laboratóriumok eszközeivel a gyakorló állatorvos segítségére siessenek, a beküldött vizsgálati anyagok feldolgozásával a helyes diagnosist megállapítsák és ezzel a gyakorlatban működő állatorvosnak megbízható alapot nyújtsanak az adott esetben célszerűnek és szükségesnek mutató intézkedések megtételére. Az intézet feladata ehhez képest a bejelentés kötelezettsége alá eső betegségek vagy azok gyanúja esetén hivatalból szükséges vagy magánfeleltől kért felülvizsgálat, ilyen betegségek vagy gyanújuk felmerülése esetén bakteriologiai, serologiai, parasitologiai és kórbonctani vizsgálatok végzése, így nevezetesen hullák vagy szervek vizsgálata, váladék (tej, hörgőváladék, genny stb.) bakteriologiai vizsgálata, víznek vagy takarmányoknak vizsgálata állategészségügyi szempontból, serologiai vizsgálatok takonykór és tenyészbénaság esetén, veszettség gyanújának fennforgásakor az agyvelő

szövetteni vizsgálata és állatojtások stb. Az intézetnek azonban nem merül ki diagnosztikai tevékenysége a bejelentés kötelezettsége alá eső betegségek vagy azok gyanújának felmerülése esetén végzendő vizsgálatokban, hanem hivatása az is, hogy a bejelentés kötelezettsége alá nem eső betegségek vagy ilyenek gyanúja esetén kívánatos laboratoriumi vizsgálatokat elvégezze. Feladatkörébe tartozik ennél fogva bármely betegség esetén hulláknak, hullarészeknek, vérnek, váladékoknak, víznek, takarmánynak stb. vizsgálata kórbonctani (kór-szövetteni), bakteriologiai, serologiai és parasitologiai módszerekkel.

A diagnosztikai osztály szép feladata továbbá a f. évi május hó 10.-én kelt 7733. sz. F. M. rendelet értelmében a baromfitelepek állami ellenőrzése egészségügyi szempontból. Az e célra berendelt állatorvosok a vidékre kiszállnak, megvizsgálják az állami támogatásban részesülő baromfitelepek állatállományát, többek között tuberkulinozzák az állatokat és vért vesznek belőlük a tyúktyphusszal való fertőzöttség kiderítésére, megadják a tenyésztőknek a szükséges utasításokat és a magukkal hozott vizsgálati anyagokat az intézet diagnosztikai osztályában megvizsgálják.

Második feladatköre az intézetnek, amely az előbbinél nem kevésbé fontos, az állatorvosi gyakorlatban használatos *ojtóanyagok kötelező állami ellenőrzése* tisztaságukra és hatékonyságukra. Ebbe a feladatkörbe tartozik ojtási baleseteknél a kifogásolt ojtóanyag vizsgálata is, valamint a fertőző állatbetegségek megelőzésére és gyógyítására ajánlott ojtási módszerek és eljárások kipróbálása.

Az ojtóanyagellenőrző osztály egyik laboratoriuma

Jól látszik a vegyi asztal kihúzott ládája, a fiókokkal)

Harmadik feladata az intézetnek *a kutatómunka*, mely elsősorban a gyakorlati élet nyújtotta problémák megoldására irányul. Ebből a szempontból természetesen elsősorban a fertőző betegségek elleni védekezés tökéletesítése lesz a feladat és ezért az intézetben elsősorban a fertőző állatbetegségek oktanának, valamint megelőzésük és elfojtásuk módjának tanulmányozására irányuló vizsgálatok indulnak meg. Az azonban, hogy főleg a gyakorlati élet felvetette kérdések vizsgálata az intézet kutató munkájának feladata, természetesen nem zárhatja ki azt, hogy bizonyos gondolatok felmerülése esetén a legelvontabbnak látszó kérdéseket is ne vonjuk vizsgálataink körébe, hiszen éppen a leggyakorlatiasabb eredmények a legtöbbször olyan kutatásokon alapulnak, melyek megindulásakor senki még csak nem is gondolt gyakorlati célokra. Külön osztálya az intézetnek a kutató munkára nem lesz, de nincs is szükség reá, mert az intézet szakszemélyzetének minden tagja megtalálja a két jól felszerelt osztály keretén

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

belül is annak lehetőségét, hogy az állatkórtan legkülönbözőbb ágaiba tartozó kérdésekkel behatóan foglalkozhassék. Arra pedig súlyt is kell helyezni, hogy az intézetbe berendelt szakférjak a napi folyó vizsgálatok elvégzése mellett, önálló tudományos kutatásokkal foglalkozhassanak és foglalkozzanak, mert valóban értékes munkát a vizsgálóállomási teendők ellátása közben is csak az olyan szakember végezhet, aki nemcsak tudományt vesz szaktudományának haladásáról, hanem maga is tevékenyen részt vesz tudománya fejlesztésében.

*

Az intézet **személyzete** a következő tagokból áll. Az intézet feladatának teljesítésére az igazgatón kívül négy m. kir. állatorvos van az intézetbe berendelve, kik közül kettő, *Dr. Marcis Árpád* m. kir. főállatorvos és *Dr. Csontos József* m. kir. állatorvos – mindkettő állatorvosi főiskolai magántanár is – a diagnosztikai, ill. az ojtóanyagellenőrző osztályt vezeti. A két osztályba be vannak osztva azonkívül *Dr. Sályi Gyula* és *Dr. Nyíredy István* m. kir. állatorvosok, a baromfitelepek állami ellenőrzését pedig két napidíjas állatorvos *Dr. Hodosy József* és *Vizy László* végzi. Az irodai teendőket egy gépíró látja el. Az intézetnek van azonkívül két laboransa, kiknek a takarításban két takarítónő segédkezik.

A m. kir. földművelésügyi kormányzatnak és a magyar törvényhozásnak a hazai állategészségügy fejlesztését célzó törekvése megadta az eszközöket arra, hogy jól felszerelt, minden tekintetben modern intézet álljon az állategészségügyi igazgatásnak és közvetve a magyar mezőgazdaságnak, sőt bizonyos vonatkozásokban közegészségügyünknek is, rendelkezésére. Az intézet személyzetének lesz már most kötelessége, hogy az intézetben, mely felszerelés és berendezés dolgában semmiben sem áll a hasonló rendeltetésű külföldi intézetek mögött, szoros együttműködésben az állategészségügynek a gyakorlatban működő munkásaival, áldásos tevékenységet fejtsen ki. A szellem, melyben a személyzetnek működnie kell, szükségszerűen nem térhet el attól a tudományos szellemtől, mely hazánk állatorvosi főiskolájának intézeteiből árad ki, ahonnan az új intézet szakemberei kiképzésüket magukkal hozták. Az Állategészségügyi Intézet független az Állatorvosi Főiskolától, de symbolumát szeretnénk látni a közös tudományos szellemben való működésnek abban, hogy az új intézet a főiskola egyik telkén, annak épületei között kapott kitűnően berendezett, szép hajlékot.

Dr. Manninger Rezső távozása a M. Kir. Orsz. Állategészségügyi Intézet éléről

Forrás: *Állatorvosi Lapok*, 1943. 66 (10). 59–60.

„A m. kir. földművelésügyi miniszter *dr. Manninger Rezső* egyetemi tanárt – saját kérelmére – a M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet igazgatói teendőinek ellátása alól folyó évi április 30-i hatállyal felmentette s egyidejűleg az intézet igazgatói teendőivel *dr. Marcis Árpád* m. kir. Állategészségügyi főtanácsost, egyetemi magántanárt bízta meg.”

„Ez alkalomból a m. kir. földművelésügyi miniszter *dr. Manninger Rezső* egyetemi tanárnak az intézet megszervezésre és fejlesztése körül teljesített, valamint igazgatói minőségben kifejtett buzgó és eredményes működéséért elismerését és köszönetét fejezte ki.”

Nyilván meglepetéssel olvassák e sorokat lapunk olvasói. Érthető. *Manninger Rezső* és az intézet egy fogalom volt. *Manninger* professor ott volt az intézet fogamzásánál, születésénél, nevével elválaszthatatlanul összefügg az intézet naggyá fejlődése, virágzása és országhatárokon túlnőtt hírneve.

Annakidején szerencsés gondolat volt a járványtan professorát, a fertőző állapotbetegségek egyik legkiválóbb ismerőjét az állategészségügyi igazgatás e nagyfontosságú közintézetének élére állítani. Nyert ezzel az állategészségügyi igazgatás, az állatorvosképzés, a tudományos kutatás egyaránt s mindezeket át a magyar mezőgazdaság. Az állategészségügyi igazgatás rendelkezett egy olyan szakemberrel, akinek tudására bátran építhetett a bajba jutott gazda, bátran építhetett a felülvizsgálatot kérő szakközeg, s akinek széleskörű ismereteit közvetlenül, a legrövidebb úton igénybe vehette az állategészségügyi igazgatás legfelsőbb szerve. A szakoktatás is nagy hasznát látta e szerencsés társulásnak, mert a hallgatóság az intézet vizsgálati anyagán – tehát a gyakorlati élet felvetette és emellett nem mindennapi vizsgálati anyagon – tanulhatta meg a fertőző betegségek – a nemzetgazdasági szempontból legfontosabb állati betegségek – elleni védekezés nézőpontjából különösképpen fontos körmegállapítást. De a tudományos kutatás is sokat nyert e társulással, mert a laboratóriumot közvetlenül kapcsolta az életbe. Érthető, hogy ez a szerencsés társulás mindhárom vonatkozásban igen bő termést hozott. Meghozta a járványtani szakoktatás elsőrendűségét és meghozta a nagyfontosságú tudományos megállapítások hosszú sorozatát, egész tárházát és emellett igen jelentős része volt a magyar állategészségügyi igazgatás eredményeinek elérésében és külföldön is elismert jó hírnevének megalapozásában.

Mindezt éreznie, tudnia kellett *Manninger Rezsőnek* is. S hogy mégis indítatva érezte magát e fontos őrhelyről való távozásra, annak oka az volt, hogy a vizsgálatok nagyarányú megszaporodása, az adminisztrációnak egyre nagyobb munkája olyan terhet rótt rá, hogy nem tudta volna egyetemi tanári feladatait s az intézet vezetését megnyugtatóan ellátni.

Bármilyen fájdalmasan érint bennünket *Manninger* professor távozása, megnyugvást adhat az a tudat, hogy az ő kivételesen nagy tehetségét, tudását és teljes energiáját ezentúl az átfogó, jelentős problémák megoldására szentelheti s ezúton fog kárpótolni azokért a hátrányokért, amelyek az intézettől való távozásával érték a magyar állategészségügyet.

De megnyugvást ad az is, hogy helyét *dr. Marcis Árpád* m. kir. állategészségügyi főtanácsos személyében olyan szakember foglalja el, aki igen hosszú ideig együtt működött *Manninger*

professzorral s eddig is erőssége volt az intézetnek s akinek széleskörű tudása, lelkiismeretessége közismert.

Manninger Rezső 1928 óta volt a M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója. Az intézet az ő irányításával készült tervek szerint épült fel és ő rendezte is be. Az intézet 1929 május hó 1-én kezdte meg nyilvános működését. Noha az intézet elsősorban az állategészségügyi igazgatás szolgálatába állított intézményként hivatott életre, *Manninger Rezső* törekvése kezdettől fogva oda irányult, hogy az intézetben ne csak a legkényesebb igényeket kielégítő vizsgálóállomási munka folyjon, hanem tudományos és kísérletes vizsgálatok végeztessenek abból a célból, hogy a fertőző állatbetegségek elleni védekezés minél biztosabb alapokra helyeztessék. Evégből kitűnő gárdát nevelt, melynek két tagja azóta főiskolai, illetőleg egyetemi tanszékre került, két tagja pedig egyetemi magántanárrá habilitáltatott.

Manninger Rezsőnek az intézetben végzett kutató munkásságából különösen ki kell emelnünk az ultravírusok természetrajzáról általában és az általuk okozott betegségekről, így különösen a tyúktyphusról, a baromfipestisről, a sertéspestisről, az Aujeszky-féle betegségről, a juh- és malachimlőről, a ragadós száj- és körömfájásról, a lovak fertőző kevésvérűségéről, továbbá a baktériumos fertőző betegségek közül a pasteurellosisról, a paratyphusról és a brucellosisról folytatott tanulmányait.

Különös szeretettel karolta fel kezdettől fogva a régebben kevés figyelemben részesült baromfibetegségek ügyét. E célból megszervezte az állami ellenőrzés alatt álló baromfipenyészetek egészségügyi ellenőrzését is. Az intézet ebbeli működéséről, amelyhez hasonló szervezet külföldön még nincsen, a külföldi szakkörök is elismeréssel nyilatkoztak.

Igazgatása alatt az intézetből kereken 250 dolgozat jelent meg. Minthogy ezeknek egy része külföldi folyóiratokban is napvilágot látott, az intézetnek nemzetközi viszonylatban is jólhangzó nevet biztosítottak.

Manninger Rezső az Országos Állategészségügyi Intézet megszervezésével, felvirágoztatásával és tudományos színvonalának a külföld által is elismert magas fokra emelésével, aranybetűkkel írta be nevét a magyar állategészségügyi igazgatás történetébe. Meggyőződésünk, hogy a magyar állategészségügyi igazgatás minden munkásának szívből fakadó óhaját tolmácsoljuk, amikor az intézet éléről való távozásakor azt kívánjuk, hogy további munkásságát sok siker és a jó Isten áldása kísérje.

– **Az Orsz. Állategészségügyi Intézetben** folyó hó 7-én bensőséges háziünnepély volt. *Dr. Manninger Rezső* egyetemi ny. r. tanártól, az intézet eddigi igazgatójától vett az intézet egész személyzete búcsút, a jelen és volt munkatársak nevében *dr. Marcis Árpád* állategészségügyi főtanácsos mondott meleghangú Istenhozzádot. Beszédében kiemelte, hogy *Manninger* professor közel 15 évig állt az intézet élén. Ez a 15 éves munka erős érzelmi és tudományos kötelékeket fejlesztett ki az Ő személye és az intézet között. Annak a reményének adott kifejezést, hogy ezek a szálak továbbra is megmaradnak és erősödni fognak. Végül *Manninger* professornak az intézetben kiadott szakdolgozatainak díszkötetét nyújtotta át emlékül. *Manninger* professor meghatottan köszönte meg a búcsúztatást, az iránta megnyilvánuló szeretetet. Most, amikor hosszú és munkás évek után vesz búcsút az intézettől az új igazgatónak és a személyzetnek munkájához Isten áldását és sok szerencsét kíván.

25 éves az Országos Állategészségügyi Intézet

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1954. 9 (6). 181–186.

1929. május havában kezdte meg működését az Országos Állategészségügyi Intézet.

Negyed század egy Intézet működésében is hosszú idő. Ez a 25 év arra készítet bennünket és egyben arra kötelez, hogy visszatekintsünk az eltelt 25 évre, felmérve, mit adott az Intézet a köznek az állatorvosi gyakorlat támogatása és kutató jellegű munkássága által. Nézzük először is, mi tette sürgetően szükségessé annak idején az Intézet megépítését.

Már jóval az 1929. évet megelőzően az állategészségügy fejlesztése érdekében szükségesnek látszott egy tudományos intézet létrehozása. Erre azért volt elsőrendűen szükség, mert az állategészségügyi igazgatásnak nem volt olyan szerve, ahol a gyakorló állatorvos működését elősegítő, az állatorvosi gyakorlatban végre nem hajtható különböző vizsgálatok elvégezhetőek lettek volna, továbbá, ahol a már akkor nagyszámban forgalomban lévő, különböző oltóanyagok és szérumok ellenőrzését, kipróbálását elvégezhetnék volna. Az ilyen vizsgálatokat mindaddig, amíg az Országos Állategészségügyi Intézet működését meg nem kezdte, az akkori Állatorvosi Főiskola kórbonctani, valamint bakteriológiai és járványtani intézetében végezték.

Az Intézet megindulásakor 2 osztályból állott, éspedig a diagnosztikai és az oltóanyag-ellenőrző osztályból. Feladata a következőkben volt lefektetve:

1. Hullák, szervek, vér, váladék, ürülék és vízminták stb. vizsgálata alapján megállapítani a betegség nemét és annak megfelelően tanácsot adni a védekezés módjára vonatkozólag. A vizsgálatok kórbonctani, kórszövettani, bakteriológiai, szerológiai vagy egyéb jellegűek lehetnek. A vizsgálatok nem csak a hivatalból jelentendő, hanem bármely más betegséggel kapcsolatban történnek.
2. Szakkérdésekben hatóságoknak, állatorvosoknak és gazdaságoknak felvilágosítást adni.
3. Az állami ellenőrzés alatt álló baromfityénysztelepek állategészségügyi ellenőrzése.
4. Az állatorvosi gyakorlatban használatos oltóanyagok (vakcinák, szérumok, tuberkulin stb.) ellenőrzése és az oltások alkalmával kifogásolt oltóanyag megvizsgálása.
5. A takonykór felismerésére használatos mallein termelése.
6. A fertőző betegségek oktanának megismerése, valamint megelőzésükre és leküzdésükre irányuló módszerek tökéletesítése.
7. Végül a kutató jellegű munkák eredményének szakfolyóiratokban, népszerű cikkekben, rádióelőadásokban való közlése, úgyszintén az érdekelt mezőgazdasági szervezeteknek a tájékoztatása.

Az Intézet megalapítója és első igazgatója *Manninger Rezső* professzor volt, akinek az építési tervek elkészítésében és az Intézet feladatainak meghatározásában elvülhetetlen érdemei vannak.

Az Intézetről annak idején *Manninger* professzor az *Állatorvosi Lapok* 1929. évi számában fényképekkel illusztrált tájékoztatót közölt, melyben az épületről, a helyiségekről, a laboratóriumok felszereléséről ad átfogó képet.

Az Intézet ma is ugyanabban az épületben van, amely 25 évvel ezelőtt épült. Megindulásakor dolgozóinak száma 10 fő volt az igazgatón kívül.

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

A diagnosztikai osztály *Marcis Árpád* egyetemi magántanár, az oltóanyagellenőrző osztályt *Csontos József* egyetemi magántanár vezette, a beosztott szakállatorvosok *Sályi Gyula*, *Nyiredy István*, *Hodosy József* és *Vizy László* állatorvosok voltak. Az említett állatorvosokon kívül 2 laboráns és 2 takarító dolgozott meg az intézetben, *Németh József*, *Heidrich János*, *Németh Józsefné* és *Simon Andrásné*,

A második világháború kitöréséig az állandó dolgozók létszáma alig változott, kivéve azokat a berendelt állatorvosokat, akik az Intézetben egynéhány hónaponként cserélődtek, a baromfitelepek ellenőrzése volt a feladatuk.

A háborús évek alatt az Intézet dolgozóinak létszáma a szükségletnek megfelelően megnövekedett, és munkaterülete is nagyobb lett. Az ezt követő években alakultak ki a ma is meglévő osztályok: így a kórbonctani, szerológiai, parazitológiai és kórszövettani osztály, a már működő oltóanyagellenőrző osztály mellett. A munka szaporodásával kapcsolatosan a kísérleti állatok férőhelye is szűknek bizonyult és 1941-ben megépült a kísérleti állatok tervezett házának a fele.

A háború egyéb változást is hozott az Intézet életében. Dolgozóinak egy része ugyanis *Csontos József* vezetésével Kolozsvárra költözött, ahol az ottani Állategészségügyi Intézet munkakörét vette át. Munkásságuk e helyen 1944-ig tartott. Az emiatt bekövetkezett létszámcsökkenés folytán az Intézet szakembereinek és kiegészítő munkaerőinek kiegészítéséről gondoskodni kellett. A dolgozók összlétszáma a feladatok megnövekedésével arányosan már lényegesen nagyobb volt, mint a meginduláskor. A háború alatt nagyobb mérvű károsodás az Intézet felszerelését nem érte. Főépülete jobb szárnyának egy része bombatámadás következtében megsérült. Közvetlenül a felszabadulást megelőzően az Intézet szakszemélyzetének létszáma 5 főre csökkent. Az 1945 január hónapjában bekövetkezett felszabadulás után az állatorvosok és a segédszemélyzet néhány nap alatt rendbe hozták a berendezést ért károkat, pótolták a hiányosságokat úgy, hogy az Intézetben ismét megindulhatott a szakmunka. A főépület sérült szárnyának újjáépítése 1949-ben történt meg.

Az Intézet vezetésében is változás állott be, 1943-ban ugyanis *Manninger* akadémikus más irányú nagy elfoglaltsága miatt *Marcis Árpád dr.* egyet. m. tanárnak adta át a vezetést, aki 1946-ig, nyugalomba vonulásáig volt igazgatója az Intézetnek. Utóda *Csontos József dr.* egyet. m. tanár, aki 1950 februárjában, amikor az Állategészségügyi Kutató Intézet igazgatója lett, vált meg az Intézettől. Ekkor *Hirt Géza dr.* egyet. m. tanárt nevezték ki az Intézet igazgatójává.

A felszabadulás után az Intézetre nagy feladatok megoldása hárult egyrészt a háború következtében leromlott állatállományunkban megszorodott betegségekkel kapcsolatban, másrészt azért, mivel államrendszerünk megváltozott és népgazdaságunk tervgazdálkodást folytat. Az Intézet az 1947-ben meginduló három éves, majd az azt követő öt éves tervben az állategészségügyre háruló feladatok végrehajtásában tervszerűen részt vett. Nem kétséges azonban, hogy mivel feladatköre az étellel szoros kapcsolatban áll, így munkájának mennyisége is az élet változó körülményeitől, az állatbetegségektől függően változik.

Közvetlenül a felszabadulás után a tenyészbénaság igen elterjedt, ennek a betegségnek a felszámolását illetően az Intézet *szerológiai osztályára* nagy, egyben sikeres munka hárult, úgyszintén a *malleus* felszámolásában is.

A *baromfibetegségek* közül a baromfityphus a háború befejezte előtt és azt követően ismét komoly gondot okozott. A *baromfiosztály* szakemberi által tervszerűen végrehajtott vérvizs-

gálatok révén ma már ott tartunk, hogy a tenyésztelők és a keltető állomások részére megfelelő számú egészséges tojást tudnak biztosítani.

A *parazitás eredetű betegségek* kiderítésére irányuló vizsgálatok ugyancsak tervszerűen történnek. A *parazitológiai osztály* nagyarányú szűrővizsgálatokat végez az állami gazdaságok, a tsz-ek, sőt az erősen fertőzött dunántúli megyék egyes részein az egyénileg dolgozó parasztok birtokában lévő szarvasmarha- és részben juhállományokban is, a *mételyes* fertőzöttség megállapítására. A csikótelepek állományának szűrővizsgálata az *orsóférgesség*, a juhállományok vizsgálata pedig a *gyomor-bélférgesség* és *tüdőférgesség* szempontjából szintén folyamatban van. A bélsárvizsgálatokon kívül a parazitológiai osztály feladata még a bőrkaparék-, vér-, és izomminták laboratóriumi vizsgálata is.

Állatállományunk, főleg sertés- és szarvasmarha-állományunk a háború alatt és az azt követő időben a tartási és takarmányozási viszonyok hiányossága folytán leromlott és így az egyes betegségek több áldozatot követeltek. A betegségek nemének megállapítása végett felküldött hullák és hullarészek vizsgálata a *kórbonctani osztály* egyébként is sok munkáját tetemesen megnövelte. Szükségszerűen ez osztállyal szorosán együttműködő *kórszövettani osztály* feladata is megszaporodott.

A *mérgezési és gyógyszerellenőrző osztály* 1949-ben azzal a céllal alakult, hogy a mérgezés gyanújával beküldött vizsgálati anyagokat (belső szervek és tartalmuk) megvizsgálja, egyben a gyógyszerterek működését magisztrális vényre felírt gyógyszerek útján ellenőrizze, továbbá, hogy a forgalomban lévő gyógyszerkülönlegességek kémiai és biológiai vizsgálatát elvégezze.

A *tejbakteriológiai osztály* ugyancsak az 1949. évben alakult meg. Feladata tejvizsgálatok végzése, *tőgygyulladás*, *brucellosis*, *gümőkór* szempontjából, egyben a növényi és állati eredetű takarmányok, különböző váladékok, vizeletminták stb. bakteriológiai vizsgálata. Ennek az osztálynak ügykörébe tartozik mindazoknak a bakteriológiai vizsgálatoknak (baktériumtörzsgyűjteményének fenntartása stb.) elvégzése, amelyek a többi osztály munkájához kiegészítésként szükségesek, de azok feladatkörén kívül esnek.

Az *oltóanyagellenőrző osztály* 1952-ben kivált az intézet köréből és önálló intézetté alakult. Ez az osztály kiválásáig is, különképp az egyes szérumok és vakcinák szabványtervezeteinek összeállításában és azokban foglaltak végrehajtásának ellenőrzésében végzett értékes munkát.

Mezőgazdaságunk fejlesztésével kapcsolatos 1953. évi párt- és kormányhatározat folytán az Intézet a *brucellosis* felszámolásával kapcsolatban nagyobb feladat megoldásával bízta meg. Ennek a feladatnak egy részét az Intézet már eddig végezte, a további vizsgálatok pedig a rendelkezések értelmében folyamatban vannak.

Mint az elmondottakból kitűnik, az Intézet feladatköre lényegesen megnövekedett, ez azután szükségessé tette a szakállatorvosok, a laboratóriumi segédzsemetényzet létszámának a felemelését. Az Intézet bővült munkakörével, megszaporodott munkájával és a dolgozók létszámának emelkedésével a *laboratóriumi helyiségek bővülése nem tartott lépést*. Az 1941-ben épült kísérleti állat-háznak 1953-ban megépült a másik fele és ezzel némileg enyhült a helyzet, de még korántsem tartunk ott, hogy a munkánkhoz szükséges helyiségekkel rendelkezünk. Összehasonlításképpen nem érdektelen, ha megemlítem, hogy 1929-től 1945-ig évenként átlagban 12 állatorvos dolgozott az Intézetben, jelenleg pedig 29 állatorvos, 2 vegyész és 1 gyógyszerész. A kisegítő munkát végzők (gépiró, irodakezelő, laboratóriumi segéderő, laboráns, felcser, gépkocsivezető stb.) száma 1945 májusáig átlagban évenként 12 fő volt,

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

1954-ben pedig 45 főre emelkedett. *Amíg tehát 1939-ben az Intézet vezetőjével együtt a dolgozók létszáma 11 volt, jelenleg már 77.*

Népgazdaságunk és közvetlenül az állategészségügy fejlesztése szükségessé tette, hogy a budapesti Országos Állategészségügyi Intézet némi tehermentesítése céljából a kormányzat vidéki intézeteket is létesítsen. Ennek folytán 1948-ban a debreceni, 1951-ben a kaposvári és 1953-ban a békéscsabai Állategészségügyi Intézet kezdte meg működését. Minden intézethez meghatározott terület, több megye tartozik.

A vidéki intézetek az említett tehermentesítés céljából kezdték meg működésüket. Az időközben adódott újabb feladatok folytán azonban, mint azt az egyes osztályainkban végzett vizsgálatok száma bizonyítja, a budapesti intézet munkája ezáltal egyáltalán nem csökkent. A vidéki intézetek hasonló munkakört látnak el, kivéve a mérgezési és gyógyszerellenőrző osztály munkakörét, valamint a fertőző sertésbénulás megállapítását.

Az Intézet tevékenységei közé tartozik az állami gazdaságokkal, termelőszövetkezetekkel, úgyszintén az egyénileg dolgozó paraszttal való szoros kapcsolat fenntartása. Amennyire az intézet szakállatorvosaink létszáma ezt lehetővé teszi, a helyszíntre kiutaznak kórmeállítás céljából és ott beszélnek meg az illetékes szervekkel a kérdéses betegségekkel kapcsolatos teendőket. Ezt a tevékenységet azonban nemcsak felkérésre, hanem saját elhatározásunkból is végezzük, ha az Intézet a beküldött anyagok vizsgálata alapján szükségesnek látja a helyszíntre az előbb említett célból való kiszállást.

Az intézet feladata egyúttal az is, hogy szakállatorvosokat képezzen és neveljen, akik a *speciális laboratóriumi* vizsgálatok elvégzésére alkalmasak. Az Intézet állatorvos-létszámának egy-néhány százalékát azok a kiképzés alatt álló állatorvosok adják, akik a vidéki intézetek szakállatorvos-hiányát pótolják, illetve a jövőben létesítendő új Állategészségügyi Intézetekhez kerülve, mint speciális feladatok elvégzésében gyakorlott szakállatorvosok működnek majd.

Az Intézet a földművelésügyi minisztérium operatív szerve, tehát rutin-intézet, feladata elsősorban a különböző jellegű vizsgálatok elvégzése. A beküldött vizsgálati anyagokkal kapcsolatos kórisme-megállapításon, valamint a tanács- és javaslatadáson kívül azonban az önként adódó kutatómunkát sem mellőzhetjük. Amikor 1929-ben az Intézet megkezdte működését, határozott feladata volt a kutatómunka is. Bár jelenleg a kutatás az 1950. évben megszervezett Állategészségügyi Kutató Intézetnek egyetlen és kizárólagos feladata, mégis a gyakorlati élet adta tudományos problémák megoldását, még ha azok elméleti vonatkozásúaknak látszanak is, Intézetünk nem mellőzheti. Az utóbbi években részt vettünk – jelenleg is részt veszünk – tudományos tervtémák kidolgozásában.

Az Intézet megindulása óta 325 értékes dolgozat látott napvilágot. A kutatások eredményei a 25 év folyamán a különféle állatbetegségek oktanának tisztázására, a betegségek megelőzésére és az ellenük való védekezés terén jelentettek meg sok esetben újat és tisztáztak olyan kérdéseket, amelyek nemcsak hazánkban, hanem határainkon túl is, elméleti és gyakorlati vonatkozásban nagy hasznára voltak az állategészségügynek, sőt a közegészségügynek is. Így időrendi sorrendben: a száj- és körömfájás vírusáról, a baromficholéráról, a malacok himlőszerű bőrkiütésének okáról; a sertéspestis, a paratyphus és az Aujeszky-féle betegség kapcsán észlelt kórszövetteni elváltozásokról; a kancák járványos elvetélésének oktanáról és kórszövettanáról; a baromfipestis elleni immunizálásról; a tenyészbenaság, a brucellosis, a gümőkór és a tehének fertőző tőgygyulladásának diagnosztikájáról; a coccidiosis gyógy-

kezeléséről; a májmételyes fertőzöttség laboratóriumi diagnosztizálásáról stb. jelentek meg különböző szerzők tollából értékes dolgozatok.

Az elmondottakban igyekeztem az Országos Állategészségügyi Intézet 25 éves múltját, egyben jelenét röviden vázolni. Az Intézet eddigi munkásságából annak jelenlegi dolgozói, a 25 év mezsgyéjén új erőt merítenek és újabb ösztönzést kapnak a további kitartó munkára. Ez a jubileum dolgozóinkat állandóan serkenteni fogja, hogy a párt és kormányzat 1953. évi határozata értelmében munkájukkal mindjobban elősegítsék a mezőgazdaság fejlesztését és ezáltal népünk jólétének állandó javulását.

Hirt Géza dr.
az intézet igazgatója,
az állatorvosi tudományok kandidátusa

1954. május 8-án ünnepelték az Országos Állategészségügyi Intézet dolgozói az Intézet fennállásának 25. évfordulóját. Az ünnepélyen megjelentek a Magyar Tudományos Akadémia, a földművelésügyi minisztérium és az élelmiszeripari minisztérium, az Állatorvostudományi Főiskola, az Agrártudományi Egyetem, az Állategészségügyi és az Állattenyésztési Kutató Intézet, a Honvéd Állategészségügyi Intézet, a Phylaxia, az Állatgyógyászati Oltóanyag-ellenőrző Intézet, az Állami Vakcinateremlő Intézet, továbbá a debreceni, kaposvári és békéscsabai Állategészségügyi Intézetek vezetői, ill. képviselői. Részt vett a jubileumon a budapesti XIV. ker. Pártbizottság és a Föv. Tanács megbízottja.

Hirt Géza dr. igazgató üdvözölte a megjelent vendégeket, majd megtartotta „25 éves az Országos Állategészségügyi Intézet” című, a fentiekben olvasható előadását. Ezután *Pusztai Oszkár*, az állategészségügyi igazgatóság vezetője mondott üdvözlő szavakat, amelynek során kiemelte azt az állandó támogatást, amelyet az Intézet a gyakorlatnak, az ország állategészségügyének nyújtott és ma is nyújt. Majd átadta a földművelésügyi miniszter kitüntetését és dicséretét annak a 4 dolgozónak, akik egyhuzamban 25 éve teljesítenek szolgálatot az Intézetben: *Vizy László dr.* oszt. vezető és *Németh József* restaurátor a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetését, *Heidrich János* telepfelügyelő és *Németh Józsefné* hivatalsegéd miniszteri dicséretet kapott. Ugyanekkor adta át *Pusztai Oszkár* a Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója kitüntetését *Hajdu Gusztáv dr.*-nak, a debreceni Állategészségügyi Intézet igazgatójának.

Manninger Rezső akadémikus emelkedett ezután szólásra, aki az Intézet alapítója és 15 éven át igazgatója volt. Hangsúlyozta az Intézet és az Állatorvostudományi Főiskola kapcsolatának fontosságát; ez mind az Intézet diagnosztikai munkájára, mind pedig a Főiskola oktató munkájára termékenyítőleg hat. *Manninger* professzor örömeinek adott kifejezést, hogy mindazokat a dolgozókat, munkatársait, akik 25 évvel ezelőtt együtt munkálkodtak az Intézetben, *Marcis Árpád* kivételével, itt üdvözölheti az ünnepségen. Ezután a Kisállattenyésztési Kutató Intézet képviselője részéről hangzottak el üdvözlő szavak. Ezt követően *Hirt* igazgató felolvasta az Országos Közegészségügyi Intézet főigazgatójának és munkatársainak, valamint a Hungária-körúti postahivatal dolgozóinak üdvözlő táviratát. Végezetül *Hirt* igazgató átnyújtotta *Manninger* akadémikusnak az Intézet szakembereinek tollából 25 év alatt megjelent 325 dolgozatot tartalmazó, négy kötetből álló díszes gyűjtemény első példányát, amelyért *Manninger* akadémikus meghatottan mondott köszönetet.

Állategészségügyi intézményeink 20 éve

Hazánk felszabadulásának 20. évfordulójára, Lapunk 20. évfolyama számára a szerkesztőség felkérésére irt közlemény

Állategészségügyi intézetek

Szabó István dr., az Országos Állategészségügyi Intézet igazgatóhelyettese

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1965. 20 (6). 244–248.

Az Országos Állategészségügyi Intézet főépületének keleti szárnya a második világháború alatt légitámadás következtében beomlott, az intézet felszerelését azonban jelentős károsodás nem érte, s így a munka közvetlenül a háború befejeződése után megindulhatott. A sérült rész 1949-re épült újjá, addig az adminisztrációs feladatok és az egyik szakosztály munkájának ellátására átmenetileg a Phylaxia Lyssa Osztálya adott megfelelő iroda- és laboratóriumi helyiségeket.

Az intézet feladata általánosságban – a felszabadulás után is – a régi maradt, de a megváltozott körülmények nagymértékben befolyásolták továbbfejlődésének ütemét és irányát. A háborús évek alatt egyes betegségek, mint pl. a rühösség, a tenyészbénaság, a takonykór, a sertéspestis, a baromfipestis stb. jelentősen elterjedt. Az ezek felszámolásával kapcsolatos diagnosztikai vizsgálatok tervszerű elvégzése és a vizsgálatok során felvetődött problémák kutatása az intézet dolgozóitól a korábbiaknál sokkal több áldozatvállalást követelt, *Tenyészbénaság* és *takonykór* szempontjából pl. az ország egész lóállománya szerológiai vizsgálatra került, részben ismételt is. Ennek következtében az intézet dolgozóinak a létszáma, amely 1945-ig a baromfitelek állami állategészségügyi ellenőrzésére berendelt állami állatorvosokkal együtt sem haladta meg a 24-et, már a 40-es évek végén megkétszereződött.

A tenyészbénaság és a takonykór felszámolásával, valamint a rühösség elterjedtségének csökkenésével sem mérséklődött azonban az intézet igénybevétele, sőt a mezőgazdasági nagyüzemek kialakulásával egymás után jelentkeztek olyan *újabb problémák*, amelyeknek megoldásában az állategészségügyi intézeteknek is részt kellett vállalniuk.

A 31 000/1929. FM. sz. rendelet — az állategészségügyi szolgálat fejlesztésére irányuló törekvések között — az intézet diagnosztikai tevékenységét elsősorban a *bejelentési kötelezettség alá tartozó betegségek* vagy azok gyanúja esetén a hivatalból szükséges *laboratóriumi vizsgálatok* elvégzésében jelölte meg. A megélénkült állatforgalom, az állatállományoknak az ismételt átszervezésekkel járó – sokszor már túlzásba vitt – átcsoportosítása, sőt még az egyéni tulajdonában levő állatokkal való kereskedelem is igen kedvezett egyes fertőző betegségek, mint pl. a brucellosis, a sertés fertőző gyomor- és bélgyulladás, a vírus okozta tüdőgyulladások elterjedésének. Mezőgazdasági körülményeink és állattenyésztési módszereink átalakulásával, a minél gazdaságosabb többtermelésre irányuló törekvés során az állattenyésztés legkülönbözőbb ágaiban előtérbe kerültek a *tartási és takarmányozási tényezőkkel összefüggő megbetegedések*, különösen az anyagforgalmi és parazitás bántalmak, továbbá egyes állatfajok esetében a különböző gyomor- és bélgyulladások. Az ilyen természetű bántalmak diagnosztikai vizsgálata és különböző irányú kutatása bizonyos mértékben megváltoztatta az intézet munkájának jellegét. Mind gyakoribbá váltak pl. az olyan problémák, amelyeknek megoldása csak a helyszínen vált lehetségessé, és mindinkább felmerültek olyan kívánalmak, hogy az

intézetben dolgozó szakemberek az adott problémák megszüntetésére a *helyszínen* tegyenek javaslatot, vagyis közvetlenül nyújtsanak segítséget.

A gyakorlati élethez való közelebb jutás tette indokolttá, hogy az ország fővárosán kívül *vidéken* is létesüljenek állategészségügyi intézetek. Az első ilyen intézet 1948-ban *Debrecenben* létesült. 1951-ben *Kaposvárott*, 1953-ban *Békéscsabán*, 1956-ban pedig *Miskolcon* épült még állategészségügyi intézet. Annak ellenére, hogy ezek az intézetek beváltották a hozzájuk fűzött reményeket, és illetékességi területükön maradéktalanul ellátják a feladatukat, a Dunántúl északnyugati részére eredetileg tervezett hatodik intézet felépítése mostanáig elmaradt.

A várakozásokkal ellentétben a vidéki állategészségügyi intézetek működése nem csökkentette a központi Országos Állategészségügyi Intézet elfoglaltságát. Sőt, az említettek miatt, az intézet diagnosztikai tevékenysége annyira kiszélesedett, hogy szakszemélyzetét még növelni kellett. Az intézetben – ha nem is külön osztályok keretében – korábban is rendszeresen végzett kórbonctani, kórszövettani, parazitológiai, bakteriológiai és szerológiai vizsgálatok, valamint az oltóanyag-ellenőrzés mellett a feladatkör először (1949-ben és 1950-ben) toxikológiai vizsgálatokkal, gyógyszerellenőrzéssel, különböző irányú tej vizsgálatokkal bővült ki. Az oltóanyag-ellenőrzési munka pedig mértékében és jelentőségében annyira megnőtt, hogy 1952-ben az intézet oltóanyag-ellenőrző osztályából külön Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet alakult. Az 50-es évek végén az intézet szakmai tevékenysége méh- és halegészségügyi vizsgálatokkal, majd a gümőkór-mentesítés és a járványos betegségek elleni védekezés érdekében szakigazgatási teendőkkel egészült ki. A munka ilyen sokrétűségén és a dolgozók létszámának emelkedésén kívül *a szakemberek specializálódása* fokozatosan alakította ki a jelenleg működő 10 szakosztályt. A vizsgálatok és a többi intézeti munka anyagi feltételeiről a gazdasági osztály gondoskodik.

Az intézet jelenlegi feladatkörének kialakulásával kapcsolatosan megemlíthetem, hogy az utóbbi 10-12 évben létesült szakosztályok között vannak olyanok is, amelyek a laboratóriumi jellegű vizsgálataik mellett nemcsak hogy közvetlen tevékenységet fejtenek ki a gyakorlatban, hanem feladatuknak éppen ez képezi a legjelentősebb részét. A szarvasmarhagümőkór-mentesítési osztály feladata pl. a gümőkór-mentesítéssel kapcsolatban működő szakállatorvosok munkájának összehangolása, a gümőkór-mentesítési munkák szervezése és ellenőrzése. A járványügyi osztály munkája elsősorban a bejelentési kötelezettség alá tartozó fertőző állatbetegségek leküzdésére irányuló rendszabályok végrehajtásának ellenőrzése. Kiterjedt még a hal- és a méhbetegségekkel foglalkozó osztálynak is az ilyen jellegű tevékenysége. Általában szoros a *szakmai kapcsolat az intézetek minden szakembere és a gyakorlatban működő állatorvosok között*. Egyre inkább tapasztaljuk, hogy kollégák és gazdaságok egyaránt szívesen veszik igénybe az állategészségügyi intézetek vizsgálatát, egyre gyakrabban kéri javaslatait, és fogadják el azokat. A gyakorlati problémák és körülmények ismerete nélkül erre a feladatra viszont nem vállalkozhatnánk.

Az Országos Állategészségügyi Intézet számszerűleg kimutatható munkájának alakulását az *1. táblázat*, a vidéki állategészségügyi intézetekét együttesen a *2. táblázat* foglalja magában.

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

1. táblázat. Az Országos Állategészségügyi Intézet 20 éves működésének fontosabb adatai

A vizsgált minták	1945–49.	1950.	1951.	1952.	1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.
Emlőshulla és -szerv	A rendelkezésre álló adatok hiányosak	4 216	4 450	6 182	6 617	4 256	4 980	3 269	2 369	2 996	3 293	5 019	6 292	6 511	6 237	6 682
Baromfihulla és -szerv -szerv		3 432	9 931	18 144	14 782	3 076	5 524	4 598	3 853	4 596	5 043	16 971	20 346	13 817	15 334	18 256
Kórszövettani		1 353	1 417	2 104	2 388	2 149	3 929	2 453	5 545	5 851	4 939	7 436	7 670	6 524	7 597	6 513
Parazitológiai		20 726	33 073	53 775	50 106	52 789	59 553	29 094	20 755	23 543	29 689	33 524	28 167	35 787	29 569	24 157
Bakteriológiai		8 754	13 769	35 052	52 318	54 037	37 367	18 443	16 521	32 237	22 882	24 718	51 715	59 372	34 725	40 583
Virologiai															167	1 085
Szerológiai		201 615	330 003	141 326	243 183	248 834	176 327	77 483	45 977	59 476	52 089	57 081	56 562	159 072	142 870	115 711
Hal											222	498	945	971	987	1 499
Méh											6 706	30 806	20 996	17 410	36 932	23 937
Toxikológiai		554	1 563	2 197	2 512	2 440	3 666	1 792	2 298	2 713	2 624	3 174	4 328	3 389	3 740	5 614
Gyógyszerellenőrzési		110	281	614	485	528	582	393	461	278	616	434	457	342	343	353
Kiszállások ¹							158	107	251	284	446	651	630	536	665	641
Tudományos közlemények ^{2,3}	26	13	30	19	21	29	22	17	25	21	23	29	24	33	28	30

¹ A kiszállások számában nem szerepel a járványügyi osztály és a szarvasmarhagümökör-mentesítési osztály helyszínen végzett igazgatási és ellenőrzési tevékenysége. A fentebb közölt számadatokhoz tehát még hozzá kell számítani, hogy a járványügyi osztály dolgozói 1961-ben 251, 1962-ben 253, 1963-ban 204, 1964-ben pedig 340 munkanapot töltöttek el kiküldetésben. A gümökör-mentesítési osztály szakállatorvosai 1963-ban 314, 1964-ben pedig 265 szocialista mezőgazdasági üzem szarvasmarha-állományában végeztek ellenőrző vizsgálatot, miközben 28 000, illetőleg 43 879 állat tuberkulinozását végezték el, illetve tuberkulin-próbájának elbírálásában működtek közre.

² A közlemények között nem szerepelnek az ismeretterjesztő cikkek, melyeknek száma a táblázatban feltüntetett tudományos közlésekével ér fel, valamint az a 8 könyv, amelyből 2 második kiadásban, 1 pedig német nyelvű kiadásban is megjelent.

³ Az intézet szakszemélyzete a 20 év alatt mintegy 500 tudományos és ismeretterjesztő előadást tartott, közülük többet (1963-ban pl. 4-et, 1964-ben 6-ot) külföldi konferenciákon és kongresszusokon.

2. táblázat. A vidéki állategészségügyi intézetekben végzett munka fontosabb adatai

A vizsgált minták	1948.	1949.	1950.	1951.	1952.	1953.	1954.	1955.	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.
	D	D	D	D + K	D + K	D + K + B	D + K + B	D + K + B	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M	D+K+B+M
Emlőshulla és -szerv	87	757	1 373	2 002	4 441	6 157	5 924	7 049	5 525	4 570	6 095	8 536	11 142	11 957	12 821	12 446	13 396
Baromfihulla és szerv	25	744	1 055	3 587	12 710	10 843	6 576	7 687	20 854	5 715	8 541	15 990	29 982	31 591	24 645	23 607	35 782
Kórszövettani					73	414	691	1 188	1 040	1 717	2 560	2 191	4 008	5 857	6 900	8 687	9 305
Parazitológiai		90	17 364	5 359	34 158	58 392	74 167	107 434	84 674	58 087	96 775	64 715	69 601	49 308	45 414	28 307	26 350
Bakteriológiai		45	73	166	841	2 108	1 543	2 276	5 185	16 719	37 999	44 263	55 033	58 750	69 717	74 376	109 163
Viroológiai																349	741
Szerológiai	862	3 451	6 023	29 109	65 030	127 589	221 355	117 685	63 530	47 333	51 672	46 606	36 968	29 499	96 772	85 745	92 278
Hal									3			15		82	160	311	910
Méh														10 009	27 373	59 412	41 058
Kiszállások					117	206	95	103	256	388	411	729	977	977	729	751	952
Tudományos közlemények		1	2	1		6	1	5	4	4	1	13	5	9	6	3	16

D Debreceni Állategészségügyi Intézet.
D+K Debreceni + Kaposvári Állategészségügyi Intézet.
D + K + B Debreceni + Kaposvári + Békéscsabai Állategészségügyi Intézet.
D + K + B + M Debreceni + Kaposvári + Békéscsabai + Miskolci Állategészségügyi Intézet.

Annak ellenére, hogy az intézet munkája a gyakorlati állatorvoslás felé közeledett, és hogy szakembereink nagy része a gyakorlati problémákkal szoros kapcsolatba került, nem ment feledésbe az sem, hogy egyik feladatunk a gyakorlati élet nyújtotta problémák megoldására irányuló kutatómunka. *Manninger* akadémikus, az intézet első igazgatója annak idején (1929-ben) ezt úgy körvonalazta, hogy nincs „külön osztálya az intézetnek a kutatómunkára, de nincs is szükség reá, mert az intézet szakszemélyzetének minden tagja megtalálja annak lehetőségét, hogy az állatkórtan legkülönbözőbb ágaiba tartozó kérdésekkel behatóan foglalkozhassék”. Intézeteink szakemberei ma is ennek az irányvonalnak a megvalósítására törekednek. Fő feladatuknak elsősorban az olyan speciális diagnosztikai vizsgálatok elvégzését tartják, amelyek az állategészségügyi igazgatás eredményes keresztülviteléhez szükségesek, és amelyeket, természetüknél fogva, a gyakorlatban működő állatorvosok akár felkészültség, akár laboratóriumi felszerelés hiányában elvégezni nem tudhatnak. Ezt a munkát azonban ma is szervesen egészítik ki olyan kutatásokkal, amelyek az intézet feladatához megalakulása óta hozzátartoztak. Az állategészségügyi intézetek szakembereinek tollából 1945 óta megjelent több mint 400 *szakdolgozatban* leírt vizsgálatok legtöbbször szorosan kapcsolódik diagnosztikai feladatainkhoz. Az intézet dolgozói 20 év alatt 8 *szakkönyvet* írtak és 8 egyéb *önálló kiadványt* állítottak össze. A könyvek közül 2 rövid időn belül 2 kiadást ért meg, 1-et pedig német nyelvre is lefordítottak. Ezenkívül mintegy 500-ra tehető az *ismeretterjesztő cikkek* száma, és legalább ugyanennyi *tudományos és ismeretterjesztő előadást* is tartottak szakembereink. A tudományos előadások közül több (pl. 1963-ban 4, 1964-ben 6) külföldi szakülésen vagy kongresszuson hangzott el. Mindezekről itt talán nem is szükséges részletesebb tájékoztatást adni, mert e Lap majdnem mindegyik száma tanúskodik az említett szakirodalmi működésről, és évkönyveink is tartalmazzák diagnosztikai, valamint kutató tevékenységünk adatait.

Kutatásaink több betegség oktanának tisztázását, megelőzésük, esetleg gyógykezelésük lehetőségének megoldását célozták. Többször a gyakorlat vonatkozásában, de elméleti vonalon is hasznára voltak az állategészségügynek, sőt a közegészségügynek is. Jelentősebb *kutatási eredmények* születtek az intézetekben az elmúlt 20 év során a baromfipestis elleni védekezés, a brucellosis, a szarvasmarha, a sertés és a juh felnevelési betegségeinek, fertőző eredetű elvetéléseinek, a clostridiumok és coli-baktériumok állatkórtani jelentőségének, az antibiotikum-étetés takarmányozás-élettani hatásának vizsgálatában és egyes betegségek elleni védekezésben, a baromfikolera járványtana és felszámolása, több parazitás bántalom (köztük főleg a mételykor, a trichinellosis és a tüdőférgesség) kórjelzése és gyógykezelése terén, egyes kórfolyamatok szövettani diagnosztikájában és kórfejlődésének vizsgálatában, a háziállatok között előforduló mérgezések diagnosztikájában, valamint klinikai tüneteinek megállapításában, az aflatoxin kimutatásában és az aflatoxin-tartalmú tápetetés kórtani hatásának megállapításában, továbbá a kérődzők normál és kóros emésztésének, nitrogén-körforgalmának a vizsgálatában. Az említett szakterületekről megjelent közlemények egy része külföldi szakemberek körében is jelentős visszhangra talált. Külföldiek gyakran keresték fel az intézeteket, hogy általában a szakmai működés, vagy bizonyos meghatározott vizsgálati módszerek és a kutatások felől érdeklődjenek.

Az állategészségügyi intézetek diagnosztikai munkája során hazánkban először kerültek megállapításra a következő betegségek: a ló-babesiosis, a juh enterotoxaemiája, a malacok fertőző elhalásos bélgyulladás, a juh vírus okozta fertőző elvetélése, a listeriosis egyes kórformái, a sertés methaemoglobinaemiája, a malacok oedema-betegsége, a konyhasómérgezés

okozta eosinophil-sejtes agyhártya- és agyvelőgyulladás, a sertés-, a szarvasmarha- és a juh-demodiosis, a sertés torzító orrgyulladása, a malacok vírusos hasmenése, a kutya generalizált cryptococcosis, a juh súrlókórja, a szarvasmarha sporadikus agy-gerincvelőgyulladás, a méh atkakórja, a libainfluenza.

Az állategészségügyi intézetek munkáját kormányzatunk és felettes hatóságunk is méltányolta. Néhány dolgozó kormánykitüntetéssel, többen miniszteri kitüntető jelvényt, a dolgozók nagy része többször jutalmat kapott. 2 dolgozónk szerezte meg a tudományok doktora és 3 a tudományok kandidátusa fokozatot. Könyvtári állományunkat sikerült bővítenünk. Az utóbbi években 21 hazai és 58 külföldi szakfolyóiratot járathatunk. A költségvetési előirányzat jóváhagyásakor is érezhető az intézetek munkájának érdemi elismerése. Állóeszköz-beszerzésre, ill. gyógyszer-, vegyszer-, kísérleti állat- és üvegáru-beszerzésre évenként átlagosan 1–1 millió forintot biztosít költségvetésünk.

A bombatámadás érte épületrész helyreállításán kívül 1953-ban a kísérleti állatház átépítésével és megtoldásával, 1959-ben az Országos Mesterséges Termékenyítési Központ épületeinek az intézethez csatolásával és átalakításával, továbbá vegyi fülkék, sterilfülke, sötétkamra, hűtőkamra stb. építésével és egyéb kisebb jellegű belső átalakításokkal próbáltuk a megnövekedett munka legszükségesebb feltételeit biztosítani. 1956-ban különálló kultúrtermet építettünk. Hasonló átalakítások és bővítések kisebb mértékben a vidéki állategészségügyi intézetekben is történtek. A vidéki intézetekben a dolgozók életkörülményein nagyot lendített a készenléti lakások megépítése. Sajnos azonban, így sem oldódott meg az intézetek, különösen az Országos Állategészségügyi Intézet túlszűfolttsága. Jelenleg *az állategészségügyi intézetek dolgozóinak az összlétszáma 205 fő, akik közül 71 rendelkezik felsőfokú szakképzettséggel. Ebből 112 dolgozik Budapesten az Országos Állategészségügyi Intézetben.* Ez azt jelenti, hogy alig valamivel nagyobb légterű épületekben, mint ahol 1945-ig legfeljebb 24-en dolgoztak, most 112-en kénytelenek ellátni feladatukat. Az intézetben dolgozók létszámának megnövekedése a 20 éves fejlődés eredményeként jött létre, de most már ez a túlszűfolttság a továbbfejlődés fék-jévé vált. Az illetékesek megértő hozzáállásán fordulhat meg, hogy az ország állategészségügyi szervezetének ez a központi intézménye és vele együtt a vidéki állategészségügyi intézetek – talán szerénytelenül mondhatjuk – eddigi eredményes fejlődése megakad-e, vagy pedig továbbfejlődnek-e úgy ezek az intézmények, hogy a jövőben is meg tudjanak felelni a rájuk váró szakmai feladatoknak.

**Meghívó az állategészségügyi intézetek jubileumi
(1945–1965) tudományos ülészakára**

Budapest, 1965. szeptember 24–25.

MEGHÍVÓ

AZ
ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI
INTÉZETEK

*jubileumi
 tudományos ülészakára*

Budapest, 1965. szeptember 24-25.

részére

**Meghívó az állategészségügyi intézetek által hazánk
felszabadulásának 20 éves évfordulója alkalmából rendezett
jubileumi tudományos ülészakára**

Budapest, 1965. szeptember 24–25.

MEGHÍVÓ

AZ ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZETEK ÁLTAL
HAZÁNK FELSZABADULÁSÁNAK 20 ÉVES ÉVFORDULÓJA
ALKALMÁBÓL RENDEZETT

**jubileumi
tudományos ülészakára**

Az előadások helye:
a Közalkalmazottak Szakszervezete Székháza

**Meghívó az Országos Állategészségügyi Intézet fennállásának
40. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésre**

1969. május 9.

1929–1969

AZ ORSZÁGOS
ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET
FENNÁLLÁSÁNAK
40. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL
1969. MÁJUS 9-ÉN

ÜNNEPI SZAKÜLÉST

RENDEZ

MEGHÍVÓ

AZ ÜLÉS HELYE
AZ ORSZÁGOS
ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET
(BUDAPEST XIV., TÁBORNOK UTCA 2.)
KULTÜRTERME

Az Országos Állategészségügyi Intézet alapításának 50. és az első magyar nyelvű szakközlöny megjelenésének 100. évfordulója

1978. október 12–13.

A
Magyar Agrártudományi Egyesület Állatorvosok Társasága,
az
Országos Állategészségügyi Intézet,
a
Magyar Állatorvosok Lapja szerkesztő bizottsága
és az
Állatorvostudományi Egyetem

az Országos Állategészségügyi Intézet alapításának 50.
és az első magyar nyelvű állatorvosi szakközlöny megjelenésének 100.
évfordulója alkalmából

1978. október 12–13-án

ÜNNEPI JUBILEUMI ÜLÉST

tart,
amelyre Önt tisztelettel meghívják
a rendező szervek

Az ülés helye: az Állatorvostudományi Egyetem aulája

**Az Országos Állategészségügyi Intézet alapításának
50. évfordulója alkalmából Jubileum Emlékplakettet
adományoz az intézet vezetősége**

1978. október

VETERINARIUS
ÁLLATORVOSI LAPOK
Magyar
Állatorvosok Lapja

Az Országos Állategészségügyi Intézet 50 éves évfordulójának megünneplése (1928–1978)

Forrás: *Állategészségügyi és Takarmányozási Közlemények*, 1979. 1. 29–33.

Az akkori nevén Magyar Királyi Országos Állategészségügyi Intézet létesítése az állatorvos-tudomány és állategészségügyi igazgatás fejlődésének halaszthatatlan szükségszerűsége volt. Az állategészségügyi szolgálat és igazgatás kibontakozása ugyanis már a századfordulón felvetette azt az igényt, hogy az állatorvosi gyakorlat lehetőségeit meghaladó diagnosztikai munkák elvégzésére megfelelő laboratóriumi kapacitás álljon rendelkezésre. Az Intézet felépítéséig, amely hamarosan követte az OKI megnyitását, ezeket a teendőket az Állatorvosi Főiskola egyes intézetei látták el. Területileg és szakmailag körülhatároltan ilyen feladatok elvégzésére hozta létre 1926-ban a Duna–Tiszaközi Mezőgazdasági Kamara Kecskeméten az állatbakteriológiai és kórdiagnosztikai intézetet is, amelyet annak idején *dr. Buzna Dezső* vezetett.

Az Országos Állategészségügyi Intézet létesítésének döntő mozzanatai 1927–1929. évekre estek, a meghatározó jellegűek azonban főleg 1928-ban zajlottak le. Az állatorvosi szaksajtóban található közlemények tanúsága szerint létrehozásában *dr. Fokányi László* állategészségügyi főtanácsosnak, az állategészségügyi szolgálat akkori vezetőjének volt legnagyobb szerepe. Az Intézet vezetését már az előkészítő munkákban és a tervezésben is részt vett *dr. Manninger Rezső* egyetemi tanárra bízta, aki ezt a feladatot közel 15 éven át ellátta. Az Intézet akkori két osztálya közül a diagnosztikai osztályt *dr. Marcis Árpád* egyetemi magántanár, az oltóanyagellenőrző osztályt pedig *dr. Csontos József* egyetemi magántanár vezette. (Az utóbbi feladat 1952. augusztus 1-ig tartozott az intézet feladatkörébe.) Időközben és azóta az intézet feladata sok irányban bővült és ma 10 osztály és két különálló laboratórium keretében végzi azokat. A laboratóriumi diagnosztika iránti igény fokozódásával a fővárostól távoli országrészekben hasonló feladatok ellátására állategészségügyi intézet épült 1948-ban Debrecenben, 1951-ben Kaposvárott, 1953-ban Békéscsabán, 1956-ban Miskolcon és 1971-ben Szombathelyen.

Az állategészségügyi igazgatás szempontjából szükséges diagnosztikai tevékenységnek és az állatorvosi gyakorlatban használatos oltóanyagok kötelező állami ellenőrzésének ellátásához már kezdettől fogva társult harmadiknak az a kutatómunka, amely elsősorban a fertőző betegségek oktanának, megelőzési és elfojtási módjának tanulmányozására irányul. Ennek ellenére az Intézetnek kezdetben éppen úgy nem volt a kutatómunkára külön osztálya, mint manapság, de a vezetői már akkor súlyt helyeztek arra, hogy az intézet szakemberei a napi vizsgálatok mellett tudományos kutatással is foglalkozzanak és foglalkozhassanak. Az volt a felfogás, hogy „valóban értékes diagnosztikai munkát csak az olyan szakember tud végezni, aki nemcsak tudományt szerez tudományterületének haladásáról, hanem maga is részt vesz annak fejlesztésében”. Az Intézet munkatársainak kutatási tevékenysége az 50 év alatt más-más formában történt. Az első időszak kutatásaira és ezek eredményességére *Manninger* professzor szellemi irányítása nyomta rá bélyegét. Az utóbbi két évtizedben a korábbinál nagyobb mértékű szakmai tagozódás, a fejlettebb műszaki-technikai felszereltség és a koordinált tervszerűség a diagnosztikai munkán kívül a kutatásban is tükröződik. Mindenkor jellemezte és ma is jellemzi azonban az intézeti kutatásokat a diagnosztikai módszerek fej-

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

lesztésére, az állatorvosi gyakorlatban jelentkező problémák tisztázására, az állattenyésztésben legnagyobb veszteséget okozó betegségek megelőzésére és leküzdésére szolgáló törekvés.

Az *Országos Állategészségügyi Intézet fennállásának 50 éves évfordulóját 1978. október 12-én és 13-án* ünnepelte az Állatorvostudományi Egyetem aulájában az első magyar nyelvű állatorvosi szakközlöny megjelenésének 100 éves jubileumával közös rendezvény keretében. A szakmai programmal megtöltött 2 napos ünnepi jubileumi ülés az ez évi Állatorvosi Tudományos Napokat is helyettesítette. Ezért a rendező szervek között szerepelt a MAE Állatorvosok Társasága és az Állatorvostudományi Egyetem is.

Az első nap délelőttje az Országos Állategészségügyi Intézet, a második nap délelőttje a Magyar Állatorvosok Lapjának jubileuma jegyében zajlott le. A szakmai programot pedig az állategészségügyi intézetek munkatársainak összesen 28 tíz-tíz perces előadása képezte, melyeket a két nap délutánján tartottak ugyancsak az aulában.

A jubileum alkalmából alapító igazgatójának portréja és régi épületének homlokzata alapján az Intézet *Tóth Sándor* szobrászművésszel emlékplakettet készíttetett. A Magyar Állatorvosok Lapjának pedig ez alkalomból különszáma jelent meg. A jubileumi emlékplakett kicsinyített pénzverdei hasonmását a résztvevők az ünnepség előtt és szüneteiben vehették át. A különszámot a lapok valamennyi előfizetője a 8.–9. számmal együtt kapta meg. (Megmaradt példányok az Állategészségügyi Intézet könyvtárától korlátozott számban még igényelhetők.)

Az Intézet jubileumi ünnepségén megjelent és az elnökségben foglalt helyet *dr. Soós Gábor* MÉM államtitkár, c. egyetemi tanár, *dr. Dénes Lajos*, a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztályának akkori vezetője, *dr. Várnagy László* egyetemi tanár, az Állatorvostudományi Egyetem rektora, *dr. Kovács Ferenc* akadémikus, a Magyar Állatorvosok Lapja szerkesztő bizottságának elnöke, *dr. B. Kovács András* egyetemi tanár, a MAE Állatorvosok Társaságának elnöke, *dr. Muray György*, az MSZMP Budapesti Bizottsága kulturális osztályának vezetője, *Kolacskovszky Zoltánné*, az MSZMP XIV. kerületi Bizottságának képviselője, *Holl József*, a XIV. kerületi Tanács VB általános elnökhelyettese, *dr. Csáky Csaba*, a MAE ügyvezető titkára és *Micsuk László*, a MEDOSZ titkára.

Megjelent az ünnepségen *dr. Manninger Rezsőné*, az Intézet alapító igazgatójának özvegye leányával *dr. Pajkossyné Manninger Olgával*, *dr. Marcis Tiborné*, az Intézet második igazgatójának menyé, *Balla Margit*, *Németh Józsefné*, *dr. Nyiredy István* és *dr. Vízny László*, az Intézet alapító tagjai és *dr. Kádár Tibor*, az Intézet volt igazgatója. Jelen voltak *dr. Horn Artúr* akadémikus, egyetemi tanár, *dr. Mészáros János* akadémikus, egyetemi tanár, az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézetének igazgatója, *dr. Szent-Iványi Tamás* akadémikus, egyetemi tanár, valamint a társintézetek és intézmények vezetői és munkatársai, az Állatorvosi Kar különböző területeken dolgozó népes tábora.

Az intézettel kialakult szakmai-baráti kapcsolat jeléül több baráti ország képviselője is megjelent az ünnepségen. Így Ausztriából *dr. Krocza*, a mödlingi Állategészségügyi Intézet igazgatója. Csehszlovákiából *dr. Antonin Tesár*, a prágai, *dr. Balascak*, az eperjesi és *dr. Halasa Milos*, a pozsonyi Állategészségügyi Intézet igazgatója, *dr. Rencz Szilárd*, az eperjesi Állategészségügyi Intézet osztályvezetője, az NDK-ból *dr. Zimmerhackel*, a drezdai Állategészségügyi Intézet igazgatója, Lengyelországból *dr. Tereszczuk*, a pulawy-i Állategészségügyi Kutatóintézet osztályvezetője és *dr. Milos Petrovic*, az újvidéki Pasteur Intézet

igazgatója, továbbá a Magyar Állatorvosok Lapjának bolgár, lengyel, NDK-beli és szovjet vendégei.

B. Kovács András dr. elnöki megnyitójában vázolta az évforduló jelentőségét és a közös rendezés célját. Rámutatott a jubiláló intézetnek és a szaksajtónak az állatorvostudomány és az állatorvosi gyakorlat fejlesztésében, ezen keresztül a mezőgazdaság termelésének szolgálatában végzett munkájára és jövő feladataira. Az utóbbit *dr. Dénes Lajos* főosztályvezető „Az Állategészségügyi Intézet szerepe az állategészségügyi szolgálatban” című előadása elemezte részletesen. Az Országos Állategészségügyi Intézet 50 éves tevékenységéről pedig *dr. Ványi András* igazgató adott tájékoztatót. Az utóbbi két előadás kivonata megtalálható a Magyar Állatorvosok Lapjának az Intézet 50 éves jubileuma alkalmából kiadott 1978. évi októberi különszámában.

A jubiláló Állategészségügyi Intézetet elsőnek *dr. Soós Gábor* államtitkár köszöntötte és „Kiváló Munkáért” miniszteri kitüntetésekkel adta át *Besze Ilona* pénztárosnak, *dr. Héjj László* osztályvezetőnek, *Hilbertné dr. Miklovich Magdolna* biológus-vegyésznek, *Kopljányi László* gépkocsivezetőnek, *dr. Stirlingné dr. Mócsy Mária* osztályvezetőnek és *Varga Lászlóné* laboránsnak, akik hosszú idő óta végeznek eredményes intézeti munkát. A magyar állategészségügyi intézmények nevében *dr. Várnagy László* rektor mondott meleghangú és elismerő szavakat.

A külföldi vendégek közül *Krocza* (Ausztria), *Halasa* (Csehszlovákia), *Zimmerhackel* (NDK), *Petrovic* (Jugoszlávia) igazgatók és a *Tereszczuk* (Lengyelország) osztályvezető köszöntötték az 50 éves intézetet.

Halasa dr.-nak a csehszlovák vendégek nevében mondott köszöntését eperjesi kollégája, *Rencz Szilárd*, aki az állatorvosi oklevelét a budapesti Állatorvosi Főiskolán szerezte, tolmácsolta magyar nyelven. *Petrovic* igazgató pedig saját maga mondta el jó kívánságait magyar nyelven. Kifejezésre juttatta azt a külön örömet, „hogy az újvidéki Pasteur Intézetnek már az első igazgatóit, *Hempt* és *Nikolic* doktorokat is szoros szakmai és baráti kapcsolat fűzte az Országos Állategészségügyi Intézet első igazgatójához, *Manninger* professzorhoz és hogy ez az intézeteink közötti két irányú kapcsolat még napjainkban is fennáll.” Azt kívánta, „hogy egyik közös gondunk, a veszettség mielőbb szűnjön meg, de ez a két intézet közötti tradicionális kapcsolat továbbra is maradjon meg.”

Az Intézet 50 éves jubileuma alkalmával készült emléklakettet *dr. Manninger Rezsőnének*, az intézet alapító igazgatója özvegyének és az intézet alapító tagjainak, *Balla Margitnak*, *Németh Józsefnének*, *dr. Nyiredy Istvánnak* és *dr. Vízny Lászlónak* *dr. Ványi András* igazgató adta át. *Sályi Gyula* akadémikushoz, nyugalmazott egyetemi tanárhoz, aki ugyancsak az Intézet alapító tagja volt, külön juttatták el az emléklakettet. Az ünnepi ülésen vette át azt *dr. Kádár Tibor*, az Intézet volt igazgatója is. Majd az ülés elnöke bejelentette, hogy az állategészségügyi Intézetekkel szoros szakmai kapcsolatban levő intézményeknek, az ilyen intézmények vezető beosztású dolgozóinak, az Országos Állategészségügyi Intézetben hosszabb időn át elismerésre méltó munkát végzett több nyugdíjasnak, valamint az Országos Állategészségügyi Intézetben és a vidéki állategészségügyi intézetekben hosszú idő óta dolgozóknak az intézet vezetősége más időben és helyen kívánja átadni a nekik szánt emléklakettet.

A déli órákban történt az Országos Állategészségügyi Intézet múlt évben elkészült új laboratóriumi épületének hivatalos átadása, amelynek keretében *dr. Soós Gábor* államtitkár

vázolta az állategészségügy mind anyagi, mind szakmai szempontból jelentős beruházásának fontosabb adatait és jövő feladatait. Az épület beruházása a 60-as évek végére nyúlik vissza. Tervezése 1969-ben készült el. Kivitelezése 1970 szeptemberében kezdődött, beköltözhetővé 1977 augusztusában vált. A kilencszintes, 6941 m²-nyi alapterülettel és 21 867 légméterrel rendelkező épület beruházási végösszege 79,2 millió forint volt. Az új beruházással az Intézet műszerezettsége is megközelítőleg 20 millió forint értékkel gyarapodott.

Az új épület üzembevételével az Intézet virológiai osztálya két szinten helyezkedett el. Az egyik szinten (a Gazdasági Bizottság korábbi határozatának megfelelően) zárt víruslaboratórium létesült a különösen veszélyes és egzotikus vírusok okozta betegségek kórjelzésére és az ezzel kapcsolatos kutatásra. Az új épületben vált lehetővé az elektronmikroszkóp laboratórium mintegy 6 millió forint műszer beruházási költséggel és a KGST Mycobacterium Referencia Központ beindítása. Ezzel egy időben jött létre átszervezés folytán a vadegészségügyi és parazitológiai osztály.

A Magyar Állatorvosok Lapjának az Országos Állategészségügyi Intézet jubileuma alkalmából megjelent különszáma elsősorban az intézeti munka 50 évéről ad tájékoztatást. A benne található összeállítások az Intézet történetével, diagnosztikai tevékenységével, annak fejlődésével és kutatási eredményeivel foglalkoznak.

Megemlékezéseket találunk a különszámban az Intézet néhai igazgatóiról: *dr. Manninger Rezsőről*, *dr. Marcis Árpádról*, *dr. Csontos Józsefről* és *dr. Hirt Gézáról*, mindegyikről fényképpel illusztrálva. *Manninger* akadémikus jól ismert képe alá az 1930-as évekből származó intézeti aláírásának fénymásolatát helyezték el.

Az összefoglaló ismertetéseket az Intézet vezető beosztású szakemberei és olyan dolgozói állították össze, akik az adott szakterület, illetve téma legjobb ismerői és hosszabb idő óta művelői. Bár az összeállítások egy-egy szerző neve alatt jelentek meg, azok nem az adott személy munkáját, hanem az intézet egészének, vagy esetleg valamennyi állategészségügyi intézetnek a témában végzett munkásságát és annak rövidebb vagy hosszabb időszakokra vonatkozó eredményeit foglalják magukban. A különszámban található összefoglaló ismertetések a következők: a szarvasmarha-állományok gümőkór- és brucellosis-mentesítésének alakulása az elmúlt 16 évben (*Héjj L.*); a leptospira fertőzöttség vizsgálata nagyüzemi szarvasmarha- és sertésállományainkban (*Stirlingné Mócsy M.*); tej- és mastitis vizsgálatok (*Quarini L.*); a takarmányok mikrobiológiai és toxikológiai vizsgálata (*Quarini L.* és *Bodnár M.*); mycotoxikózisok (*Ványi A.*); hal- és méhegészségügyi tevékenység (*Búza L.*); gyakoribb juhbetegségek és kór jelzésük (*Tóth I.*); *Escherichia coli* okozta betegségek (*Szabó I.*); a vírusdiagnosztikai és víruskutató tevékenység fejlődése (*Csontos L.*); a parazitológiai diagnosztika és kutatás eredményei (*Nemeséri L.*); környezetvédelmi vizsgálatok és kutatások (*Szakolczai J.*); gyógyszerellenőrzés az Országos Állategészségügyi Intézetben (*Bagó Gy.*); néhány gondolat az elektronmikroszkópos vizsgálatok szerepéről a diagnosztikai és kutatómunkában (*Rátz F.*); KGST Mycobacterium Referencia Központ (*Körmendy B.*). Az intézet szervezeti fejlődését, szakmai kibontakozását és diagnosztikai feladatait *dr. Ványi András* „50 éves az Országos Állategészségügyi Intézet” címen foglalta össze. Az Országos Állategészségügyi Intézet, majd a sorban létesülő területi állategészségügyi intézetek 50 éven át végzett és a felsorolt összeállításokban nem szereplő kutatótevékenységéről pedig *dr. Szabó István* igazgatóhelyettes készített összefoglalót.

Az Országos Állategészségügyi Intézet és a hozzátartozó területi állategészségügyi intézetek jelenlegi tevékenységét a kétnapos ünnepség délutánján elhangzott előadások voltak hivatva tükrözni. A MÁL különszáma ezeknek összefoglalóit is tartalmazza. Az összefoglalókat a külföldi vendégek a programmal együtt orosz, német és angol nyelven kapták kézhez. Ezenkívül mindegyik külföldi vendégnek szakmai tolmács rendelkezésére állt.

A 28 szakelőadás anyaga nem ölelte fel az állategészségügyi intézetek tevékenységének teljes keresztmetszetét. A több szakterületről kiragadott szemelvények csupán jelezték az állategészségügyi intézetek diagnosztikai és kutatómunkájának sokoldalúságát és azt, hogy a mindenkori követelményeknek megfelelően milyen széles szakterületre kell annak kiterjednie. Hogy ezeknek az előadásoknak a szakmai anyaga mennyire megfelelt az eredeti célkitűzésnek, azt legjobban a részvétel bizonyította. A második nap délutánján az utolsó előadás befejezéséig ugyanis a hallgatóság nem csökkenő érdeklődése kísérte azokat.

A jubileumi ünnepség első napján este a rendezőség fogadást adott az Országos Állategészségügyi Intézetben, amelyen a külföldi vendégeken kívül megjelentek a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztályának képviselői, valamint az Egyetem és a társintézmények vezető beosztású dolgozói. A jó hangulatú együttlétlen lehetőség nyílt a múltbeli szakmai-baráti kapcsolatok felelevenítésére, a jelenlegiek szilárdítására és a jövőbeli együttműködések gondolatébresztésére.

Az Országos Állategészségügyi Intézet létesítésével és 50 éves munkájának egyes időszakaira vonatkozó ismertetésével a következő forrásmunkák foglalkoznak:

Dr. Fokányi L.: M. Kir. Állategészségügyi Intézet. Állatorvosi Lapok, 1927. 50. 22., 281.

Uő.: Az Állategészségügyi Intézet. Állatorvosi Lapok, 1928. 51. 22., 266.

Dr. Manninger R.: A M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet. Állatorvosi Lapok 1929. 52. 22., 290. és 23., 307.

Dr. Hirt G.: 25 éves az Országos Állategészségügyi Intézet. Magyar Állatorvosok Lapja, 1954. 9. 6., 181.

Dr. Szabó I.: 40 éves az Országos Állategészségügyi Intézet. Magyar Állatorvosok Lapja, 1969. 24. 5., 506.

Uő.: Állategészségügyi Intézményeink 20 éve. Magyar Állatorvosok Lapja, 1965. 20. 6., 244.

Az Országos Állategészségügyi Intézet évkönyve 1961, az Állategészségügyi Intézetek évkönyve 1962, 1963–64, 1965–66, 1967–68, 1969–70, 1971–72, 1973–74.

A Magyar Állatorvosok Lapjának az Országos Állategészségügyi Intézet 50 éves jubileuma alkalmából megjelent különszáma. 1978. 33. Októberi különszám. 1–84.

Dr. Szabó István
igazgatóhelyettes

Manninger Rezső emléktáblájának elhelyezése az Országos Állategészségügyi Intézetben

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1981. 36 (2). 104.

Az Országos Állategészségügyi Intézet 50 éves jubileuma alkalmával született a gondolat, hogy alapító igazgatójának *Manninger Rezső* akadémikusnak emlékét az intézet emléktáblával és domborművel is megörökítse. Az emléktábla tervezésére a Képzőművészeti Lektorátustól *Tóth Sándor* szobrászművész kapott megbízást, aki több állatorvosi vonatkozású plakett mellett az intézet jubileumi emléklakettjét is tervezte, egyik oldalán *Manninger Rezső* portréjával.

Az emléktábla az Országos Állategészségügyi Intézet új laboratóriumi épületének halljában, a bejárattól balra, márványlappal fedett falon 1980. szeptember 12-én került kihelyezésre. Ez alkalomból *Dénes Lajos dr.* miniszterhelyettes emlékezett meg *Manninger Rezső* akadémikusnak az intézet létesítésében és a hazai, valamint a nemzetközi állatorvostudományban végzett tevékenységéről, amelyet – mint mondta – soha, egy napig sem szabad elfelejteni. Minden nap emlékezni kell azokra, akik az állatorvoslás alapítói, megszervezői, előbbre vivői voltak. Akik példaképeink! Emléküket elsősorban magunknak, állatorvosoknak kell ápolnunk.

A bronzból készült dombormű jellegzetesen adja vissza *Manninger Rezső* professzornak még sokunk által ismert arcvonásait. Mellette ugyancsak bronz táblán a „Manninger Rezső

akadémikus, az Országos Állategészségügyi Intézet alapító igazgatója 1928–1978.” szöveg betűi az összképbe illő plasztikussággal mintázva arányosan emelkednek ki a sík falfelületből.

A megemlékezést *Torday Ferenc dr.* állatorvos alkalmi szavai zárta. *Illyés Gyula* „Óda a törvényhozóhoz” c. versének sorai is illettek az ünnepi alkalomhoz:

„... én őket, az így működőket,
a haladókat, s harcolókat
vallom – a terep-fölverőket –
példaképül! A holnap
felé ők jelzik az irányt!”

Manninger Rezső dr. akadémikus 1943-ig volt az FM tárca 1927–28. évi költségvetésében biztosított fedezetből létesített Országos Állategészségügyi Intézet igazgatója. A 15 éves igazgatói tevékenysége nagymértékben meghatározta az intézet feladatkörének és munkamódszereinek kialakulását, sőt személyisége is hozzájárult az Intézet jellegének kibontakozásához, annál inkább, mert – ahogyan utódja, *Marcis Árpád* igazgató remélte –, „a tudományos kötelékek” továbbra is az intézethez fűzték.

Minden alkotás és létesítmény jelentőségét annak időállósága mutatja meg igazán. Az Országos Állategészségügyi Intézet létjogosultságát is az bizonyítja legjobban, hogy immár 52 éve fejlődik, és feladatának ellátására a népgazdaságunknak ma is szüksége és igénye van. Ez a fejlődés az idők folyamán igen sokirányúvá vált. A fertőző betegségek felmérő és ellenőrző diagnosztikai vizsgálatán túlmenően a nagyüzemi és intenzív iparszerű állattenyésztés speciális problémáinak megoldásában is egyre több segítséget nyújt. Ennek érdekében bővítette vizsgálatainak körét, szélesítette szakembereinek ismereteit és fejlesztette laboratóriumi műszerezettségét. Fél évszázad alatt feladatai és vizsgáló módszerei meghatározódtak, hazai és nemzetközi kapcsolata jelentősen megnövekedett. Az Intézet 40 éves jubileuma alkalmával rendezett kis házi ünnepségen éppen *Manninger* akadémikus ezt találó hasonlaltal fejezte ki. Ezt mondta: „Annakidején elültettünk egy kis cserjét, amely aztán nagy fává nőtt, kiterébélyesedett és rendszeresen termést hozott.” Ehhez a gondolathoz ma annyit fűzhetünk, hogy az intézet, de mondhatnánk az állategészségügyi intézeti munka fejlődésében meghatározó szerepe volt, annak a talajnak, amelybe az alapítók „a cserjét” mélyen elültették, mi pedig úgy gondoljuk, hogy a kiterébélyesedett fa gyökerében és törzsében őrizze meg a cserje eredeti tulajdonságait. Legyen ez az emléktábla ennek maradandó jelképe!

A szűk körű rendezvényen a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztályának képviselői, az MSZMP XIV. kerületi Bizottságának titkára, a társintézmények vezetői, a megyei állategészségügyi állomások, valamint a területi állategészségügyi intézetek igazgatói és az intézet nyugdíjas állatorvosai vettek részt, akik közül sokan *Manninger* professzor tanítványai, az utóbbiak közül néhányan ebben az intézetben első munkatársai voltak.

Szabó István dr.
az Országos Állategészségügyi Intézet
igazgatóhelyettese

A magyar állategészségügyi igazgatás és intézményrendszerének hatása az élelmiszer-termelésre az 1967–82 közötti években *

Dénes Lajos dr. MÉM-miniszterhelyettes

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1984. 39 (1). 3–9.

1982. december 31-ével *lezárult* egy olyan 15 éves időszak, amely alatt a magyar állategészségügyi szolgálat egy korábitól eltérő, új, lényegében változatlan szervezeti forma keretei között dolgozott. E *szervezeti forma* alapvetően *megfelelt* azoknak a termelési- társadalmi viszonyoknak, amelyek 1967 és 1982 között hazai körülményeinket mindenekelőtt a mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés területén jellemezték, de természetesen összhangban volt a társadalom fejlődésének korabeli helyzetével is. 1967-ben a magyar állategészségügyi igazgatásnak, elsősorban a megyékben egy olyan *intézményrendszere* alakult ki, amelyre az objektív feltételek hiánya miatt korábban nem is kerülhetett sor, s amely minden korábbi formációhoz képest új volt.

1967-ben lényeges változás következett be a szocialista építés irányításában, gyakorlatában. A meghozott politikai döntéseknek megfelelően jelentősen módosultak a gazdaság pártirányításának korábbi módszerei, határozottan kettéváltak a párt- és állami hatáskörök, és mindenekelőtt az állami irányításban a módosított politikai elvek igényelte új államigazgatási rend és az ennek végrehajtását lehetővé tevő szervezeti formák megalkotása vált szükségessé. Mindezek együtt a termelő szervezeteknek a termelésben, gazdálkodásban új feltételeket jelentettek, amelyek végső soron a vállalatok érdekeltiségének megteremtésére, feladataik teljesítésében közvetlen felelősségük kialakítására irányultak.

A mezőgazdaságra, mint alapanyag-termelő ágazatra és az élelmiszeriparra, mint elsődleges feldolgozóra vonatkozóan az államigazgatás legfelső szakmai szintjén az összevonásra született döntés: az 1967. évi 8. sz. törvényerejű rendelet Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium létrehozásáról (is) rendelkezett. Az 1967. június 1-vel megalakult új minisztériumban a korábitól eltérően, önállóan szerveződött az állategészségügyi főosztály, amely 1970. február 15-ével bővítette feladatkörét az élelmiszeripar állatorvosi felügyeletével, és neve a mai napig használatos állategészségügyi és élelmiszerhigiéniai főosztályra módosult.

Jogi szabályozások

1967 derekáig az állategészségügy hatósági-igazgatási feladatait legmagasabb szinten minisztertanácsi, illetőleg kormányrendeletek szabályozták, határozták meg. Az idő tájt az alapvető kérdéseket 6 minisztertanácsi (kormány-) rendelet – mindenekelőtt az állategészségügyi rendezésről szóló 21/1953. (V. 15.) MT sz. és az állategészségügyi szolgálat egyes kérdéseinek újabb rendezéséről szóló 44/1957. (VII. 26.) Korm. sz. rendeletek (amelyeket később, de még 1967. június 1. előtt, két, illetve egy további kormányrendelet módosított) –, valamint 3 FM-rendelet – legfőként az Állategészségügyi Szabályzat kiadásáról szóló 5/1962. (II. 7.) FM sz. rendelet (amely három alkalommal került módosításra) – és egy FM–ÉlmM–EüM együttes rendelet szabályozta. A részletekről rendelkező hatályos, illetőleg módosított jogszabályok

* Az Állatorvosi Tudományos Napon (Budapest, 1983. október 13.) elhangzott előadás alapján. Az Összefoglalás a közleményben orosz, angol és német nyelven is olvasható.

pontos számát nem sikerült megállapítanom, az azonban a jogalkotók előtt széles körben ismert volt, hogy az állategészségüggyel foglalkozó jogszabályok száma és terjedelme szinte átfoghatatlan méretűvé növekedett 1967 júniusáig.

Az 1967. június 1-ét követő, 1982. december 31-ig tartó tizenöt és fél esztendő alatt 4 törvényerejű rendelet – köztük kiemelten az állategészségügyről szóló 1981. évi 3. tvr. –, 8 minisztertanácsi rendelet, 2 minisztertanácsi határozat, 46 önálló MÉM-rendelet, 7 együttes rendelet és 3 más tárca által kiadott rendelet, 22 önálló MÉM-utasítás és 2 együttes utasítás, összesen 94 jogszabály került kiadásra az állategészségügy és élelmiszer-higiénia (élelmiszer-egészségügy) területén. Ha figyelembe vesszük, hogy ugyanezek a kiadott jogszabályok időközben hatályon kívül helyeztek e 94 közül 14-et (8 MÉM-rendeletet és 6 MÉM-utasítást) és módosítottak 30-at (24 MÉM-rendeletet, 1 EüM-rendeletet és 5 MÉM-utasítást), akkor nem tűnik túl soknak az a hatályban maradt 80, amely mindössze 50 – kisebb vagy nagyobb – kérdés szabályozásáról rendelkezik.

Érdekes képet mutat az *egy év* folyamán *kiadott* jogszabályok számának vizsgálata. Az átlagos évi 5–6-tól csak két esztendőben volt – igaz jelentős – eltérés. 1968-ban – az új szervezeti forma beindulásával – 14, 1982-ben – az ugyancsak elhatározott módosítások következményeként – 12 jogszabály kiadása vált szükségessé.

A jogszabályokat *témáik* szerint a következőképpen csoportosíthatjuk. A legmagasabb szintűek, a *tvr*-ek és *MT-rendeletek* döntően a *szakigazgatás* szervezési, eljárási kérdéseit tartalmazzák. A *miniszteri rendeletek* nagyobb része a *termelés-szervezés* állategészségügyi oldalaival (10), munkaszervezéssel (7), az állatforgalmazással (5), az élelmiszer-higiénia (7) és üzemhigiénia (5) kérdéseivel foglalkozik. A *miniszteri utasítások* döntő többsége (14) az állategészségügyi tevékenységek szervezésére, kisebb része (3) a termelés-szervezésre vonatkozóan rendelkezik.

Szervezeti kérdések

1967 nyarán a legnagyobb feladatot az állategészségügyi szolgálat *megyei szervezetének* korszerűsítése jelentette. A korábbi állami állatorvosi szolgálat megyei irányítása lényegében nélkülözte a közvetlen szakmai felügyeletet. A megyei főállatorvosok a tanácsi osztály beosztott alkalmazottjai voltak, az állami állatorvosok pedig a járási tanácsoké. Ezekből következett, hogy a szakirányítás még az állatorvosi tevékenység szűkebb területének, a *gyógyításnak*, a *járványfelszámolásnak* irányítási igénye szerint szerveződött, vagyis a közvetlen vezénylési, felügyeleti kapcsolat az állatorvosi hierarchiában csak ezekben az esetekben valósulhatott meg. Az állattenyésztésben, a nagyüzemi gazdálkodásban, a vállalati önállóság alapjainak kialakításban elért reménykeltő eredmények, csatlakozva a gazdaságirányítás általános reformjához, már más igényeket is felvetettek az állategészségügyi munkával, szakirányítással szemben, nevezetesen a *betegségmegelőzés* megszervezése új és alapigényként került megfogalmazásra az állategészségügy számára. Egy ilyen elvárás teljesítéséhez azonban a régi szervezeti forma már nem volt megfelelő, szükségessé vált egy szakmailag önálló, közvetlenül mozgósítható állategészségügyi megyei szervezet létrehozása, amely végül is a *megyei (fővárosi) állategészségügyi állomásokban* oltott testet.

Az új tanácsi szakigazgatási intézmény mellett elveiben – és gyakorlatának alapjaiban – változatlan formában működtek tovább az *állategészségügyi intézetek* (bővülve a szombathelyivel), valamint az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet. Jelentősen bővült és

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

módosult a HÁESZ feladatköre, amikor a korábbi, az állami húsiparra korlátozott tevékenységén túl szektorális hovatartozástól függetlenül valamennyi olyan húszem, vágóhid stb. is felügyelete alá került, amelynek termelése az állatorvos önálló, rendszeres jelenlétét megkövetelte. A feladatkört teljessé tette az a döntés, amely ellenőrzési tevékenységüket az élelmiszeripar minden ágára kiterjesztette. Méltán változott meg az új szervezet elnevezése is *MÉM Élelmiszeripari Higiéniai Ellenőrző Szolgálatra*. A most megnevezett intézmények másfél évtizedes tevékenységének részleteivel, továbbá a megyei (fővárosi) állategészségügyi állomások eredményeinek felsorolásával azért nem foglalkozom, mert erre a Tudományos Nap további előadói vállalkoztak.

1967 első félévében 2742 állatorvos dolgozott hazánkban, közülük 2220 a Földművelésügyi Minisztérium irányítása alatt álló állategészségügyi intézményeknél, 352 üzemi állatorvos volt, 170 pedig egyéb vállalatoknál és az oktatási intézményeknél volt alkalmazásban. Egy gyakorló állatorvosra abban az évben átlagosan 1296 számosállat ellátása jutott.

1967-ben 1944 állatorvos dolgozott *tanácsi* intézményeknél (állami állatorvos), 190 a *Húsipari Állatorvosi Ellenőrző Szolgálat*nál, 77 az *állategészségügyi intézetekben* és 9 az *Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézetben*. Ennek a 2220 állatorvosnak munkáját 1130 egyéb végzettségű és eltérő feladatkörű személyzet segítette (*1. táblázat*). A kisegítő személyzet és az állatorvosok *aránya* állatorvosi megközelítésből – érthetően és nem jellemzően – az Oltóanyagellenőrző Intézetben volt a legjobb: 5 : 1, ugyanakkor az arány az állategészségügyi intézetekben 2 : 1, a HÁESZ-nél 1,2 : 1 és a tanácsi intézményeknél 0,3 : 1 volt. Ha itt azt is figyelembe vesszük, hogy a kisegítő személyzet körébe az irodai (pénzügyi stb.) alkalmazottak is bele tartoztak, akkor nyilvánvaló, hogy a bemutatott arány kedvezőbb helyzetet láttat a valóságosnál.

1. táblázat. Az állategészségügyi dolgozók intézményenkénti megoszlása – 1967

Megnevezés	Állatorvos	Egyéb	Összes
	dolgozók száma		
Tanácsi intézmények	1944	688	2632
HÁESZ	190	239	429
Állategészségügyi intézetek	77	156	233
Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet	9	47	56
Összesen	2220	1130	3350

A 352 *üzemi állatorvos* közül 274 állami gazdaságokban, 78 termelőszövetkezetekben dolgozott. Érdekes ezekkel az adatokkal összehasonlítani a 15 évvel későbbieket, az 1982. december 31-ig állapotot! A 20 megyei (fővárosi) állategészségügyi állomáson 1464 állatorvos dolgozott (közel 500-zal kevesebb, mint 1967-ben!), a MÉM Élelmiszeripari Higiéniai Ellenőrző Szolgálatánál 183, az állategészségügyi intézetekben 89 és az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézetben 11.

Az összesen 1747 állatorvos mellett 2121 egyéb alkalmazott és fizikai állományú dolgozó vett részt az előírt feladatok teljesítésében (*2. táblázat*). A kisegítő személyzet és az állatorvosok *aránya* ebben az időpontban a következők szerint alakult: 6 : 1 az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézetben, 3,2 : 1 az állategészségügyi intézetekben, 3,7 : 1 a MÉM ÉHESZ-

ben és 0,7 : 1 az állategészségügyi állomásoknál. Egyértelműen *javultak* tehát e tekintetben az állatorvosi munka feltételei a 15 év alatt, bár a javulás mértéke és az arányok az egyes intézményeknél változatlanul nagy, esetenként indokolatlan eltéréseket mutatnak.

2. táblázat. Az állategészségügyi dolgozók intézményenkénti megoszlása – 1982. dec. 31.

Megnevezés	Állatorvos	Egyéb	Összes
	dolgozók száma		
Megyei (fővárosi) állategészségügyi állomások	1464	1074	2538
MÉM ÉHESZ	183	690	873
Állategészségügyi intézetek	89	287	376
Állatgyógyászati Oltóanyag-ellenőrző Intézet	11	70	81
Összesen	1747	2121	3868

15 év alatt alapvetően változott az *üzemi állatorvosok* száma: 352-ről 1262-re *nőtt*, több mint megháromszorozódott. Az 1262-ből 812 termelőszövetkezetben, 350 állami gazdaságban, 37 egyéb nagyüzemben dolgozott, 63 állomási alkalmazott állatorvos pedig üzembe kihelyezett termelőszövetkezeti állatorvosként végezte munkáját.

1982. december 31-én 2068 állatorvos kollégánk dolgozott a *gyakorlatban*: 1262 üzemi és 782 körzeti, valamint 24 magángyakorlattól nem függetlenített járási/városi főállatorvos. A 2068 állatorvos közül csak 471 üzemi állatorvos nem folytatott *magángyakorlatot*.

Az állatorvosi gyakorlat mind egységesebb és tejeesebb körű ellátása érdekében az 1199 üzemi alkalmazott (tag) állatorvos közül 950 volt jogosult – meghatározott keretek között – *hatósági jogkörben* is eljárni.

Figyelembe véve egyrészt azt, hogy 1982. december 31-én 228-cal kevesebben dolgoztak kollégáink közül a gyakorlatban, mint 1967-ben, továbbá a magyar állattenyésztés mennyiségi fejlődését, a kettő eredményeként most egy gyakorló állatorvosra átlagosan 1436 számosállat ellátása jut, ami 140-nel *több* a 15 évvel ezelőttnél.

Anyagi-műszaki ellátás

A jogi, szervezeti-személyi kérdések után nézzük meg, hogyan alakult intézményeink anyagi-műszaki helyzete. Az állategészségügyi intézmények anyagi-műszaki ellátottságának legjellemzőbb adatait az alábbi mérőszámok mutatják:

- az *állóeszközök* (ezen belül az ingatlanok, gépek-műszerek, valamint egyéb berendezések, járművek) értéke.
- az éves *költségvetési kiadások és bevételek* alakulása.

Az állóeszközök 1967. évi értékéről a 3. táblázat, a működési költségek alakulásáról a 4. táblázat ad részletesebb tájékoztatást.

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

3. táblázat. Az állategészségügyi intézmények állóeszközeinek értéke – 1967
(millió Ft-ban)

Megnevezés	Ingtalan	Gépműszer	Egyéb	Összesen
Tanácsi intézmények	44,7	11,0	7,0	62,7
HÁESZ	0,1	4,1	1,0	5,2
Állategészségügyi intézetek	28,0	11,0	2,9	41,9
Állatgyógyászati Oltóanyag- ellenőrző Intézet	7,9	2,2	1,0	11,1
Összesen	80,7	28,3	11,9	120,9

4. táblázat. Az állategészségügyi intézmények költségvetési adatai – 1967 (millió Ft-ban)

Megnevezés	Bevétel	Kiadás	Költségvetési támogatás
Tanácsi intézmények	32,5	167,6	135,1
HÁESZ	1,5	18,3	16,8
Állategészségügyi intézetek	0,1	13,4	13,3
Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet	0,5	4,7	4,2
Összesen	34,6	204,0	169,4

A 15 éves fejlődést jól érzékeltetik az 1982. december 31-i adatok (5. és 6. táblázat). Az eltelt 15 év alatt az állategészségügyi szolgálat anyagi fejlődése lenyűgöző volt! Szakmánk történetében ilyen mértékű fejlődésre eddig még nem volt példa. A beruházások intézmények szerinti összegéről a 7. táblázat tájékoztat. Mindezek együttesen azt eredményezték, hogy a magyar állategészségügyi szolgálat végre rendelkezik mindazokkal a tárgyi feltételekkel, amelyek segítségével az állattenyésztés és az élelmiszer-előállító ipar termelését- az állategészségügy és élelmiszer-higiénia vonatkozásában – nagy biztonsággal folytathatja.

5. táblázat. Az állategészségügyi intézmények állóeszközeinek értéke – 1982. dec. 31.
(millió Ft-ban)

Megnevezés	Ingtalan	Gépműszer	Egyéb	Összesen
Megyei (fővárosi) állategészségügyi állomások	267,7	33,0	138,8	439,5
MÉM ÉHESZ	33,1	18,9	0,3	52,3
Állategészségügyi intézetek	174,7	59,5	10,1	244,3
Állatgyógyászati Oltóanyag- ellenőrző Intézet	59,3	7,4	3,1	69,8
Összesen	534,8	118,8	152,3	805,9

6. táblázat. Az állategészségügyi intézmények költségvetési adatai – 1982. dec. 31.
(millió Ft-ban)

Megnevezés	Bevétel	Kiadás	Költségvetési támogatás
Megyei (fővárosi) állategészségügyi állomások	317,8	632,5	419,3
MÉM ÉHESZ	117,7	94,1	15,7
Állategészségügyi intézetek	21,5	74,6	63,1
Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet	1,1	17,9	17,4
Összesen	458,1	819,1	515,5

7. táblázat. Az állategészségügyi intézmények beruházási adatai – 1967–1982
(millió Ft-ban)

Megnevezés	Épület	Gépműszer	Egyéb	Összesen
Megyei (fővárosi) állategészségügyi állomások	236,2	120,7	33,5	390,4
MÉM ÉHESZ	41,6	19,9	3,3	64,8
Állategészségügyi intézetek	155,7	59,2	7,3	222,2
Állatgyógyászati Oltóanyag-ellenőrző Intézet	49,9	9,5	3,7	63,1
Összesen	483,4	209,3	47,8	740,5

A járványos betegségek leküzdésében elért eredményeink

Az 1967. június 1-ével életre hívott új állategészségügyi szolgálat, mint az a megelőzőkből is jól érzékelhető, a jog, a szervezet és a tárgyi feltételek tekintetében folytonosan fejlődött, erősödött. Erre nagy szüksége is volt, hiszen nemegyszer – különösen a születését követő első 5–6 évben – nagy feladatok elé állították a ki-kitörő járványok.

Az 1950-es éveket követően a legnagyobb veszélyt jelentő ragadós száj- és körömfájás járványok szinte periodikus jelleggel négy évenként jelentkeztek.

Annak idején, kollégáink fekete humorral állapították meg, hogy minden olimpiai évben ez a betegség a magyar állategészségügyi szolgálat külön „olimpiájául” szolgált: 1964-ben, 1968-ban és 1972-ben a mi „játékaink” is megrendezésre kerültek. Érdeemes néhány gondolat erejéig ezzel a témával külön is foglalkozni.

A betegség járványszerű megjelenésének periodicitását a járványtanból régen ismerjük. A mi esetünkben előfordulását, jelentkezését, – ezekben az években – a következő főbb okok idézték elő:

- a védekezés passzív jellege,
- a fagyasztott marhahús importja Dél-Amerikából,
- egyes környező országok kedvezőtlen járványhelyzete.

E három fő ok közül kettőt, sajátjainkat, meg tudtuk szüntetni. Javaslatunkra, a már mennyiségileg akkor sem jelentős húsimportot Dél-Amerikából megszüntették, majd 1972-t követően a betegség elleni védekezésünket új alapokra fektettük. A szomszédos országok szuverenitása abban is megmutatkozik, hogy mindenkori járványhelyzetüket maguk alakítják. Ennek esetenkénti, országunkra kedvezőtlen hatását megelőzni viszont már ismét a mi feladatunk.

A mi *földrajzi* viszonyaink között, amikor határaink legnagyobb része nem természetes határ, amikor folyóink szinte kivétel nélkül más országokon át érkeznek területünkre, amikor az átmenő személy- és áruforgalom – tréfásan szólva – lényegesen nagyobb és mindenekelőtt tartósabb, állandóbb, mint a népvándorlás valamikori idején volt, sajnos, nálunk nem vezethet huzamosabb időn át eredményre az ilyen nézőpontból irigylésre méltó azon országok gyakorlata, amelyek jól izolálhatóságukon alapulva megelőző védőoltást nem alkalmaznak, az esetleges betegségkitörést radikális intézkedésekkel számolják fel. Több mint egy évtizedes tapasztalatunk, hogy a mi helyzetünkben az 1972-t követően bevezetett gyakorlat: a veszélyeztetett területek fogékony szarvasmarha- és juhállományainak megelőző vakcinázása teremti (teremtette) meg a kedvező állategészségügyi helyzetet.

Hasonló problémákat jelentettek számunkra az első években a sertéspestis- és a baromfi-pestis járványok is. A járványok elleni küzdelem tetemes összegekbe került, ha csak a *közvetlen kiadásait* is tekintjük. 1967-től 1982. december 31-ig járványmegelőzésre, elfojtásra 2.038 *milliárd* forintot fordítottunk, beleértve ebbe az állattartók számára ingyenesen adott oltóanyagok árát is. És mit értünk el? A közvetlen kiadásokon felül *járványonként* – akkori értékben számolva – 1–3 *milliárd* forint közvetett kár elmaradását, és azt, hogy az 1973 óta tartó járványmentességünk nyugodt feltételeket biztosított állattenyésztésünk számára, amelynek eredményei jogosan a legnagyobb elismerést váltják ki itthon és külföldön egyaránt. Folyamatosan megteremtettük a vágóállatok és állati eredetű termékek, élelmiszerek állategészségügyi exportfeltételeit, amelynek évi bevétele megközelíti a 750 *millió* USA-dollárt.

Itt említem meg azt a kiemelkedő, közös munkánkat, amellyel elértük, hogy szarvasmarha-állományunk *güműkórmentes* lett. Ennek részleteivel a Magyar Állatorvosok Lapja hasábjain már korábban foglalkoztam. Előre haladtunk a szarvasmarha-brucellosis felszámolásában, és több idült, az állatok termelőképességét komolyan veszélyeztető fertőző betegségek megszüntetésében is.

Elismerés élelmiszer-higiéniai munkánknak

Megkülönböztetett *elismerés* illeti – e 15 évre visszatekintve – azoknak a *kollégáinknak* százait, akik a hazai élelmiszeripar, mindenekelőtt a vágóhidak és húsüzemek *higiénijának* fejlesztésén szívósan, gyakran fanatikusan dolgoztak. Ezek alatt az évek alatt az ő előrevivő „erőszakosságuk” eredményeként az ágazat és az egyes üzemek vezetői közül mind többen fogadták el a fejlesztésre tett javaslataikat, amelyek anyagi megvalósításában éppúgy, mint a szakemberek higiéniai szemléletének fejlesztésében, múlhatatlan érdemeket szereztek.

Vágóhidjainkon, húsüzemeinkben, de általában az állati eredetű élelmiszereket előállító üzemekben a megelőző években keveset törődtek a higiénijával. Az állatorvosi tevékenység is inkább a feldolgozó vonalon futó alapanyag vizsgálatára szűkült, és kevésbé tulajdonított jelentőséget az összefüggő környezetnek. Kereskedelmi kapcsolataink bővülése, egyáltalán annak a lehetősége, hogy a jó színvonalú belső ellátáson felül jelentős mennyiségű, egyre

magasabb feldolgozottságú, minőségi termék kivitelére van módunk (és egyidejűleg szükségünk), elősegítette a szemléletváltás térhódítását az ipar országos és helyi vezetőinél, egyidejűleg további ismeretek szerzésére serkentette szakembereinket. Bár a legtöbbször az importáló országok higiéniai feltételeinek teljesítéséért folytatott elkeseredett vitákban a régi üzemek korszerűsítésekor, újak tervezésekor és kivitelezésekor gyakran igaztalanul marasztalták el kollégáinkat a régihez ragaszkodók, a rosszul dolgozók, a hozzá nem értők, végül mégis a szigorú előírásoknak *megfelelő üzemek* születtek. Az exporthigiénia tárgyi feltételeinek megteremtésével azonban automatikusan nem változott meg az iparosok szemlélete. Néha még ma is az az érzésünk egy-két üzemünkben járva, hogy mennyivel könnyebb volt a falakat felhúzni, mint a higiéniaát a gondolkodásban, a munkában mindennapossá tenni. Az elmúlt 15 esztendő elért eredményei között tartjuk nyilván, hogy nélkülözhetetlen *együttműködésünkkel* jöttek létre és végeznek értékes munkát exportüzemeink.

Állategészségügyi szolgálatunk közismerten *kétirányú*, de *azonos célú* tevékenységet folytat: hatósági igazgatási-szervezési és szolgáltató feladatokat végez, amelyek eredményeként az állattenyésztés zavartalan fejlődése, az élelmiszer-előállítás kedvező higiéniai színvonala joggal várható el. Szakmánk jellegzetessége, hogy e két terület *nehezen választható* külön, mert a szolgáltatások egy része maga is igazgatási előírások teljesítéseként valósul meg, másrészt a szolgáltatásoknak is számtalan esetben lehetnek hatósági-igazgatási következményei.

Talán nem szorul bővebb magyarázatra az a felfogásunk, hogy minél inkább kívánjuk érvényre juttatni szakmánkban a *megelőzés* elvének megvalósítását, annál több és nagyobb szerepe van munkánkban az *igazgatásnak*. Ennek tükrében érzem túlzástól mentesnek, sőt pontosnak előadásom címét, amely az állategészségügyi igazgatásnak ad *nagyobb rangot* és *felelősséget* a termelési eredmények alakításában és nem a szolgáltatásnak.

A magyar állattenyésztés és élelmiszer-termelés elmúlt 15 éves fejlődése, nemzetközileg elismert eredményei, amelyektől a mi végzett munkánk sem választható el, bizonyítják, hogy szolgálatunk történetében egy *sikeres periódusát* hagytuk magunk mögött.

Az állategészségügyi intézetek az állatorvosi gyakorlat szolgálatában *

Szentmiklóssy Csaba dr. igazgató

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1984. 39 (1). 17–19.

Magyarországon a mezőgazdaság fejlődésével az állattenyésztés is fokozatosan intenzívvé vált, ez az állategészségügyi szolgálatot igényes és szervezettebb tevékenységet megkívánó feladatok elé állította. Már több mint fél évszázada szükségessé vált egy olyan állategészségügyi intézet létesítése, amelynek fő feladata azoknak a speciális állategészségügyi diagnosztikai vizsgálatoknak az elvégzése, amelyeket természetüknél fogva a gyakorló állatorvosok nem tudnak megoldani. Ezt a feladatot kapta és végzi ma is az Országos Állategészségügyi Intézet és területi intézetei.

Intézeteinkben nagy számban kell végezni olyan vizsgálatokat, amelyek nagy értékű műszereket és speciálisan képzett szakembereket igényelnek, ennek következtében meglehetősen költségesek. Ezért sincs arra lehetőség, hogy minden intézet foglalkozzék ezekkel. Valójában erre nincs is szükség, mert figyelembe véve országunkban a távolságokat, nem okoz különös gondot a minták szállítása a vizsgálatokra kijelölt intézetek speciális laboratóriumaiba.

Az állategészségügyi intézetek a mindennapi gyakorlat munkahelyei, hiszen nap mint nap a legnehezebb, a sok szakmai nehézséggel járó feladatokat oldják meg, egyaránt támogatva ezzel a manuális munkát végző szakembereket és az állategészségügyi irányítást. Vizsgálataik helyességéért, szakszerűségéért és azok minél gyorsabb elvégzéséért erkölcsileg és jogilag felelősek.

A vizsgálatok eredményeiről az intézetek minden esetben annak adnak tájékoztatást, aki azok értékelésére és felhasználására hivatott.

A rendkívül szerteágazó feladatok akadálytalan ellátása érdekében az állategészségügyi intézetek közötti együttműködésben indokolt túltenni magunkat azokon a régmúltban gyökerező elveken, amelyek a laboratóriumi fázis céljait szolgáló gyors helyszíni szemléket, a kór-előzmények kiegészítését, ismételt mintavételeket – szerencsére már csak egy-két megyében – protokolláris megkötöttségekkel nehezítik, vagyis el kell határolni a kórhatározó munkát és az igazgatási feladatokat.

Az országos és a területi állategészségügyi intézeteket úgy szerveztük, hogy lehetővé váljék a vizsgálati anyagok sokoldalú feldolgozása, s végül a különböző osztályok eredményeinek összevetésével a megbízható kórhatározás.

A gyakorló állatorvosokkal legszorosabb kapcsolatuk *kórbonctani* osztályainknak vannak, a napi állategészségügyi megoldásokat igénylő anyagok zöme ezeken az osztályokon keresztül érkezik az intézetekbe, ezért a szakmai tevékenység ilyen szempontból a kórbonctani osztályok munkájából indul ki. Itt történik a hullák boncolása, a kórszövetetani metszetek értékelése, elvégzik a gyors kórhatározáshoz szükséges egyszerűbb bakteriológiai vizsgálatokat, nagy számban végeznek helyszíni állomány-, indokolt esetben környezetdiagnosztikai vizsgálatokat. A kórbonctani osztályok adják a további vizsgálatra a szükséges mintákat az egyes szakosztályoknak. Az Országos Állategészségügyi Intézetben négy kórbonctani egységet – a kór-

* Az Állatorvosi Tudományos Napon (Budapest, 1983. október 13.) elhangzott előadás alapján.

bonctani és állathigiéniai főosztályt, a baromfi-egészségügyi osztályt, a vadegészségügyi osztályt, a hal- és méhegészségügyi osztályt – alakítottunk ki. A területi intézetekben általában egy általános kórbonctani osztály működik, ahol feldolgozzák az intézetbe érkező teljes hullanyagot. A helyi igények miatt a Debreceni Állategészségügyi Intézetben az emlős kórbonctani osztály mellett önálló baromfi-egészségügyi osztályt is szerveztünk, a halegészségügyi teendők ellátását pedig az egész országban az Országos Állategészségügyi Intézet megfelelő osztályának irányítása mellett a Debreceni és a Kaposvári Állategészségügyi Intézet kórbonctani osztálya végzi, külön feladatként.

Az emlős kórbonctani osztályokra évente 35–40 000 esetben küldenek vizsgálati anyagokat, többnyire hullákat. Ez a szám az elmúlt években a 10 évvel ezelőttihez képest 10 000-rel növekedett. A növekedés a magzatok és a naposkorban elhullott állatok emelkedő számú vizsgálatából ered, az elhullott felnőtt emlős állatokból gyakorlatilag azonos számban – ló 90–120, szarvasmarha 3500–4000, sertés 7000–8000, juh 4000–5000 évente – küldenek már egy évtizede vizsgálati anyagot intézeti feldolgozásra.

Baromfi-egészségügyi vizsgálatra 200–230 000 minta érkezik évente. Hasonlóan az emlős-állatoknál észlelt tendenciához, azonos szinten áll évek óta a felnőtt (tyúk 6000, kacska 600–800, lúd 2000, pulyka 700 minta), viszont ugrásszerűen emelkedett a naposbaromfi (180–200 000 minta) száma a vizsgálati anyagban.

A napos- és növendék állatok felnevelésével – főleg a nagyüzemekben – rendkívül sok állategészségügyi probléma van. Az emlősállatoknál a szopóskori bélygyulladások számtalan okát és okozóját ismerjük, ezek kutatásában és napi vizsgálatában az intézetek világviszonylatban is elismert helyet vívtak ki maguknak, hasonlóan a vírusos felnevelési betegségekkel kapcsolatos diagnosztikai munkához. Gyakorlatilag kezünkben vannak a felnevelés időszakában veszteségeket okozó betegségek kórhatározásának és megelőzésének biztos módszerei, ennek ellenére még mindig nagyok ezen a téren állattenyésztésünk veszteségei. Ez az a terület, ahol – ha a mezőgazdasági üzemek következetes munkával előre akarnak lépni – az állategészségügyi szolgálat eredményesen nyújthat segítséget.

A speciális szakosztályok – feladataikat és elnevezésüket a későbbiekben röviden ismertetem – részben a kórbonctani osztályokra érkező esetek feldolgozásában vesznek részt (ezeket a vizsgálatokat nem lehet tervezni, naponként és évszakonként számuk jelentősen ingadozik), feladataik további része szervezett, jelentős járványvédelmi, anyagforgalmi vagy elhelyezési problémák megoldását, illetőleg megelőzését célozza.

Az Országos Állategészségügyi Intézetben bakteriológiai osztály, parazitológiai osztály, kórszövettani osztály, immunológiai és hematológiai osztály, virológiai főosztály, kémiai főosztály és KGST Mycobacterium Referenciaközpont dolgozik. A területi állategészségügyi intézetekben virológiai osztály, kémiai osztály, bakteriológiai és immunológiai csoport látja el a szakosztályok feladatait.

Szervesen kapcsolódnak a kórbonctani munkához a *kórszövettani* és *elektronmikroszkópos* vizsgálatok. A korszerű kórbonctani munka feltételezi a kórosan elváltozott területek ilyen jellegű feldolgozását is. Az elmúlt néhány esztendőben tervszerű továbbképzéssel megoldottuk a kórbonctani osztályokon dolgozó szakemberek felkészítését a kórszövettani metszetek elbírálására, s jelenleg minden állategészségügyi intézetben a kórszövettani munka szerves részévé vált a napi diagnosztikai tevékenységnek. Az intézet nagy teljesítményű elektronmikroszkópjával elsősorban a vírusos betegségek kórhatározása céljából végzünk

értékes vizsgálatokat, e mellett természetesen egyéb kórformák feldolgozásakor is értékes adatokat nyújt az elektronmikroszkópos vizsgálat. Az osztály évente 30 000 kórszövettani metszetet készít, s azok nagy részét további vizsgálatra a kórbonctani osztályoknak adják át.

Bakteriológiával az intézetek megalakulásuk óta foglalkoznak, igen szerteágazó területeken. Az állati hullák feldolgozása mellet a mastitis elleni küzdelemben, a különböző keveréktakarmány-alapanyagok, szalastakarmányok, az állatok itatására szolgáló víz bakteriológiai vizsgálatát végzik rendszeresen. Speciális tevékenységet folytat az országos intézetben a KGST Mycobacterium Referenciaközpont, ahol a gümőkór kórbonctani ellenőrzésének lényeges részét képező mikobakteriológiai vizsgálatokat végezzük. Ezek nélkül sok szakmai nehézséggel járt volna gümőkór-mentesítés befejezése. A következőkben ez a laboratórium fogja a paratuberculosissal összefüggő vizsgálatokat végezni. Felhasználjuk a bakteriológiai módszereket a környezetvizsgálatok, a fertőtlenítések eredményességének ellenőrzése, de a kémiai vizsgálatok kiegészítéséhez egyes takarmány-hatóanyagok vizsgálata során is. Rohamosan fejlődő részterület a mikológia, amely egyaránt szerepet kap a kórhatározásban és a takarmányvizsgálatok során.

Virologiai vizsgálatok nélkül napjainkban elképzelhetetlen a diagnosztikai kérdések megoldása. Az állategészségügyi intézetek virológus szakemberei elismertek, laboratóriumaik korszerűek, mindazokat a vizsgálatokat, amelyek szükségesek a kórhatározáshoz, a vakcinázási programok kidolgozásához, vagy azok hatékonyságának ellenőrzéséhez, megbízhatóan el tudják végezni. Az ország állatállományának védelmét szolgálja az Országos Állategészségügyi Intézet zárt járványlaboratóriuma, ahol exotikus állatbetegségek vagy egyéb nagy gazdasági kárt okozó fertőző betegségek vizsgálatára készültek fel, ha azokat valamilyen úton behurcolnák az országba. Az európai járványhelyzet ismeretében elsősorban az afrikai sertéspestis és a ragadós száj- és körömfájás jelent közvetlen veszélyt. Nélkülözhetetlen közegészségügyi jelentősége van a „veszettség-laboratóriumok”-nak, ezeket a vizsgálatokat kizárólag az állategészségügyi intézetek végzik hazánkban. Tovább gazdagítja munkánkat a halak vírusos betegségeinek kutatása és rendszeressé váló vizsgálata.

Hosszú évtizedeken keresztül a magyar állatorvosi *parazitológiai* tudomány kiemelkedő teljesítményt nyújtott nemzetközi összehasonlításban is, majd bekövetkezett egy időszak, amikor az Országos Állategészségügyi Intézetben megszűnt a parazitológiai osztály, feladatait az egyik kórbonctani osztály és a rutinvizsgálatokat az állomási laboratóriumok vették át. Az állattenyésztésben a parazitózisok jelentős veszteségeket okoznak napjainkban is, sőt jelentőségük növekszik. Ezért ebben az évben az Országos Állategészségügyi Intézetben újraszerveztük a parazitológiai osztályt, amelynek szakemberei az állategészségügyi állomások parazitológusaival együttműködve eredményesen tevékenykednek a parazitózisok által okozott veszteségek csökkentése érdekében. A diagnosztikai munka mellett részt vesznek új gyógyszerek kipróbálásában és bevezetésében is.

A mindennapi állatorvosi munkától elválaszthatatlan, azzal összefüggő terület az *immunológia*. Az elmúlt évtizedben elsősorban a szerológiai vizsgálatok voltak a gyakorlat számára közvetlenül felhasználhatóak. Az évente elvégzett több százezer szerológiai vizsgálat közül nagyságrendben a szarvasmarhák és a sertések brucellosisával és leptospirosisával kapcsolatos szűrővizsgálatok emelhetők ki. Az előbbieket mellett a szarvasmarhák leucosisának, a juhok *Brucella ovis* okozta megbetegedésének, brucellosisának, salmonellosisának, a chlamydiák okozta járványos vetélésnek, a lovak fertőző kevésvérűségének és a takonykórnak oldottuk

meg igen nagy számban az ellenőrző vizsgálatát. Természetesen számos egyéb immunológiai vizsgáló módszert is felhasználtunk a minél gyorsabb és szakszerűbb kórhatározás érdekében: a sejtes immunitás vizsgálata, elválasztástechnikai vizsgálatok, immunfluoreszcenciás technikával és az ELISA-módszerrel végzett nagyszámú immunológiai vizsgálat segíti a különféle betegségek gyors kórhatározását.

Az elmúlt pár esztendőben robbanásszerűen fejlődött az állategészségügyi intézetek *toxikológiai* és *biokémiai* tevékenysége. A korszerű állattenyésztés – összefüggésben a mezőgazdaság kemizálásával – rendkívül sok kémiai anyaggal dolgozik. A takarmányokat az állatok igényeinek megfelelően kialakított receptúrák szerint igyekeznek összeállítani. A takarmányok összeállítása, tárolása vagy maga a takarmányozás azonban még sok tekintetben nem felel meg a nagyüzemi állattartás igényeinek, ezért aztán rendkívül sok anyagforgalmi megbetegedéssel, károsodással találkozhatunk nap mint nap, a növényvédő szerek szakszerűtlen kezelése miatt pedig gyakran fordulnak elő tömeges állatmérgezések. Az előbbieket miatt a kémiai osztályokat igen érzékeny és nagy értékű műszerekkel kellett felszerelni, és gondoskodnunk kellett – tekintettel arra, hogy ezen a területen hosszabb időre visszanyúló tapasztalatokkal a szolgálat még nem rendelkezett – szakemberinknek az igényeknek megfelelő felkészítéséről. Több évi munkája eredményeként ma már elmondhatjuk, hogy – támaszkodva az intézetek egyéb szakosztályainak munkájára és eredményeire – a kémiai osztályok a toxikológiai és a biokémiai szakterületen is egyre nagyobb számú vizsgálatot tudnak elvégezni, eredményeiket a mezőgazdasági üzemek igen eredményesen kamatoztathatják. Az anyagforgalmi vizsgálatok mellett szükségessé vált a takarmányok beltartalmi – a biokémiai vizsgálatok eredményeit figyelembe vevő – vizsgálata is. Az állategészségügyi intézetek ma már képesek – egyelőre nem nagy sorozatban – igényes takarmányvizsgálatok elvégzésére is. Külön hangsúlyozni kell az intézet élenjáró szerepét a mikotoxinok kutatásában és azok vizsgálati diagnosztikájában, valamint a gyógyszerek és gyógyszerartalmú takarmánytápok vizsgálatában az azokkal összefüggő állategészségügyi problémák megoldásában.

Az állategészségügyi intézetek munkáját, kapcsolatát a gyakorlatban dolgozó állatorvosokkal csak nagy vonalakban lehet ezúttal összefoglalni. Azt, hogy az állategészségügyi szolgálat korszerű és színvonalas működéséhez *nélkülözhetetlen* az állategészségügyi intézetek munkája, fél évszázados hazai tapasztalatunk igazolja. A most röviden vázolt diagnosztikai tevékenység mellett természetesen az intézetek egyéb feladatokat is ellátnak, részt vesznek a kutatásban, az oktatásban, jelentős szakértői tevékenységet végeznek, és igen széles körű nemzetközi kapcsolatokat tartanak fenn. Az intézetekben feldolgozott vizsgálati anyagok eredményeinek összegyűjtése, azok különféle szempontok szerinti értékelése nagy jelentőségű az állategészségügyi szolgálat számára.

A jelenleg kialakítás alatt álló dokumentációs és információs rendszerünk azt a célt szolgálja, hogy az intézet birtokában levő vizsgálati eredmények, valamint az egyéb járványtani adatok segítségével bármikor részletes információkat nyújthassunk.

Rohanó világunkban az állategészségügyi szolgálatnak is nap mint nap új feladatokat kell megoldania, alkalmazkodnia kell ahhoz a gazdasági környezethez, amelyben élünk. Ezt a feladatot a magyar állategészségügyi szolgálat patinás hírnevéhez méltóan nyilvánvalóan meg tudja oldani. Az állategészségügyi intézetek szakemberei ehhez kívánnak hozzájárulni a lelkiismeretes munkájukkal.

Az állategészségügyi szolgálat új szervezeti rendje, tevékenységének új formái és feladatai*

Glózik András dr. MÉM-főosztályvezető

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1984. 39 (1). 20–25.

Intézményeink, az ott dolgozó szakemberek, vagyis a magyar állategészségügyi szolgálat mindig eredményesen töltötte be hivatását, ennek eredményeként munkája mindvégig összhangban volt az élelmiszer-termelés céljaival.

Az élelmiszer-gazdaság több év óta kettős feladatot lát el eredményesen:

1. magas színvonalon biztosítja lakosságunk számára az élelmiszereket, miközben a fogyasztás 25 év alatt 1 főre számítva megkétszereződött,
2. egyidejűleg lehetővé tette, hogy többszörösére növekedjék az élelmiszerexport.

Az élelmiszer-termelésünkben különleges szerepet betöltő állattenyésztési ágazatok fejlődését jól érzékelteti, hogy a hetvenes évtizedben termelésüket évente 3,7%-kal tudták növelni. A többlet 60%-át a mezőgazdasági üzemek, 40%-át a kistermelés adta. Külön figyelmet érdemel, hogy a kisüzemek is képesek voltak évente átlagosan 3,1%-kal többet termelni.

A kétségtelenül kedvező irányú mennyiségi fejlődés mellett azonban jelentkeztek olyan kedvezőtlen körülmények is, amelyek közül legalább kettőt meg kell említeni. Az egyik, hogy az élelmiszer-nyersanyagot termelő mezőgazdaságban a hozzáadott érték aránya 10 év alatt 47%-ról 38%-ra csökkent. A másik, hogy élelmiszeriparunk a termékek többségénél korábban nem találta magát szemben olyan minőségi gazdaságossági, a fejlesztés igényét jelző kívánalmakkal, amelyek alkalmazkodó képességét próbára tették volna. Így nem kényszerült rá arra sem, hogy az igényes piacok megnyeréséhez szükséges lépéseket megtegye. Ennek következményeként a termékek minősége és választéka, csomagolása csak szerény mértékben javult, amely ma már élesen kihat világgpiaci versenyképességünkre.

Ismertek más oldalú nehézségeink is. Körültekintő elemzést kíván, hogy állatállományunk mai nagyságrendje takarmánykészleteinkkel összhangban van-e? Ma hazánkban közel 2 millió szarvasmarha van. Ez 6%-kal magasabb az 1938. évi állománynál, de így csak Európa szarvasmarha-állományának mintegy 1,3%-át jelenti. Sertésállományunk meghaladja a 10 milliót, amely túlszárnyal minden eddigit. Majdnem három és félszerese az 1938. évi állománynak, Ez egyúttal azt jelenti, hogy hazánkban található kontinensünk sertésállományának közel 6%-a. A 3 milliót meghaladó juhállományunk közel kétszerese az 1938. évi állománynak, az európai állomány 1,2%-át teszi ki. Változatlanul nagy baromfiállománnyal rendelkezünk.

A fejlesztés fő útja az élelmiszer-termelés korszerűsítésének meggyorsítása. Az eszközök sokasága között meghatározó, hogy a biológia, a biokémia legújabb eredményeit, bevált módszereit mennyiben vagyunk képesek a termelés szolgálatába állítani. Ennek fontosságát az állatorvosi munka vonatkozásában élelmiszer-gazdaságunk exportorientáltsága mellett aligha lehet túlértékelni.

A korszerű állatorvosi munka iránt támasztott igényeket azonban csak olyan *szervezetek* képesek kielégíteni, amelyek helyzetüknél fogva szorosan beépülnek a termelésbe, annak

* Az Állatorvosi Tudományos Napon (Budapest, 1983. október 13.) elhangzott előadás alapján. Az Összefoglalás a közleményben orosz, angol és német nyelven is olvasható.

valamennyi irányítási szintjébe, és birtokában vannak a szükséges információknak, nemzetközi kapcsolataik és elismertségük révén képesek támogatni a szaktudomány, azon keresztül a termelés fejlődését. E szervezetek behálózzák az ország egész területét, központi irányítás alatt állnak, létszámuk, felszereltségük alapján képesek a szükséges – sok esetben tömeges – vizsgálatok elvégzésére, azok alapján a gyors beavatkozásra, mind a hatósági, mind a termelő munka területén.

Mindez az *állatlétszám* oldaláról megfelelő alapot jelent az állati eredetű élelmiszerek tervezett termelési szintjének eléréséhez. A megvalósulás azonban az említett takarmányhelyzeten kívül több más, az állategészségügyi munka eredményességét is magába foglaló feltétel alakulásától is függ.

Amikor kidolgoztuk az állategészségügy és élelmiszer-ellenőrzés új feladatkörét, az annak megvalósításához szükséges feltételrendszert és szervezeti formákat, akkor alapvetően az élelmiszer-gazdaság fejlesztésének fő irányait és az államigazgatás korszerűsítésének terveit vettük alapul.

A szervezeti változtatásoknál figyelemmel voltunk azokra a módosításokra is, amelyeket gazdasági irányító rendszerünkben már végrehajtottak, vagy most vezetnek be, amelyeknek meghatározó elemei a gazdasági érdekeltség, a vállalati önállóság. Ez különösen a hatósági és a szolgáltató feladatok elkülönítése miatt fontos.

Az államigazgatás korszerűsítésében alapvető törekvésünk volt a helyi hatáskörök bővítése, a túlszabályozás elkerülése, az ügyintézés, a hatósági eljárás egyszerűsítése. Mindezt kisebb államigazgatási létszámmal igyekszünk megvalósítani, ezzel is csökkentve a közkiadások mértékét.

Az állategészségügyi szolgálat új szervezeti rendje

Állategészségügyi szolgálatunk jelenlegi szervezeti rendjét az elmúlt évben minisztertanácsi jóváhagyással alakítottuk ki, és a megváltoztatott szervezet 1983. január 1-ével kezdte el működését. Intézményei a korábbi, hazai és nemzetközi vonatkozásban is elismert eredményeket elért állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző intézményekből szerveződtek. A szervezeti változtatás nem érintette az Országos Állategészségügyi Intézetet és az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézetet. Mind a két intézet változatlanul az állategészségügyi szakigazgatásnak, a megelőző és gyógyító munkának nélkülözhetetlen szakmai hátterét képezi.

Szakigazgatási intézményeink rendszerének, feladatkörének módosításához az állategészségügynek teljes, az élelmiszer-ellenőrzésnek pedig részleges joganyagát át kellett dolgoznunk. A jogszabályok a korszerű tudományos eredményekre támaszkodva átfogóan szabályozzák nemcsak a szoros értelemben vett állattartást, hanem az állatok takarmányozásával, szállításával, forgalmazásával, a gyógyszerellátással, a betegségek megelőzésével kapcsolatos előírásokat is, továbbá kiemelten egy esetleges rendkívüli járványveszély alkalmával szükséges tennivalókat. Figyelemmel az állategészségügynek a közegészségüggyel és az élelmiszer-előállításal való szoros kapcsolataira, ezeknek az érdekeknek a védelmét is szolgálva összefoglaltuk az erre vonatkozó legfontosabb követelményeket is. A jogszabályok tükrözik azt az elvet, hogy a *megelőzés* az állategészségügy alapja, egyidejűleg e munkában előtérbe helyezik az állattartók elsődleges felelősségét.

Tekintettel az állatok és az állati eredetű élelmiszerek nemzetközi kereskedelmi forgalmára, jogszabályaink összhangban vannak az ezekre vonatkozó követelményekkel is.

Jogszabályaink megfogalmazzák a hatósági feladatokat és hatásköröket, megjelölve azok végrehajtóit, illetve gyakorlóit. Jelentős változtatásokat végeztünk a *hatósági fórumrendszerben*. Szabályoztuk az állatorvosokra vonatkozó és az általánostól eltérő munkaügyi kérdéseket, ezen belül különös figyelemmel a gazdálkodó szervezetekben dolgozókra. Nagymértékben növeli a járványvédelem lehetőségeit, hogy járványveszély esetén valamennyi, MÉM-felügyelet alatt dolgozó intézmény, gazdálkodó szervezet állatorvosa központilag mozgósítható. Elmondhatjuk tehát, hogy az állategészségügy és az élelmiszer-ellenőrzés hatékony és operatív munkájához elengedhetetlenül szükséges jogi szabályozás az új igényeket maradéktalanul kielégíti.

Szolgálatunk változatlanul szakmailag központi irányítás alatt álló, a területi elv alapján felépített intézmények hálózatából áll. A központi irányítást a minisztérium általában közvetlenül, egyes területeken az ezekre vonatkozó országos hatáskörökkel felruházott, felügyeletünk alatt dolgozó *Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Központon* keresztül végzi. A központi irányítás a hatósági fórumrendszerbe is beépül, mindazokban az esetekben, amikor az állami érdekek alapján kell a végső döntést meghozni.

A helyi állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrzési feladatok ellátására valamennyi megyében (és a fővárosban) *megyei (fővárosi) állategészségügyi és élelmiszer ellenőrző állomásokat* hoztunk létre. Az állomások a megyei állategészségügyi állomások, a megyei élelmiszer- és vegyvizsgáló intézetek, valamint a MÉM ÉHESZ területi kirendeltségeinek *összevonásával* szerveződtek. Az állomások a MÉM és a megyei tanácsok kettős irányítása alatt állnak. Feladataikat, belső szervezeti rendjüket jogszabályok írják elő. A működésükhöz szükséges személyi és tárgyi feltételeket a MÉM a központi költségvetésen keresztül bocsátja rendelkezésre, természetesen figyelemmel a kiterjedt szolgáltatói tevékenységből eredő saját bevételi forrásokra is.

Szolgálatunk főbb szakmai feladatai

A szolgálat szakmai feladatai az állategészségügy és az élelmiszer-ellenőrzés vonatkozásában kiterjednek az élelmiszer-alapanyagtermelés – alapvetően az állattenyésztés – és a feldolgozás valamennyi területére. A feladatok *állami* (hatósági), valamint *termelői*, termelésfejlesztői részekre oszthatók.

Állategészségügyi feladatok

Az állami feladatok közül változatlanul első helyen kell kiemelni a nemzeti vagyonunk jelentős részét képező állatállományunk egészségvédelmével kapcsolatos hatósági állategészségügyi feladatokat, nevezetesen a járványvédelmet és a zoonózisok elleni védekezést. A járványos állatbetegségek közismerten óriási gazdasági károkat okozhatnak, gátolhatják a gazdaságos állati eredetű élelmiszer-termelést, mind mennyiségi, mind minőségi vonatkozásban, megbéníthatják élelmiszer-külkereskedelmünket. A zoonózisok elleni védekezés közegészségügyi összefüggései széles körben ismertek, és egyre nagyobb figyelemben részesülnek országunk közegészségügyi helyzetének alakításakor. Mindezek miatt a járványos állatbetegségek elleni védekezés, az endémiás betegségek felszámolása változatlanul az állategészségügy kiemelt feladatát képezik.

Az állattenyésztés és az állatiternék-termelés eredményessége alapvetően attól függ, hogy milyen gazdasági hatékonysággal sikerül a genetikai potenciált kihasználni. A gazdaságos

termelés, a genetikai potenciál minél magasabb arányú kihasználása az állományok általános állategészségügyi színvonalától, mint egyik alapvető feltételtől nem választható el. Állatfajonként, hasznosítási irányonként, sőt üzemenként is igen differenciált képet találunk. Konkrét gazdasági számításokkal bizonyított, hogy a termelő állatállomány számára ma még jelentős biológiai tehertételt jelentő – zömében tartási, takarmányozási problémákra visszavezethető – állategészségügyi problémák felszámolása vagy csökkentése sok százmilliós többlet gazdasági eredményhez juttathatja az állattartókat. Természetes, hogy ezeknek a terheknek megszüntetése, csökkentése összehangolt munkát igényel mindazoktól, akik az állattartás feltételrendszerét alakítják, és azoktól, akik a napi munkában vesznek részt. A kedvező tartási feltételek kialakításával sem várható azonban, hogy gyógyító munkára ne legyen szükség.

Az utóbbi években sajnálatos módon egyre inkább olyan szemlélet kezd elterjedni, amely szerint a gyógyító munkának a korszerű állattenyésztésben nincs jelentősége. Ennek a szemléletnek a kézzelfogható jeleit lépten-nyomon érzékeljük. Erre utal az is, hogy a jelentős állatvesztések ellenére csökken a gyógyszerfelhasználás. A felhasznált állatgyógyszerek értéke éves szinten mintegy 900 millió–1 milliárd Ft. Ez semmiképpen nem tükrözheti a tényleges szükségletet. Igaz, hogy ebben szerepe lehet annak is, hogy nem teljes körű az állatgyógyszerek választéka. Így pl. kevés és sok esetben nehezen szerezhető be több olyan gyógyszer, amelyet nagyüzemi tartási körülmények között (szabadtartás) megfelelően lehet applikálni.

Számítások szerint a dysenteria miatt évente 100 millió Ft-ot meghaladó kár éri a sertés-tenyésztést. Ugyancsak hasonló nagyságú a mycoplasmosisok kártétele. A malacok 5–10%-a hullik el coli-fertőzés következményeként. Folytathatnánk a példák felsorolását további olyan bántalmakkal, amelyek szintén jelentős kárt okozhatnak, viszonylag nem nagy összegű gyógyszeráfordítással azonban a veszteségek jelentősen mérsékelhetők lennének, és ezzel nagy értékeket sikerülne megmenteni.

Az eredményes állategészségügyi tevékenység nemcsak korszerű eszközöket és gyógyszereket igényel, hanem olyan szakembereket is, akiknek napi munkájában a megelőzés és gyógyítás a mindenkori helyzetnek megfelelően váltakozik.

Talán kevésbé látványos egy állat egészségét helyreállítani, mint egy állományban beavatkozni a tartás, a takarmányozás jelentős gazdasági eredményeket produkáló kérdéseibe. Mégis az a véleményem, hogy csak az képes állományszinten hasznos állatorvosi munkát végezni, aki „orvos” a szó igazi értelmében. Nem becsülöm le a megelőzést, és változatlanul azt sorolom állategészségügyi munkánk fontossági sorrendjében az élre, de a napi munkában a mindenkori helyzetnek megfelelően szükséges a helyes arányt megtalálni a prevenció és a gyógyítás között. A kettő egymástól elválaszthatatlan.

Élelmiszer-ellenőrzés

A legnagyobb változás az élelmiszer-ellenőrzés korábbi szervezeténél következett be. A korábban önálló központi és megyei (fővárosi) intézmények beolvasztása az állategészségügy szervezeti egységeibe az integrált élelmiszer-ellenőrzés létrehozását célozta. A fejlett élelmiszer-termelő országokban is egyre inkább az a törekvés figyelhető meg, hogy lehetőleg minél átfogóbb hatáskörű szervezeteket hozzanak létre az élelmiszer-termelés valamennyi szakaszának érdemi állami ellenőrzése céljából.

Jelenlegi szervezetünkkel el szeretnénk érni, hogy ez a nemzetközileg ma legkorszerűbbnek minősülő szervezeti forma a fogyasztó érdekeinek és az állam irányító feladatának egyaránt megfeleljen. A gyakorló állatorvosok munkájával már az állattartásban érvényre lehet juttatni több, az élelmezés-egészségügy szempontjából fontos követelményt, egyidejűleg megbízható információkat nyerhetünk az élelmiszer-nyersanyagok fogyaszthatóságának elbírálásához, valamint az állategészségügyi, a takarmányozási és a tartási viszonyokról.

Ma még sajnos előfordul, hogy az állami élelmiszeriparban sokan összetévesztik a tulajdonosi (állam) és a pillanatnyi „üzemeltető” (üzemvezetés) érdekeit. Az utóbbit nagyon gyakran népgazdasági érdekként próbálják közvetíteni. Holott az állam nyilvánvaló érdeke az, hogy a gazdaságos termelés keretei között a vállalatok egyre inkább javuló minőségű élelmiszerek termelésével elégítsék ki az állampolgárok – a fogyasztók – jogos igényeit, és ezen keresztül is fokozódjék bizalmuk az államban. Ebből eredően a nem ritkán tapasztalható, a gazdálkodó egységek számára esetleg pillanatnyi előnyöket eredményező higiéniai, technológiai fegyvelemsértések, és az azok következtében jelentkező minőségromlás nem lehet és nem is érdeke az államnak, a következmény viszont nemegyszer éppen súlyos bizalomvesztés a fogyasztó és az állam (intézményei) között.

Mindezt megemlítve nem az a célunk, hogy állami ellenőrt állítsunk minden élelmiszer-előállító helyhez az üzemelés egész ideje alatt. Ez képtelenség, megvalósíthatatlan. Kivételt képeznek a vágóhidak és húsfeldolgozó üzemek, ahol változatlanul szükség van a folyamatos ellenőrzésre, és amely a jövőben még intenzívebb, sokoldalúbb lesz. Ma hazánkban jogszabályok, szabványok írják elő a termelők kötelességeit, a termékek minőségi követelményeit. Az állami szolgálat feladata, hogy ellenőrizze az előírások teljesítését, szankcionálja a szabályok megsértőit. Az ellenőrzés elsődlegesen a termelésre, kisebb mértékben a tárolás és forgalmazás egyes területeire terjed ki. Valamennyi területen úgy szükséges szigorítani a hatósági munkát, hogy a mulasztók felelősségre vonása mellett az élelmiszer-előállítók az ellenőrzések tapasztalatait a termelőmunka minőségi fejlesztésében is hasznosíthassák.

A feladataink ellátásának feltételei

A végrehajtott átszervezés jelentős, 665 fős létszámcsökkentéssel járt, amelyből 303 állatorvosi álláshely volt.

Ma hazánkban az aktív állatorvosok száma 3680. Ennek 45%-a az államigazgatási intézményeknél (minisztérium, Központ, állomások, egyéb irányítás), 37,5%-a a mezőgazdasági nagyüzemekben és a rendszereknél, 5%-a az intézetekben, 9%-a egyéb szervezetek alkalmazásában, 3,5%-a pedig az oktatásban, kutatásban dolgozik. Összehasonlításképpen: az NSZK-ban az aktív állatorvosok 12%-a, Ausztriában 40%-a áll az állam alkalmazásában. Ugyanakkor a többi szocialista országban lényegében minden állatorvos állami alkalmazott.

Ma 1247 üzemi állatorvos és 808 állami (körzeti, kihelyezett üzemi) állatorvos végez gyakorló munkát. Az üzemi szolgálat immáron egyik alappillére az állategészségügynek. Az üzemi állatorvosok 80%-ának hatósági jogköre is van, tehát közvetlenül is részt vesznek az állategészségügyi szakigazgatás munkájában. Állatállományunk szektorális megoszlását és az állami feladatok ellátását figyelembe véve az állami (körzeti) és üzemi állatorvosok aránya kedvezőnek mondható. Nem minősíthető ilyennek az állatorvosok területi elhelyezkedése, mert állatorvosaink 22,7%-a a fővárosban él. Tíz év alatt 200-zal nőtt az állatorvosok száma Budapesten. Ugyanennyi idő alatt a legnagyobb állattartó megyékben: Bács-Kiskunban 20-

szal, Békésben 23-mal nőtt csak az állatorvosok száma, részarányuk az országos 5,8%-ról 5,5%-ra csökkent. Említésre méltó, hogy 1967 óta több mint 30%-kal nőtt az aktív állatorvosok száma. Jelentős, közel 300 azoknak az állatorvosoknak a száma, akik más népgazdasági ágazatokban – iparban, szolgáltatásban stb. – dolgoznak. Növekvő gondot okoz, hogy míg az étel- és élelmiszer-ellenőrzésben fokozatosan nőnek a feladatok, csökken azoknak a száma, akik ezeken a szakterületeken kívánnak dolgozni. Kifejezetten aggasztó a fiatalok érdektelensége.

Elismerést érdemel a szakirányú továbbképzés iránt megnyilvánuló érdeklődés. A szakállatorvosi diplomával rendelkezők száma ma már meghaladja az ezret.

Összességében az állatorvosi létszám, azon belül az egyes szakirányokban továbbképzettek száma, összhangban van feladatainkkal.

Meglehetősen differenciált viszont a kép az állomások szakmai vezetőgárdájának színvonalában. Elsősorban a megyei szakállatorvosoknak és az állategészségügyi kerületek főállatorvosainak kiválasztása esetleges, véletlenszerű, főleg egyéni ambíciók megvalósulását, nem pedig átgondolt káderpolitikát tükröz. Ugyanakkor e vezetői réteg mai és jövőbeni szerepe meghatározó a szakmai munka színvonalára, ezért ide kerülő kollégáinkat tudatosan kell *kiválasztani* és feladataikra *felkészíteni*. A fertőző és egyéb betegségek gyors, megbízható diagnosztizálása, a korszerű és sokrétű étel- és élelmiszer-ellenőrzés nem nélkülözheti a jól felszerelt laboratóriumi háttérrel. Ami *állomási* laboratóriumainkat illeti, rövid kilenc hónap alatt máris megállapítható, hogy ott tudtak eddig maradéktalanul megfelelni az elvárt színvonalú szakmai munkának, ahol a vezetésnek tárgyi lehetősége is volt a korábban különálló állategészségügyi és étel- és élelmiszer-vizsgáló egységeket egy fedél alá összevonni, és ezzel lehetővé tenni, hogy a szakemberek és a technika jó színvonalon, egymást segítve és kiegészítve végezzék feladataikat. Hangsúlyozottan azt várjuk el valamennyi megyei laboratóriumunktól, hogy színvonalas szakmai munkával segítsék az igazgatást és a gyakorlatot. Ide kapcsolható állategészségügyi intézeteinknek az a sürgető megoldást váró problémája, amely az intézeti állatorvosok és szakemberek relatíve *alacsony kereseti lehetőségeiből* adódik. Megoldást kell találnunk arra, hogy értékes szakembereink ne kényszerüljenek ilyen okok miatt elhagyni szívük szerint szeretett munkahelyeiket.

Napjainkban eltérő feltételek között, emiatt eltérő színvonalon 28 *állatkórház* működik az országban. Véleményünk, hogy minden megyében legalább egy, jól felszerelt, hozzáértő és elhivatott állatorvos által vezetett kórházra feltétlenül szükség van. Olyan kórházra, amely a napi munkán túl képes a gyakorló állatorvos klinikai továbbképzésének tovább nem odázható feladatát is betölteni.

A prevencióról nem szólhatunk az *oltóanyag-termelés* nélkül. Jelentős előrehaladás történt az elmúlt 1–2 évben, de nem csekély azoknak az okkal keresett oltóanyagoknak a száma sem, amelyeket egyre nehezebben nélkülözünk, amelyek birtokában biztonságosabbá válhatna a betegségmegelőzés.

Tisztában vagyunk azzal is, hogy az ehhez szükséges fejlesztési lehetőségek igen szerények. Bizonyos azonban, hogy a kutatómunka javításával, az elérhető nemzetközi tudományos eredmények szélesebb körű adaptálásával még ilyen körülmények között is érdemlegesebben javítható oltóanyag-ellátásunk.

Szolgálatunk intézményeinek élén tapasztalt vezető gárda áll. Felelősségük a hatáskörök bővülésével, a sokrétűbb feladattal erőteljesen megnőtt. Céltudatos vezetői munkájuk alapvetően meghatározza munkánk eredményességét.

I. AZ ORSZÁGOS ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET

Feladataink számbavételénél az elért eredmények bemutatása mellett igyekeztem ráirányítani a figyelmet néhány olyan feszültségre is, amely már esetenként ma is gátolja, de a jövőben még inkább gátolhatja jó feltételekkel dolgozó állategészségügyi szolgálatunkat abban, hogy tevékenysége még eredményesebb legyen. Változó és fejlődő világunk az élet minden területén igényli a folyamatos megújulást. Különösen vonatkozik ez a mi munkánkra, ahol a szinte óráról órára változó gazdasági, tudományos és technikai feltételekhez a legrövidebb időn belül kell alkalmazkodnunk.

Úgy gondolom, céljaink reálisak, szervezeti rendszerünk összhangban van azokkal, de a szervezet még csak a forma, a célhoz kitartó munkával érhetünk majd el.

Hírek

[Jendrássik Alfréd műépítész halálának 50. évfordulója]

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1985. 40 (7). 417.

50 évvel ezelőtt, 1935. május 21-én hunyt el *Jendrássik Alfréd* műépítész, a budapesti Országos Állategészségügyi Intézet építője. *Jendrássik* 1866. július 1-én született; a Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett építészeti oklevelet. Előbb magasépítészeti feladatkörben tevékenykedett, 1903-tól kezdve azonban már szinte kizárólag egészségügyi építészettel foglalkozott, különösen azután, hogy 1911-ben megnyerte a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlései által a modern magyar közkórházépítészeti alapjainak kidolgozására kitűzött pályadíjat. *Jendrássik* műve a Mátraházai Állami Szanatórium, a székesfehérvári, a debreceni, az újpesti kórház és az Országos Közegészségügyi Intézet, amely példaként szolgált az Országos Állategészségügyi Intézet megépítéséhez. Egészségügyi építészeti munkái jeles képviselője helyettes államtitkárként vonult nyugalomba 60 éves korában. Neve állategészségügyi építészeti történetében mint az állategészségügy közegészségügyi feladatait építészeti formába önteni tudó kiváló műépítészé marad emlékezetes.

(K. D. [Karasszon Dénes] dr.)

Az Állategészségügyi Intézetek Évkönyve újra megjelent...

Forrás: *Állategészségügyi és Takarmányozási Közlemények*, 1986. 22 (1). 72–73.

Az **Állategészségügyi Intézetek Évkönyve** újra megjelent. Összeállította az állategészségügyi Intézetek munkaközössége. Felelős kiadó: *dr. Szentmiklóssy Csaba*, felelős szerkesztő: *dr. Szabó István*. MTI Nyomda. Budapest, 1984. 116 oldal, a borítón az intézetet ábrázoló 7 színes kép, a szövegben 51 fekete-fehér és 5 színes képpel, 32 táblázattal.

Az állategészségügyi intézetek működéséről 1961 óta 8 évkönyv jelent meg. Az Országos Állategészségügyi Intézet 50 éves jubileuma alkalmával, 1978-ban a Magyar Állatorvosok Lapja különszáma mutatta be az intézet történetét, munkáját, fejlődését, az állategészségügyi szolgálatban betöltött szerepét és 14 fontosabb szakterületén kifejtett tevékenységének eredményeit. Ez a mostani évkönyv az utóbbi években történt szervezeti és technikai változásokkal együtt a diagnosztikai és kutatómunka fejlődését és eredményeit közli. Az intézetek dolgozóinak szakirodalmi tevékenységét – a folyamatosság érdekében – 1978-tól tartalmazza.

A könyv szövege kétnyelvű (magyar és angol). *Az állategészségügyi intézetekről általában* c. fejezetben leírják, hogy a diagnosztikai tevékenység mellett alkalmazott kutatással is foglalkoznak – munkájuk eredményességének fejlesztése érdekében –, de részt vesznek az állatorvosok és mezőgazdasági szakemberek oktatásában, továbbá szakértői és szaktanácsadói feladatokat is ellátnak. Diagnosztikai munkájuk nemcsak az ország állategészségügyét szolgálja, hanem a zoonosisok vizsgálatával komoly támogatást nyújt a közegészségügynek is.

Az általános rész után a könyv sorra veszi a 6 állategészségügyi intézetet, elsőként és legrészletesebben ismertetve az Országos Állategészségügyi Intézetet. Fényképekkel is érzékeltetve olvashatjuk a *kórbonctani és állathigiéniai főosztály* és a hozzá tartozó osztályok feladatát, munkáját, kutatási céljait és személyi összetételét.

Ezután a diagnosztikai, a szövettani, virológiai, bakteriológiai és immunológiai munkákat kiegészítően támogató és közvetlenül az intézet igazgatóhelyettesének (*dr. Nagy Béla*) irányítása alá tartozó *E.coli- és enteralisdiagnosztikai laboratórium* leírása következik, majd a *baromfi-egészségügyi osztály*, a *vadegészségügyi osztály a hal- és méhegészségügyi osztály*, a *kórszövettani osztály*, a *bakteriológiai osztály* és a *parazitológiai osztály* feladatait, munkáját, kapcsolatait és személyi összetételét olvashatjuk. Részletes ismertetés révén betekintheünk a *virológiai főosztály* N és K (nagyállat – kisállat) osztályainak sokrétű diagnosztikai, kutató- és új oltóanyagokat is kidolgozó munkájába. A korábbi szerológiai osztály *most immunológiai és hematológiai osztály* néven működik a feladatkör jelentős bővülése miatt. A klasszikus szerológiai diagnosztika mellett az immunofluoreszcenciás, a vércép és a sejtes immunitás vizsgálata, az ezekhez szükséges antigének és konjugátumok biztosítása, a tárgykörükbe vágó fejlesztő- és kutatótevékenység is munkakörükbe tartozik, a megyei állategészségügyi állomások szerológiai munkájának összehangolásával együtt.

A *kémiai főosztály* feladata a nem fertőző oktanú, főleg anyagforgalmi betegségek és elhullások okainak kémiai laboratóriumi módszerekkel való vizsgálata és diagnosztizálása. Itt végzik a toxikológiai vizsgálatokat, beleértve a mikotoxikológiai vizsgálatokat is.

Az intézet kebelében működik a *KGST Mycobacterium Referencia Központ* is. A gümükór és brucellosis bakteriológiája mellett 1981 óta igen behatóan foglalkoznak a paratuberculosisal is.

Az Országos Állategészségügyi Intézet munkájának részletes ismertetése után rövidebb fejezetekben beszámolnak a gazdasági hivatal és a könyvtár tevékenységéről.

A budapesti intézet ismertetése a könyv felét tölti ki, a másik felén osztozik a *Békéscsabai*, a *Debreceni*, a *Kaposvári*, a *Miskolci* és a *Szombathelyi Állategészségügyi Intézet*. Minden ismertetés előtt az intézet színes képe látható, majd működési területük és feladataik felsorolása mellett személyi állományuk és munkájuk rövid, de beható ismertetése olvasható.

A 81–100. oldalon táblázatokban és szöveges beszámolókból kapunk képet az állategészségügyi intézetekben 1979–83. években végzett vizsgálatokról és azok eredményeiről.

A 101–115. oldalig elütő színű világossárga papíron felsorolják az állategészségügyi intézetekből 1978-1983. években megjelent tudományos közlemények szerző- és címjegyzékét, összesen 308 bibliográfiai adatot.

A könyv meggyőzően, jól tükrözi az állategészségügyi intézetek fejlődését, jelentős munkájukat, az ország állategészségügyét, de a közegészségügyet is szolgáló fontos feladataikat.

Az állategészségügyi intézmények korszerűsítéséről

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1987. 42 (5). 320.

Lapunk májusi számával kapcsolatos utolsó munkálatok végzése közben értesültünk arról, hogy – 1987. július 1-jei hatállyal – a MÉM szervezeti korszerűsítést végez az állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző intézmények rendszerében. E korszerűsítés legfontosabb részleteit módunkban áll már most olvasóink tudomására hozni.

A MÉM közvetlen felügyelete alatt álló három országos intézmény, az Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Központ, az Országos Állategészségügyi Intézet és az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet megszűnik, jogutódként *Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Szolgálat* (ÁÉSZ) létesül. Az ÁÉSZ mindazokat a feladatokat ellátja, amelyek a megszűnő három intézmény feladatait képezték és eredményérdekeltségű költségvetési rendszerben gazdálkodik.

Az ÁÉSZ keretében Állategészségügyi Intézet, Állatgyógyászati Oltóanyag- és Gyógyszerellenőrző Intézet, valamint Élelmiszer-ellenőrző Intézet fog működni. Az Állategészségügyi Intézet külön meghatározott laboratóriumi és diagnosztikai vizsgálatokat az ország egész területén végez, továbbá Bács-Kiskun, Fejér, Komárom, Nógrád, Pest, Veszprém megye és Budapest főváros területén általános laboratóriumi és diagnosztikai feladatokat is ellát.

Állatgyógyászati Oltóanyag- és Gyógyszerellenőrző Intézet a hazai és külföldi oltóanyagok és gyógyszerek ellenőrzésével kapcsolatos munkát végzi. Az Élelmiszer-ellenőrző Intézet az élelmiszerhigiéniai, minőségellenőrzési feladatok ellátását szervezi.

A békéscsabai, debreceni, kaposvári, miskolci és szombathelyi állategészségügyi intézet az eddigi működési területük szerint illetékes megyei állomás szervezeti egységként végez általános laboratóriumi és diagnosztikai feladatokat.

A rendelet nem érinti a megyei tanács végrehajtó bizottsága mezőgazdasági és élelmiszerügyi feladatokat ellátó szakigazgatási szervének az állomásokkal kapcsolatos jogkörét.

A három központi intézmény összevonása az igazgatási-szakmai munka egyszerűsítése és jobb összehangolása, valamint a gazdálkodás nagyobb önállósága érdekében történik. Ugyanakkor mód nyílik arra, hogy az új szervezet tevékenységét – a hagyományos feladatok ellátása mellett – az élelmiszerek minőségellenőrzésével összefüggő új területekre is kiterjessze.

Új szolgálat alakul: Megszűnik három állategészségügyi intézmény

Forrás: *Népszava*, 1987. 06. 18.

Az állategészségügy és az élelmiszer-ellenőrzés szervezetét legutóbb 1982-ben *korszerűsítették*. Akkor – a jogi szabályozást követően – 15 százalékos létszámcsökkentést s a költségek 10 százalékos megtakarítását érték el úgy, hogy közben korszerűbb szervezeti rendszer alakult ki, aminek köszönhetően mind a hazai, mind a külföldi igényeknek sikerült megfelelni.

Az akkor elkezdett folyamat *folytatását* jelenti a mostani változás, amelynek értelmében – *július elsejével* – megszűnik az Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Központ, az Állategészségügyi Intézet és az Állatgyógyászati Oltóanyagellenőrző Intézet. Munkájukat, feladatkörüket egy új országos intézmény: a *MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző Szolgálat*a veszi át.

Milyen okból döntöttek a három központi s a hozzájuk tartozó vidéki intézmények összevonása mellett – érdeklődtünk *dr. Glózik Andrásnál*, a MÉM állategészségügyi és élelmiszer-higiéniai főosztályának vezetőjénél.

– A politikai és kormányzati szervek döntése nyomán intézkedési terv készült a minisztériumban. A több területen elhatározott szervezeti *korszerűsítés* közül ez az első, legnagyobb horderejű változás, amit – később – *újabbak követnek majd* – nyilatkozott a főosztályvezető.

– A megszűnő három intézmény rendkívül széles, sokrétű feladatot látott el. E mostani átszervezés nem megy a végzett munka rovására?

– A korszerűsítés kezdetétől az egyik legfontosabbnak azt tartottuk, hogy a szakmai munka egy jottányit sem károsodhat, sőt, *javulnia* kell.

– Mitől remélhető mindez?

– Az új szervezeti keretek közt lehetőség lesz a felesleges párhuzamok elkerülésére, a hatósági eljárások egyszerűsítésére, a döntést lassító mozzanatok csökkentésére. Azt szeretnénk, ha a döntés azok kezébe kerülne, akik a legtöbb információval rendelkeznek, ahol a leginkább ismerik a helyi viszonyokat. Az élelmiszergazdaság számára létkérdés a minőség javítása. Ebben is szeretnénk előrébb lépni.

– Az érvényben levő élelmiszertörvény nem elegendő garancia erre?

– Az 1976-os törvény magasra tette a mércét, kellően figyelt a nemzetközi követelményekre is, de – az eltelt idő alatt – bizony szükség van a felülvizsgálatára, *korszerűsítésére*. Ez a munka már elkezdődött. Lényeges vonása lesz az új törvénynek, hogy a termelők az eddiginél *nagyobb felelősséggel* tartoznak áruikért. A fokozottabb ellenőrzésben nagyobb szerep jut az új intézményeknek is, hiszen a szántóföldektől – az állattartót telepeken, az üzemeken át – végigkövetjük a termék útját a fogyasztóig.

– Hány embert érint majd a korszerűsítés?

– Körülbelül 450–500 emberrel kevesebbre lesz szükség a jövőben. Ők a *termelésbe* kerülnek át. Az érintettek közül többen *nyugdíjba* mennek. A létszámfelvételi korlátozás is segít a csökkentésben. A munkahelyváltásra szorulókat számíthatnak a *segítségünkre*, ebben a munkában részt vesznek a területileg illetékes szakszervezeti tisztségviselők is. *Az átszervezés másik eredménye pedig a költségvetési támogatás mintegy 10–15 százalékos mérséklése lesz.*

Cseh János

60 éves az Országos Állategészségügyi Intézet

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1989. 44 (2). 128.

A magyar állat-egészségügyi szolgálat legrégebbi intézményének dolgozói 1988. december 14-én szerény háziünnepség keretében emlékeztek meg az Országos Állategészségügyi Intézet fennállásának 60. évfordulójáról. Az intézet alapító állatorvos munkatársai közül jelen volt a 84 éves, gyémántdiplomás *Vizy László dr.*, aki a szerológiai osztálynak volt évtizedeken át a vezetője. A határainkon túl is ismert intézménynek *Manninger Rezső* professzor volt az első (15 éven át) igazgatója és *Vizy Lászlón* kívül olyan alapító munkatársai voltak, mint *Marcis Árpád*, *Csontos József*, *Nyiredy István*, *Sályi Gyula* és *Hodosy József*, akik a maguk területén elismerésre méltó iskolát alapítottak: sok-sok kiváló állatorvost neveltek.

Jelenleg a közelmúltban alakult Állategészségügyi és Élelmiszervizsgáló Szolgálat (ÁÉSZ főigazgatója: *Dénes Lajos dr.*) fogja át szervezetileg a 61 éves országos és az ennél jóval fiatalabb, 5 vidéki állategészségügyi intézetet (ezek közül a legidősebb – 40 éves – a debreceni).

A Szolgálathoz tartozó intézmények az (az előzőeken kívül az oltóanyagokat, valamint az élelmiszereket vizsgáló intézmények is) eredményérdekeltségű költségvetési intézményként működnek, így a központi finanszírozás helyett valójában maguk gondoskodnak, jórészt szerződések formájában, fenntartásukról (689/1988. sz. MÉM miniszteri határozat).

Az állat-egészségügyi intézetekben tevékenykedő kollégák diagnosztikai célú vizsgálataikkal, a 60 év alatt jelentős segítséget adtak – és adnak ma is – a magyar állategészségügyi számára: a végeken dolgozó körzeti és üzemi állatorvosok, nemkülönben a megyei állomásaink bizton remélik, hogy a gazdasági átállás a szakmai munkát nem fogja hátrányosan befolyásolni. Ez a remény hatotta át az ünnepség valamennyi résztvevőjét, akik végighallgatták *Szabó István* c. egyet. tanár, nyugdíjas igazgatóhelyettes emlékbeszédét, valamint az ezt követő szakmai előadásokat. Az előadók 15–20 perces áttekintést adtak az országos intézet főbb munkaterületeiről, az elért eredményekről, így a jelenlevők lelki szemei előtt a múltat a jelennel szinte összekötő hídként állt össze az országos intézet tevékenységét bemutató szakmai kép. (Itt jegyzi meg e sorok írója, hogy a múltban – jelenleg is – az állat-egészségügyi intézetek munkatársai dicséretes szorgalommal adtak számot munkájukról e lap hasábjain.) Az intézet több régi és nyugdíjas dolgozója, valamint a vidéki intézetekből is számosan mint egy nagy család tagjai vették körül a jubiláló anyaintézményt.

A program a következő előadásokból állt össze:

Szabó István dr.: Emlékezés az Intézet elmúlt 60 évére * *Körmendy Béla dr.*: Intézetünk megváltozott szerepe a gümőkór és a mycobacteriosisok elleni küzdelemben az elmúlt 10 évben. * *Mocsáry Endre dr.* – *Meder Magdolna dr.* – *P.-né Forgách Katalin dr.* – *Hornják Ákos dr.* – *Sághy Erzsébet dr.*: Szemelvények az egzotikus vírusos betegségek intézeti diagnosztikájának történetéből. * *Szokolczay József dr.* – *Csaba György dr.* – *Kovács-Gayer Éva dr.* – *Pusztay Leventéné* – *Békési László dr.*: Az iparszerű haltenyésztés által támasztott halegészségügyi követelmények * *Etter László dr.* – *Tóthné Kovács Erzsébet* – *Takács Györgyi dr.* – *Quarini László dr.*: A hazai mastitishelyzet megítélése az Intézeti bakteriológiai vizsgálatok tükrében * *Sályi Gábor dr.*: Toxikológiai – biokémiai vizsgálatok a nem fertőző betegségek oktanának felderítésében * *Rázt Ferenc dr.* – *Glávits Róbert dr.*: A mikromorfológiai vizsgálatómódszer szerepe az intézeti diagnosztikai munkában.

Némely előadás valamelyik következő számunkban meg fog jelenni.

Talán nem lesz érdektelen – minden olvasónkat érdeklí – e helyen közölni az országos és az 5 vidéki intézet, továbbá a szolgálat további 2 intézete vezetőinek névsorát, különös tekintettel arra, hogy a közelmúltban számos személyi változás történt e posztokon:

ÁÉSZ Országos Állategészségügyi Intézet: *Mocsári Endre dr.*

ÁÉSZ Debreceni Állategészségügyi Intézet: *Tanyi János dr.*

ÁÉSZ Békéscsabai Állategészségügyi Intézet: *Gajdács György dr.*

ÁÉSZ Kaposvári Állategészségügyi Intézet: *Fülessy Emil dr.*

ÁÉSZ Miskolci Állategészségügyi Intézet: *Gabnay Sándor dr.*

ÁÉSZ Szombathelyi Állategészségügyi Intézet: *Gönye Sándor dr.*

valamint az Oltóanyag- és Gyógyszervizsgáló Intézet: *Soós Tibor dr.* és az Élelmiszer-vizsgáló Intézet: *Rayda Imre dr.*

Tények és emlékképek az Országos Állategészségügyi Intézet 60 évéből*

Szabó István dr., az intézet ny. igazgatóhelyettese, c. egyet. tanár, az állatorvos-tudomány
kandidátusa

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1989. 44 (6). 380–384.

„A M. Kir. Országos Közegészségügyi Intézet működését 1927. július 1-én megkezdte a IX. Gyáli u. 4. sz. alatt épült és mintaszerűen berendezett palotájában” – olvashatták az Állatorvosi Lapok 1927. szeptember 1-én megjelent számában. A folytatás ugyanitt: „Hasonló állategészségügyi intézmény létesítését a m. kir. Földművelésügyi miniszter is tervbe vette, és az erre vonatkozó előmunkálatok már folyamatban vannak.”

Az Országos Állategészségügyi Intézet létesítésének körülményeit *Fokányi László dr.* m. kir. állategészségügyi főtanácsos – az Intézet gondolatának felvetője – az Állatorvosi Lapok 1928. évi 22. számában ismertette szakavatottan. Ebből kiderül, hogy az állatorvosi közszolgálat államosítása alkalmával kiépített hatósági állatorvosi szolgálat támasztott igényt olyan vizsgálatok és felülvizsgálatok elvégzésére, amelyek a gyakorlatban működő állatorvosok munkakörét meghaladják. Az ilyen vizsgálatokat addig az Állatorvosi Főiskola egyes intézeteihez utalták. A bakteriológiai, járványtani és kórbonctani intézetben végezték a hullák és hullarészek hivatalos felülvizsgálatát. A veszetségi vizsgálatok főként a kórbonctani intézetben, a takonykórra, tenyészbénaságra stb.-re irányuló szerológiai vizsgálatok pedig a járványtani intézetben történtek.

A bakteriológiai intézetben ellenőrizték az állatgyógyászatban használatos oltóanyagokat és szérumokat, és itt állították elő a diagnosztikumokat, pl. a malleint és a tuberkulint. A két utóbbi intézetben m. kir. állatorvosok (pl. *Marcis Á., Csontos J.*) tartós kirendelésével biztosították az évről évre emelkedő számú vizsgálatok elvégzésének zavartalanságát. Noha az ilyen vizsgálatokra a Duna–Tisza közti Mezőgazdasági Kamara is felállított bakteriológiai és diagnosztikai laboratóriumot, amely *Buzna Dezső dr.* m. kir. állatorvos vezetésével 1927. január 1-től 6 éven át működött, és labor-diagnosztikai tevékenységet – főleg oltásokkal kapcsolatosan – ellátott a Phylaxia és a Hungaria Szérumművek is, az igények megszorodásával mind jobban hiányzott az állategészségügyi igazgatás külön tudományos vizsgáló intézetének létrehozása.

Az Intézet létesítését a háború, majd azt követően az ország rossz anyagi helyzete azonban egy ideig késleltette. *Fokányi* szerint *Mayer Károly dr.* FM- államtitkár – amikor 1926-ban felügyelete alá utalták az állategészségügyet – fáradozott sokat a szükséges költségek előteremtésén. Eredményeként a törvényhozás az 1927/28. évi állami költségvetésről szóló 1927. évi XI. t. c.-ben szavazott meg 410 000 pengőt az építkezés és berendezés költségeire. Ugyancsak 1927-ben terjesztette a földművelésügyi miniszter az országgyűlés képviselőháza elé az állategészségügyről szóló törvényjavaslatot, amelyet az addig érvényben lévő 1888. évi VII. t. c. életbelépte óta eltelt negyven éve alatt az állatorvos-tudomány jelentős fejlődése miatt bekövetkezett elévülés tett szükségessé.

* Az ÁÉSZ Országos Állategészségügyi Intézetében 1988. december 4-én rendezett tudományos ülésen tartott előadás alapján.

Amikor az építkezés helyének kijelölése került szóba, gazdaságosnak és legcélszerűbbnek az mutatkozott, hogy az új intézet állat-egészségügyi célt szolgáló valamelyik intézmény telkén épül fel. Az Állatorvosi Főiskola Rottenbiller utcai telke akkor már le volt foglalva a Főiskola új intézetei részére.

Alkalmasnak látszott viszont a Főiskola bakteriológiai intézetének a Hungária körúton lévő telke, amelyet „a Főiskola rektora és tanári kara e célra készségesen átengedett”. Mivel azonban a teleknek a Hungária krt-i Mogyoródi úti beépítetlen területe a nyitandó utca miatt nem volt igénybe vehető, maradt a Tábornok u. 2. sz. alatti telekrész.

Az Intézet terveinek, költségvetésének elkészítésére és az építkezés műszaki vezetésére *Jendrassik Alfréd* építészmérnök kapott megbízást, aki ezt megelőzően az Országos Közegészségügyi Intézetet is tervezte. A kivitelezéssel 1928. június 1-én megbízott *Kappéter Béla* építőmester 1928. július 24-én kezdte meg a tényleges építkezést, amely nem egészen 10 hónap alatt fejeződött be, és 1929 áprilisában az épület berendezése is megtörtént.

Manninger Rezső dr. főiskolai nyilv. r. tanárt 1928. július 1. hatállyal bízták meg az igazgatói teendőkkel. Az Állatorvosi Főiskola által a bakteriológiai intézetben rendelkezésre bocsátott 6 szobában „szerény keretek között” már az építkezés alatt folyt a munka. Hivatalosan az akkori nevén *M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézet* 1929. március 19-én kelt 31 000 sz. FM rendelete alapján május 1-én kezdte meg működését. Amikor *Manninger* 1929. május 9-én a külsőleg tetszetős, belsőleg pedig a rendelkezésre álló anyagi eszközök ideális felhasználásával korszerűen berendezett intézetet a szakajtó képviselőinek bemutatta, már mintegy 22 000 vizsgálat elvégzéséről számolt be. Ezt követően 1929. május 11-én déli 12 órakor volt az ünnepélyes megnyitás, amelynek keretében a létesítményt *Mayer János* földművelésügyi miniszter adta át rendeltetésének.

A hivatkozott 31 000 sz. FM rendelet az intézet feladatkörét diagnosztikai és oltóanyag-ellenőrző tevékenységben körvonalazta.

Az Intézet létesítését és működését ismertető korabeli cikkek – ezekben főleg a legilletékesebbek, *Manninger* és *Fokányi* – azonban világosan utaltak arra, hogy van az intézetnek egy harmadik feladata is. Kutatómunkájával, amelynek elsősorban a gyakorlati élet felvetette kérdések megoldására lehet irányulnia, mind az állatorvosokat, mind a hatóságokat mindenképp előtt a fertőző betegségek elleni küzdelemben szintén támogatnia kell. Ugyanakkor egyik feladatot sem tartották szűk keretek közé szoríthatónak, hanem kellően rugalmasnak, szabad mozgásúnak annak érdekében, hogy lépést tartson a tudomány fejlődésével és a gyakorlati élet követelményeivel. Az ilyen módon megnövelt feladatkör-változások az eltelt 60 év alatt nagy vonalakban a vázlatos felsorolás szerint alakultak (*lásd a mellékletet*).

1944. július 27-én bombatámadás során megsérült a Tábornok u. 2. sz. alatti épület bal szárnya, ahol a földszinten a telepfelügyelői lakás, az emeleten pedig az igazgatói iroda és a könyvtár volt. A dogozók a pincében tartózkodtak, szerencsére nem sérültek meg. Elmondás szerint az akkori lehetőségek és igények szerint már másnap dolgozni tudtak. Az újjáépítés 1949-re készült el. Addig az igazgatói iroda a jelenlegi kutatóintézet emeletén volt. Ugyanott működött a baromfi-egészségügyi laboratórium, majd 1949-től a mérgezési és gyógyszer-ellenőrzési osztályt is átmenetileg ott helyezték el.

Az Intézet 25 éves jubileuma alkalmával *Manninger* professzor azon örömeinek adott kifejezést, hogy *Marcis Árpád dr.* kivételével mindegyik alapító tagot (*Csontos József dr.*, *Sályi Gyula dr.*, *Nyiredy István dr.*, *Hodosy József dr.*, *Vizy László dr.*, valamint *Heidrich*

János, Németh József, Németh Józsefné, Simon Andrásné és Balla Margit) ott üdvözölhette. A 40 éves évforduló évében rendezett tudományos ülésen nagy megtiszteltetésben volt részünk, amikor *Manninger* akadémikus – akkor már nyugállományban – ismét meleg szavakkal emlékezett vissza az Intézet létesítésére és fejlődésére. Elindítását egy kis facsemete elültetéséhez hasonlította, amely nemcsak megfogant, hanem 4 évtized alatt – a területi intézetekkel együtt – terebélyes fává is nőtt.

Az 50 éves jubileumi ünnepségünkön a 12 alapító tag közül már csak négyen (*Balla Margit, Németh Józsefné, Nyiredy István dr. és Vízzy László dr.*) tudtak részt venni. A mostani 60 éves megemlékezésen az alapító tagok közül *Vízzy László dr.*-t üdvözölhetjük tisztelettel és szeretettel.

Ezek után az előadás néhány tömör mondatban összefoglalta az állatorvos alapító tagoknak az Intézettel kapcsolatos életrajzi adatait és szakmai tevékenységét. Kiemelte továbbá, hogy az 50-es és 60-as években az intézeti vizsgálatok színvonalára legnagyobb mértékben *Nyiredy, Székely* és *Vízzy* diagnosztikai és kutatói munkássága volt meghatározó hatással. Megemlítette *Kádár Tibor dr.*-t, akik 1956-tól 1971-ig állt az Intézet élén és elsősorban a fejlesztésben, az új laboratóriumi épület létrehozásának elindításával szerzett nagy érdemeket. A 100 millió Ft-os beruházás feltételeinek biztosításában különösen *Soós Gábor dr.* mezőgazdasági és élelmezésügyi államtitkár nyújtott neki támogatást.

Az Intézet egykori létesítésére és későbbi fejlődésére való emlékezést néhány olyan diakép is kiegészítette, amelyek a Tábornok u. 2. sz. alatti épületeknek ma már csak részben látható jellegzetességeire utáltak. A 60 évvel ezelőtti cikkekből kivét egyik ilyen képen előtűnt pl. a bejárati kapuval szembeni márvány emléktábla, melynek eredeti szövege valamikor az előbbieken ismertetett építkezésre vonatkozó adatokat is tartalmazta.¹

A mai táblán ugyanis csak az Intézet neve és építésének évszáma olvasható. Egy másik dia segítségével felhívta a figyelmet a korabeli magyar címet is magába foglaló domborműre, mely annak idején az épület utcai homlokzatának felső háromszög alakú részét (amely ma elsimított falfelület) díszítette. Szerencsére, ez a kődombormű kisebb sérülésekkel ugyan, de az épület padlásán (kb. eredeti helyével egy szintben) megvan, mintegy arra vár, hogy – helyére visszakerülve – az Intézet patináját nyíltan is jelképezhesse.²

Az előadás befejező része röviden felvillantotta az Intézet egykori bensőséges légkörét, amelynek része volt a telepen működő másik két állat-egészségügyi intézménnyel való aktív kapcsolat is. Ez abban nyilvánult meg, hogy a Járványtan, a Kutató és az Intézet dolgozói hosszú időn át együvé tartozónak érezték magukat. Közös tartottak szakmai referálásokat hetenként, kölcsönösen ismerték egymás munkáját, feladat- és érdeklődési körét. Gyakran szálltak ki együtt és ebben kíségtették egymást közlekedési eszközzel is. Az előadáson felidézett emléképek arról tanúskodtak, hogy ez a kapcsolódás a szakmai munka fejlesztésének, a tudomány és a gyakorlat arányának lehetőség szerinti megvalósításában köszönetet érdemlő megértéssel párosult. (Végül az előadó megköszönte az Intézet dolgozóinak – elsősorban a vele korábban is együtt dolgozóknak – azt a megtisztelő bizalmát, amellyel a megemlékezésre alkalmasnak ítélték. Felkérésüknek a tőle telhető legjobb igyekezettel tett eleget. Annál inkább szívesen, mert a 25 éves első jubileum idején már 4 éve az Intézet dolgozója, a későbbi (40. és 50. éves) évfordulók rendezésének pedig beosztásához mérten aktív részese volt.)

¹ Visszakerült 1989 októberében – *a szerk.*

² Visszakerült 1989 októberében – *a szerk.*

Az Országos Állategészségügyi Intézet feladatkörének alakulása 60 év alatt – vázlatosan

1928. Diagnosztika tevékenység (*Marcis Á.*), oltóanyag-ellenőrzés (*Csontos J.*), utóbbi 1952-ig.
1929. Baromfitelepek állat-egészségügyi (tifusz, gümőkór) ellenőrzése (*Hodosy*)
- 1946–1948. * Szerológia
 * Emlős-kórbonctan (akkor még veszettségi vizsgálat, hús- és tejbakteriológia stb. is)
 * Baromfi-kórbonctan
- 1949–1951. Mérgezés és gyógyszerellenőrzés (*Abonyi, Geörch, Berendné*)
1950. * Parazitológia (*Pellérdy, Nemeséri*)
 * Kórszövettan (*Széky*)
 Tej- (kb. 1960-tól takarmány-) bakteriológia (*Nyiredy*)
1957. Hal- és méhegészségügy (*Búza*)
1960. Járványügy 1968-ig (*Kovács, Tímár*)
1962. Szarvasmarha-gümőkórmentesítés, 1968-tól brucellamentesítés, 1971-től leucosis-mentesítés (*Héjj*), külön osztályként 1980-ig
1968. Vírusdiagnosztika (1963-tól a kórbonctani osztály keretében külön laboratórium) (*Csontos L.*)
1973. Állat-egészségügyi állomások labor, állatorvosainak és laboránsainak képzése, továbbképzése, ellenőrzése (parazitológia, szerológia, bakteriológia)
1977. * Elektronmikroszkóp-laboratórium (*Széky*)
1977. KGST Mycobacterium Referencia Központ (*Körmendy*)
 Vadegészségügy (*Sztojkov*)
 Egzotikus betegségekkel foglalkozó zárt víruslaboratórium (*Csontos L.*)

Magyarázat: * A diagnosztikai feladatok jelentkezésének és specializálódásának folyamatában váltak önálló munkakörökké és szervezeti egységeké. A nem jelöltek főhatósági utasításra vagy rendeletre szerveződtek.

60 éves az Országos Állategészségügyi Intézet

Forrás: Phylaxia Állatorvosi Közlemények, 1989. 25 (2). 111–121.

Az Állategészségügyi és Élelmiszervizsgáló Szolgálat Országos Állategészségügyi Intézete az elmúlt 1988. évvel tudhatta maga mögött 60 éves működését. Ez alkalomból 1988. december 14-én 14 órakor szerény, családias jellegű, szakmai összejövetelen emlékeztek az intézet létesítésének körülményeire, alapító tagjaira, fejlődésének egyes mozzanataira. Néhány szakterület vezetője és munkakollektívája összefoglaló tájékoztatást adott munkájának jellegéről – különösen az utóbbi 10 év tapasztalatai alapján.

Az Országos Állategészségügyi Intézet elmúlt 60 évére *dr. Szabó István* nyug. igazgató-helyettes, az állatorvostudomány kandidátusa, c. egyetemi tanár emlékezett vissza korabeli dokumentumok és saját emlékei alapján. Előadásának egy részét, az említett szakmai előadásoknak, valamint *dr. Dénes Lajos* ÁÉSZ főigazgató, c. egyetemi tanár zárszavának kivonatát ismertetjük.

Az ünnepélyes összejövetelre meghívót kaptak az intézet nyugdíjasai és a közös telken működő állategészségügyi intézmények volt és jelenlegi vezetői. Utóbbiak közül *Szent-Iványi Tamás* és *Mészáros János* akadémikus professzorok meg is jelentek, *dr. Varga János* professzor egyéb, halaszthatatlan elfoglaltsága miatt kimentette magát. Képviseltették magukat a Szolgálat társintézményei, közöttük a területi állategészségügyi intézetek vezetői néhány munkatársukkal együtt. A résztvevők között volt:

Dr. Kádár Tibor nyug. főosztályvezető, az állatorvostudomány kandidátusa, c. egyetemi tanár, aki közel 15 éven át volt az intézet vezetője, valamint *dr. Vízny László* nyug. osztályvezető, aki alapító tagként – oklevelének megszerzésétől nyugdíjba menetelég – dolgozott az intézetben. Az első időben különböző szakterületeket látott el, majd szerológiával foglalkozott, és 1946-tól a szerológiai osztály vezetője volt. Szerológus generációkat nevelt, akik azután az intézetekben és az állomási laboratóriumokban jó ideig vele karöltve végezték ezeket – a mentesítések során egyre felelősségteljesebbé váló – vizsgálatokat. Ugyanebben az évben, amikor az intézet is „betöltötte” 60. évét, kapott *Vízny dr.* gyémánt diplomát. A jelenlévők ez alkalomból is nagy tisztelettel és őszinte szeretettel üdvözölték.

A nyugdíjasok közül – többek között – megjelentek még: *dr. Felkai Vilmos*, *dr. Berend Györgyné*, *dr. Gesztessy Tibor*, *dr. Hilbert Károlyné*, *dr. Kisgyörgy Zoltán* és *dr. Kovácsné Gayer Éva dr.*

A kb. 17 óráig tartott szakmai program után a résztvevők zöme még kb. 2 órán át maradt együtt és folytatott kötetlen baráti beszélgetést.

Dr. Szabó István c. egyetemi tanár, az állatorvostudomány kandidátusa:

Emlékezés az Országos Állategészségügyi Intézet elmúlt 60 évére

Az egykori nevén M. kir. Országos Állategészségügyi Intézet létesítésének körülményeit *dr. Fokányi László* állategészségügyi főtanácsos – az intézet gondolatának felvetője – ismertette az Állatorvosi Lapok 1928. évi 22. számában. Az intézet épületéről és berendezéséről fényképekkel és 1 : 250 léptékű vázrajzokkal illusztrált részletes leírást *dr. Manninger Rezső* főiskolai nyilv. r. tanár, az 1928. június 1-i hatállyal megbízott igazgatója adott e Lapok hasábjain. Mindketten körvonalazták az intézet feladatkörét is, amelyet az 1929. évi március 19-én kelt 31 000 sz. FM rendelet határozott meg. Az ünnepélyes megnyitásra 1929. május 11-én került sor, amelynek keretében *Mayer József* földművelésügyi miniszter adta át rendeltetésének az új intézményt. Előtte már elkezdődött azonban az intézeti munka az Állatorvosi Főiskola bakteriológiai intézetének 6 szobájában, úgy, hogy amikor *Manninger* ugyancsak május elején a szaksajtónak bemutatta az új intézetet, már mintegy 22 000 vizsgálat elvégzéséről számolhatott be. A bemutatásról az Állategészségügy c. tudományos szaklap ugyancsak részletes és fényképes beszámolót közölt. A szaklap névtelen krónikása kiemelte az épület vonal- és színharmóniáját, egységes és komoly architektúráját.

A hivatkozott cikkekből és rendeletekből kiderül, hogy az intézet két fő feladattal indult, ezek: a diagnosztikai tevékenység és az oltóanyag-ellenőrzés voltak. Az ennek megfelelő két osztályt *dr. Marcis Árpád* és *dr. Csontos József* egyetemi magántanárok vezették. Mellettük dolgozott *dr. Sályi Gyula* és *dr. Nyiredy István*. Alapító tag volt még *dr. Hodosy József* és *dr. Vízny László*, akik a baromfitelepek állategészségügyi ellenőrzését végezték, esősorban tífusz és gümőkór fertőzöttség szempontjából.

Mind *Fokányi*, mind *Manninger* kifejtették, hogy kutatásokra az intézetnek nincs külön osztálya. Ennek ellenére fontos feladatként tűzték ki az állatorvosok és a hatóságok támogatására – elsősorban a fertőző betegségek elleni küzdelemben – a gyakorlati élet felvetette problémák megoldására irányuló kutató munkát.

Az oltóanyag-ellenőrzési feladat 1952-ben megszűnt, mert ellátására külön oltóanyag-ellenőrző intézet alakult. A diagnosztikai feladatok és kutatómunka viszont a 60 év során jelentősen bővült, az adott körülményekhez igazodva változott.

Az Országos Állategészségügyi Intézet létesítésére és fejlődésére való visszaemlékezés néhány olyan diakép vetítésével egészült ki, amely a Tábornok u. 2. sz. alatti épületnek ma már csak részben látható jellegzetességére vonatkozott. Az épület bal szárnya, ahol az emeleten az igazgatói iroda és a könyvtár, a földszinten pedig a telepfelügyelői lakás volt, a háború során bombasérülést szenvedett. Helyreállítása 1949-re készült el. Az épületen és az épületben később több módosítást végeztek. Csak az új, hétemeletes laboratóriumi épület üzembe helyezése után került sor a régi épület rekonstrukciójára, eredeti állapotának szem előtt tartásával. Az eredeti állapot azonban nem minden részletben valósult meg. A bejárati kapuval szemben lévő – két ülő kőmadárral körülvett – márvány emléktábla eredeti – az építkezés adataira vonatkozó – szövege és a magyar címer nem került vissza. Tudomásunk szerint a szöveg jelenleg csak az Állategészségügy c. szaklap 1929. évi IX. évf. 11. számának 164. oldalán olvasható. A tábla szövege jelenleg: „Országos Állategészségügyi Intézet épült 1928. évben”. Egy másik diakép levetítése tanúskodott arról, hogy az intézet padlásán fekszik

– ugyan nagy tömege miatt biztonságban –, de mégis jobb sorsára várva az a magyar (Kossuth) címet is magába foglaló dombormű, amely eredetileg az épület utcai homlokzatának háromszög alakú felső részét díszítette. Ma ez sima fal felület. A már hivatkozott cikkekben a korabeli fényképeken a dombormű jól illik az épület összképébe.

Az előadás kitért az alapító állatorvosoknak az intézettel kapcsolatos életrajzára és tevékenységére, munkájuk jellegére és utalt arra is, hogy 1928 előtt az Állatorvosi Főiskola mely intézetei és melyik egyéb laboratóriumok végezték a legszükségesebb laboratóriumi vizsgálatokat. A vizsgálatok zavartalan elvégzése érdekében magyar királyi állatorvosokat is kirendeltek ezekbe az intézetekbe és laboratóriumokba. A vizsgálati igényt nagymértékben fokozta, hogy az akkori földművelésügyi miniszter 1927. december 2-án terjesztette be és a képviselőház 1928 elején hagyta jóvá az állategészségügyről szóló törvényjavaslatot, amelynek végrehajtására kiadott 1932. évi 100 000 sz. FM rendelet újabb 30 évre szabályozta az állategészségügyi szolgálat hatósági és egyéb teendőit, és meghatározta ezen belül az intézetre háruló feladatokat is.

Az eredeti intézet épületét és berendezését *Manninger* professzor vázrajzai alapján *Jendrassik Alfréd* építész-mérnök tervezte. (Ő tervezte előzőleg az Országos Közegészségügyi Intézetet is.) *Kappeter Béla* építőmester nem egészen 10 hónap alatt építette fel. Csak 1 hónapig tartott a berendezés. A kivitelezés az előirányzott 410 000 pengő költségből megvalósult. Az állategészségügyi intézmények fejlesztési programja keretében az intézet új laboratóriumi épületének tervezése a 60-as évek végén kezdődött. Kivitelezése 1972–1977 között történt. A kezdetben 20, majd 40 (ill. az egzotikus betegségek vizsgálatára is berendezett vírusdiagnosztikai laboratóriummal együtt 60) millió Ft előirányzattal szemben a végleges bekerülési költsége 100 millió Ft-ot emésztett föl.

Ezenkívül az előadás kitért a Hungária krt. és a Tábornok utcai közös telken működő Járványtani Tanszék és az Állatorvostudományi Kutatóintézet közös gyökereire, korábbi jó (szakmai és társadalmi stb.) kapcsolataira, amely a telepen sajátos légkört teremtett. Ezt legjobban azzal jellemezte, hogy a 3 külön intézmény dolgozói együvé tartozóknak érezték magukat. Ismerték egymás gondját, baját. Kölcsönösen segítették, kiegészítették egymás munkáját.

Dr. Körmendy Béla, az állatorvostudomány kandidátusa:

Intézetünk megváltozott szerepe a gümőkór és a mycobacteriosisok elleni küzdelemben az elmúlt 10 évben

Az Országos Állategészségügyi Intézet 1962-ben kapta azt a feladatot, hogy a szarvasmarha-állományok állami támogatással történő szervezett gümőkór-mentesítése céljából, operatív feladatok ellátására külön osztályt szervezzen.

A jól szervezett és időzített gümőkór-mentesítési program kezdetben főleg adminisztratív teendőket adott, de az intézet vezetése és a kérdésekkel közvetlenül foglalkozó szakemberek a programmal összefüggő laboratóriumi tevékenységet is hamarosan kezdeményezték. Ezek a lehetőségek a későbbi kutatások megalapozását szolgálták, amely azután néhány év múlva jelentős eredményekben kamatozott. Együttműködés alakult ki társintézményekkel és azok szakembereivel, így pl. az Állatorvostudományi Egyetem járványtani tanszékével, valamint az

igazgatási gyakorlatban széles körű tapasztalatokkal rendelkező állatorvosokkal, valamint orvosokkal.

A gümőkór elleni küzdelem sikerei a gümőkór-mentesítési osztály munkájában fokozatos változást eredményeztek. Az 1970-es évektől kezdve a szervezési és adminisztratív feladatok ellátása már jól kialakult gyakorlat alapján haladt. A gümőkórmentes állományokban a parallergiás reakciók viszont egyre gyakrabban jelentkeztek és ezért a mycobacteriosisok, a specifikus diagnosztikumok és az antigénszerkezeti kutatások szerepe és jelentősége megnőtt.

A gümőkór-mentesítési osztálynak a feladata 1980-tól még inkább módosult. A gümőkór-mentesítés befejezése után a gyakorlat csupán laboratóriumi vizsgálatokat, a parallergiás reakciók eredetének a felderítését igényelte. Az állományok mentessége ugyan stabilnak bizonyult, de a tuberculinnal nyert pozitív reakciók értelmezését célzó diagnosztikai vágások során évenként 350–450 szarvasmarha szerveit kell szövettani, bakteriológiai és állatoltási módszerrel vizsgálnunk. Ezek a vizsgálatok minden esetben járványtani elemzéssel is társulnak.

Az állategészségügyi jogszabályok szerint végzett ellenőrző tuberculinozások, selejtezések vágóhídi ellenőrzése és a laboratóriumi vizsgálatok évenként egy két gazdaságban (udvarban) *Mycobacterium bovis* vagy *M. tuberculosis* fertőzöttséget igazolnak. Az utóbbi 5 évben izolált *M. bovis* törzsek TGH (thiophen-2-carbonsavhydrazid) rezisztensnek bizonyultak, amely egyben a *M. bovis* fertőzött emberek szerepére utal. A járványtani nyomozások is majdnem minden esetben igazolták a gümőkóros fertőzést közvetítő szerepét.

A parallergiás reakciók eredetének kutatását kiterjesztettük a szarvasmarhák környezetében található élő- és élettelen világra. A vadállatok közül a pilisi hegyek térségében kilőtt vaddisznók közül csaknem minden évben izolálunk néhány *M. bovis* és *M. tuberculosis* törzset. A vadmadarak közül veréből, fácánból, vajúból, gólyából tenyésztettünk ki patogén *M. avium* törzseket.

Somogy megyében 5 község legelőterületének negyedévenként vett talajmintájából a humusztartalom, a kötöttség, a pH, az összes sótartalom, NO₃, NO₂, Na, K, Mg, Mn, Fe, Zn, Ca, Cu, PO₄, SO₄ tartalom vizsgálata során azt találtuk, hogy a talaj fizikai tulajdonságai szorosabb összefüggést mutatnak a különböző Runyon csoportba tartozó mycobacteriumok izolálhatóságával, mint a kémiai összetevőkkel.

A parallergia hátterében előforduló *M. paratuberculosis* fertőzöttség felderítésére 152 gazdaságban végeztünk vizsgálatokat és 67 gazdaságot találtunk fertőzöttnek.

A paratuberculosis felderítésére diagnosztikumokat állítottunk elő, amelyekből a paratuberculin és a komplementkötő antigén forgalomba hozatali engedélyt nyert. Ezzel párhuzamosan a szerológiai próbák összehasonlítására referens pozitív savót készítettünk, amelyeknek segítségével az ellenőrzések és a nemzetközi összehasonlítások megoldódnak. Az AGID próbához és ennek különböző változataihoz paratuberculosis antigént készítettünk, amelyet 8 éve rendszeresen használunk.

A paratuberculin alkalmazása lehetővé tette paratuberculosis gócreakcióban történő vizsgálatát is. Ezekben a kísérleteinkben azt tapasztaltuk, hogy a hőmérséklet emelkedése nem kifejezett, de a lymphocytá-leukocytá arány változása a vérképben szignifikáns.

Az antigének specifikusságának a kutatása során megállapíthattuk, hogy a *M. avium* referens törzsek közül kettő – a P55 és a Dent jelű – olyan immunválaszt ad a komplementumkötési próbában a paratuberculosis antigénnel, amelynek alapján nem különböznek

a paratuberculosis törzsektől. Ezt a megállapításunkat a törzseknek gázkromatográfiás lipid-analízisével is ellenőriztük, és igazolhattuk, hogy ez a rokonság valóban fennáll, és ezek a törzsek lipidjeik tekintetében a *M. avium* és a *M. paratuberculosis* között foglalnak helyet.

A paratuberculosis klinikai eseteiben és modellkísérletben tanulmányoztuk a betegség kórfejlődése szerint a vérsavó biokémiai összetevőinek (enzimjeinek) változásait. Ezekből a kísérletekből megállapíthattuk, hogy a betegség lepromatosus stádiumában az összprotein, albuminok, koleszterin, trigliceridek mennyisége csökkent és az aminosztransferáz, aldoláz, kreatininkináz enzimaktivitás növekedett.

A hús- és tejtermelő gazdaságokban a paratuberculosis okozta veszteségek jelentősek. Retrospektív adatokra támaszkodva állattenyésztési és állategészségügyi mutatók alapján azt láttuk egy állományban, hogy a betegség klinikai stádiumában az első évben 30 literrel, a másodikban 400, a harmadikban pedig 1000 literrel csökkent tehenenként a termelés, mialatt a takarmányok hasznosulása egyharmadával romlott.

A jelentős gazdasági veszteségek és a paratuberculosis elterjedtsége miatt gondoltunk a védekezés specifikus lehetőségére is. Három éve a MÉM engedélye alapján tanulmányozzuk a paratuberculosis vakcina hatását, de erről érdemben még nem lehet nyilatkozni.

A fenti kutatási feladatokat széles körű együttműködésben, részben az intézetünk munkatársaival és a társintézetek kutatóival, az SZP-1 és az OTKA kutatási programok támogatásával oldottuk meg.

Dr. Mocsári Endre, az állatorvostudomány kandidátusa, **dr. Meder Magdolna, P.-né Forgách Katalin dr., dr. Hornyák Ákos** és **dr. Sággy Erzsébet**:

Szemelvények az egzotikus vírus okozta betegségek intézeti diagnosztikájának történetéből

Az Országos Állategészségügyi Intézet virológiai laboratóriumát 1963-ban *dr. Csontos László* hívta életre, amely az akkori kórbonctani osztály keretében egyre önállóbban működött. Öt év alatt osztállyá fejlődött és munkája nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy számos emlős- és madárfaj vírusos betegségét felismerhették, olyanokét is, amelyeknek az oktani kórjelzése korábban nem volt lehetséges. 1977 végén a modern virológiai munka követelményeit kielégítő elhelyezést és világviszonylatban is korszerű felszerelést kapott az osztály az új laboratóriumi épületben. Ekkor alakult az intézet legfelső emeletét elfoglaló az a zárt laboratórium is, amely országos hatáskörrel ellátja a ragadós száj- és körömfájás, az SVD, bluetongue, afrikai és klasszikus sertéspestis és más, hazánkban nem honos egzotikus betegséggel kapcsolatos vírusdiagnosztikai feladatokat.

Folyamatos feladattá vált, hogy az egzotikus vírusok okozta betegségekkel kapcsolatos diagnosztikai tevékenység járványmentes időszakban is naprakész legyen. Ezenkívül törekedni kell arra is, hogy a legmodernebb virológiai vizsgálómódszerek bevonásával a lehetőség határain belül ez a munka mind gyorsabbá és szélesebb körűvé váljék.

A sokoldalú és sokszor csak a háttérben zajló tevékenységből ez alkalommal csak az afrikai és klasszikus sertéspestis virológiai kórjelzéséről és a nyulak vírus okozta vérzéses betegségével kapcsolatos vizsgálatok eredményéről számolunk be.

Mivel Magyarország mind az afrikai, mind pedig a klasszikus sertéspestistől mentes, bármelyik betegség gyanúja esetén a virológiai vizsgálat mindkét kórokozóra kiterjed.

Afrikai sertéspestis esetében a szervek lenyomataiból direkt immunofluoreszcenciás (IF) módszerrel kísérlik meg a vírusantigén kimutatását. A vírus izolálását sertésfehérvérsejt-tenyésztésben, azonosítását hemadszorpcióval és direkt IF módszerrel végzik. Az ellenanyagok kimutatására az ellenáramú immun-elektroforézist és az indirekt IF módszert alkalmazzák.

Klasszikus sertéspestis esetében a vírus izolálása PK-15 sejteken, azonosítása direkt IF módszerrel történik. Az ellenanyagok kimutatására korábban az IF próbával kombinált vírus-neutralizációs próbát vették igénybe, újabban pedig kompetitív típusú ELISA-t használnak.

A nyulak vírus okozta vérzéses betegsége 1984 tavaszán Kínában jelentkezett először. A közelmúltban számos európai országban is megállapították. Ennek a házinyúl-állományok kipusztulásával fenyegető új betegségnek a kórjelzésére és leküzdésére azonban sem hazánkban, sem pedig a környező országokban nem volt tapasztalat. Egy kínai tanulmányút tapasztalatait is felhasználva rövid idő alatt kidolgoztuk a betegség oktani kórjelzését (hemagglutinációs, hemagglutináció-gátlási próbával, elektronmikroszkópos, immun-elektron-mikroszkópos vizsgálattal). A szerológiai diagnosztikában jelenleg a hemagglutináció-gátlási próbát alkalmazzuk.

A betegség ellen rekord idő alatt inaktivált, csapadékos vakcinát állítottak elő, amely a laboratóriumi és nagyüzemi kipróbálás során ártalmatlannak és hatékornynak bizonyult. Gyártására és forgalmazására a Phylaxia Oltóanyagtermelő Vállalat kapott engedélyt.

Dr. Szakolczai József, az állatvostudomány kandidátusa, **dr. Csaba György**, **dr. Kovács-Gayer Éva**, **Pusztay L.-né** és **dr. Békési László**:

Az iparszerű haltenyésztés által támasztott halegészségügyi követelmények

A fejlett mezőgazdasággal rendelkező nyugat-európai országokban és az USA-ban az 1960-as évektől kezdődően az iparszerű haltenyésztés óriási fejlődésnek indult, és azóta is töretlenül tart. Nálunk pisztráng, illetve angolna intenzív rendszerekben történő tenyésztése a hetvenes évek közepétől kezdődött. Az első sikerek után ez a tevékenység 1984-ben megtorpant, bár ekkor már a hagyományosan tenyésztett – előbb említett- halfajok mellett egyéb halak (harcsa, csuka, ponty) is szerephez jutottak. A jelenlegi gazdasági körülmények ugyan az iparszerű haltenyésztésnek nem kedveznek, a módszerben rejlő óriási lehetőségek alapján azonban várható, hogy ez a semmivel össze nem hasonlítható termelékenyséű módszer ismét előtérbe kerül. Így indokoltnak látszik, hogy a témában szerzett ismereteinket összefoglaljuk.

Az iparszerű haltenyésztés a hagyományostól számos – lényeges egészségügyi következményt előidéző – tényezőjében különbözik. Ezek közül a legfontosabbak, hogy az intenzív rendszerek igen zsúfoltak (egy liter vízben 1000 ikra vagy hallárva, másfél-két literben pedig egy pisztráng vagy angolna megtalálja életfeltételeit), a természetes táplálékot egészében biológiailag teljes értékű táppal kell pótolni, a víz oxigéntartalma csak mesterségesen biztosítható, a technológiai hiányosságok pedig szinte azonnal pusztulást idéznek elő. Az elmondottakból következik, hogy kevés kivételtől (vírus okozta pisztrángbetegségek) eltekintve az iparszerű haltenyésztés körülményei között elsősorban a feltételesen kórokozók

képesek kárt okozni. Közülük a csuka, illetve a harcsa *Rhabdo-vírus*, amelyeket a természetes körülmények között tartott tenyészállatok tünetmentesen hordoznak, a mesterségesen szaporított és nevelt zsengeivadékot károsítja és okoz 14 napos koron belül akár 100%-os pusztulást is. Kártételük ellen az ivartermék fertőtlenítésével és a tartási, takarmányozási viszonyok optimális szinten tartásával védekezhetünk.

A baktériumok okozta betegségek közül az *Aeromonas* vérfertőzés angolnában, a *Yersinia ruckeri* septicaemia pisztrángban, a *Flavobacterium*, illetve *Flexibacterium* kártétele pisztráng ponty, harcsa kopolyúján, kültakaróján és uszonyain érdemel figyelmet. E betegségek a tartási körülmények javításával előzhető meg, jelentkezésükkor a kár nagyságát antibiotikum-tartalmú táp etetésével csökkenthetjük.

A paraziták okozta kártételek sorában az első helyen a csillós egysejtű élősködők (kopolyú- és bőrparaziták), valamint a kopolyúférges okozta betegségek szerepelnek. Leküzdésük sikere a korai diagnózison, valamint a helyesen megválasztott ún. fürdetési eljáráson alapulhat.

A takarmány összetételének hiányosságai (Nephrocalcinosis), egyes összetevők romlottsága, avassága (bélgyulladás), gombatoxinok okozhatnak gondokat.

A technológiai hiányosságok között az oxigénhiány okozta fulladás, illetve a túlzott oxigénadagolás előidézte keszonbetegség áll az első helyen. Az ammónia felszaporodása látványos pusztulást ritkán, csak igen súlyos technológiai hiba esetén idéz elő, látens mennyisége azonban az étvágyat és a takarmányértékesítést nagyon visszavetheti.

A felsorolt károsodások az alábbiakban összegzett halegészségügyi követelmények megtartása mellett sikeresen megelőzhetőek:

Komplex és hatékony diagnosztikai rendszer a károsodások előrejelzésére.

Fertőzésmentes környezet biztosítása.

Rendszeresen alkalmazott tömegkezelési, megelőzési eljárások.

Dr. Etter László, Tóth Lászlóné, dr. Takács Györgyi és dr. Quarini László:

A szarvasmarha mastitis hazai helyzetének megítélése az intézeti vizsgálatok tükrében

A tőgy megbetegedése akár megnyilvánul látható tünetekben, akár nem, mindig a tejtermelés csökkenésével jár. A tőgygyulladásból eredő károkat hazánkban jó 10 évvel ezelőtt Kováts Jenő évi 720 millió forintra becsülte. Mai árakon ez változatlan helyzet esetén is legkevesebb 1,5 milliárd forint, ami a tőgygyulladások elleni küzdelem szükségességét önmagában is eléggé indokolja.

A magyar állatorvosi kar és ezen belül is az Országos Állategészségügyi Intézetben dolgozó állatorvosok kezdettől fogva sokat tettek a betegség kártételeinek csökkentése és megelőzése érdekében, elsősorban a tőgygyulladások diagnosztikai módszereinek fejlesztésével.

A tőgygyulladásokkal kapcsolatos vizsgálatok végzésére 1950-ben az akkori Földművelésügyi Minisztérium tejbakteriológiai osztály néven külön részleg létrehozását rendelte el. Az osztály munkáját első és 19 éven át volt vezetője, *Nyiredy István* alapozta meg. Munkatársaival

a tőgygyulladások kérdését minden oldalról vizsgálták. Új táptalajokat, meghatározási módokat, sejtképanalízist vezettek be. Kidolgozták a ma is leggyakrabban használt gyors istállópróbát, a Mastitest-próbát. Vizsgálták a fertőtlenítés és a gyógykezelés hatékonyságát. Eredményeik és tanításuk megfelelő és tartós alapnak bizonyult, ezeket ma a megváltozott fajtáknál, eltérő tartási és fejési körülmények között is jól használhatjuk.

1950-től máig az osztály (mai elnevezése: bakteriológiai osztály) évente átlag 10 360 (szélső értékek: 766–34 941) tejminta vizsgálatát végezte el. A vizsgálatok eredményeiből az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

1. A baktériumürítő (klinikai és szubklinikai tőgygyulladásos) tehenek aránya gyakorlatilag nem változott, 1960–61-ben 12,7%, 1970–71-ben 12,0%, 1982–83-ban 10,08% volt.

2. Emelkedett a bakteriológiailag pozitív minták aránya. 1960–69 közötti időszakban a minták 14,47%-ából, 1970–79 között 8,72%-ából, 1980–87 közötti időszakban 33,78%-ából lehetett valamilyen tőgypatogén baktériumot kitenyészteni. Ez az emelkedés két okra vezethető vissza, nagyobb részt annak tulajdonítható, hogy a laboratóriumi vizsgálatra főként az istállópróbával pozitív reakciót adó minták kerülnek, kisebb részben pedig a tökéletesebb bakteriológiai vizsgáló módszerek alkalmazásának.

3. Az első tömeges szűrővizsgálat (1960) óta jelentősen megváltozott a tejmintákból izolált kórokozók gyakorisága. A kórokozók döntő többsége (90–95%-a) akkor is és ma is a *Staphylococcus* és a *Streptococcus* nemzetség tagjai közül került ki. Amíg azonban a 60-as években az izolátumok 70–100%-a *Streptococcus*, többségében *Str. agalactiae* volt és csak 0–30%-a *Staphylococcus*, addig napjainkra ez az arány éppen a fordítottja lett és ma jelentős *Staphylococcus* túlsúlyt (60–65% *Staphylococcus* és 30–35% *Streptococcus*) mutat. Azok a kórokozók váltak gyakoribbá, amelyek az állat környezetében is képesek tovább élni, sőt szaporodni, ellenállóbbak a gyógy- és fertőtlenítőszerekkel szemben, így elsősorban a staphylococcusok, a *Streptococcus dysgalactiae* és a fekál streptococcusok. Ez szoros összefüggésben áll az ipari jellegű tejhasznú tehenészetek kialakításával, nevezetesen a tenyésztett fajta, a tartási körülmények és a fejési mód jelentős megváltozásával.

4. A külföldi megállapításokkal egybehangzóan a tőgygyulladás tapasztalataink szerint is összetett kóroktanú, az állati szervezet és a környezetének bonyolult kölcsönhatásaként létrejövő betegség. Kártételeinek csökkentése és a betegség megelőzése ennek megfelelően szintén összetett feladat, amelynek megoldásában csak az állatorvosok, az állattenyésztők és a műszaki szakemberek együttműködése hozhat eredményt.

Dr. Sályi Gábor:

A kémiai vizsgálatok szerepe nem fertőző betegségek oktanának felderítésében

Közel négy évtizeddel ezelőtt az intézet Mérgezés- és Gyógyszerellenőrzési Osztálya a nevében meghatározott feladatok végzésére alakult. Az aktuális diagnosztikai problémák igénye és az analitikai lehetőségek szerint azonban tevékenysége napjainkra nagymértékben változott és bővült.

Intézetünk jelenlegi kémiai osztályának feladata a toxikológia, takarmánytoxikológia, hiánybetegségek fogalmkörébe tartozó, nem fertőző betegségek, ártalmak okainak felderítése, az

egyres állatfajonként (emlősök, madarak, vadak, hal és méh) működő kórbonctani osztályok közreműködésével.

A házi és vadonélő állatok mérgezései közül ma legnagyobb jelentőségűek a növényvédőszer okozta heveny mérgezések. Gyakoriságát tekintve első helyen áll a méhek mérgezése, de – az elmúlt 10 évre visszatekintve – szinte nem volt olyan állatfaj, amelyben kisebb vagy akár esetenként néhány milliós veszteséget ne okoztak volna e típusú mérgezőanyagok. A szerves foszforsavészter típusú növényvédőszereken túl megemlítendő még az inszekticid karbamátok, gyomirtók, gombaölő szerek, defoliánsok, klórozott szénhidrogén, rágcsálóirtó- és gázosítószer, mint mérgezést okozó, a mezőgazdaságban alkalmazott kemikáliák.

A fémek közül elsősorban az ólom-, szelén- és rézmérgezés kerül viszonylag gyakran megállapításra. A növényi mérgezések (anyarozs, csattanó maszlag, keserű csillagfűrt, selyemkóró, tarka koronafűrt, cianglikozida tartalmú növények, bürök) sem ritkán teszik változatossá a diagnosztikai munkát. Esetenként erősen toxikus ipari eredetű anyagok (kőszénkátrány, szerves oldószer, ragasztókomponens, fagyásgátlók, fűróiszap stb.) felvétele vezet állatelhulláshoz.

Az állatorvosi toxikológia speciális területét képezik a gyógyszermérgezések, részünkre azok diagnosztizálása. Az elmúlt 3–4 évben elsősorban ionofór antibiotikumok okozta mérgezések sorozatos előfordulása jelentett érdekes szakmai feladatot. Más gyógyszerek toxicitását befolyásoló egyes takarmányozási tényezők tanulmányozására a jövőben több figyelmet kell fordítani. Esetenként a gyógyszer maradékanyagok azonosításával, eredetének felderítésével is foglalkoznunk kell.

A takarmánytoxikológia területén a hazai takarmánytermesztési és tárolási adottságoknak, de nem utolsósorban az analitikai és egyéb diagnosztikai munkának az elmúlt évtizedben végbement fejlesztése következtében az osztály mikotoxikológiai tevékenysége meghatározó jelentőségre tett szert. A takarmányok mikotoxin szennyezettségének kimutatásával szinte minden állatfaj esetében módunk volt szaporodási zavarok, enterális megbetegedések, a parenchymás szervek bizonyos károsodása és az immunosuppressív hatás okát felderíteni és az oktatni összefüggést kísérletes módon is igazolni. A különböző mikotoxinok – a dózistól, állatfajtól, korcsoporttól függően – igen változatos tünetegyütteseket képesek előidézni. Napjainkban elsősorban a trichotecén típusú fusariotoxinok okoznak egyes gazdaságokban a sertés-, ill. a baromfitartás rentabilitását megkérdőjelező gazdasági kárt. Külön figyelmet érdemel, hogy a szemestakarmányok évjáratoktól függő mikotoxin szennyezettsége, ha többnyire csekély mértékű is, a termelési eredmények romlását okozza, valamint a fertőző betegségek jelentkezésére hajlamosít. Ezen ún. másodlagos kártétel gyakorlati esetekben való igazolása bonyolult, inkább csak a modellkísérletekben tapasztalt hatás eredménye értékelhető és általánosítható.

A háziállatok anyagforgalmi betegségeit biokémiai-takarmányvizsgálati módszerekkel kísérjük meg felderíteni. A legtöbb feladat a szarvasmarhák állományszinten előforduló anyagforgalmi betegségeinek, hiányállapotának diagnosztizálásából adódik. Napi feladatnak számít a kérődzők bendőemésztési rendellenességeinek felderítése is.

A néhány társintézménnyel együtt kidolgozott vizsgálati rendszer segítségével viszonylag jó hatásokkal és eredménnyel megállapítható az egyes termelési állatcsoportok energia, fehérje, makro- és mikroelem, vitamin ellátottságának mértéke, és feltárhatók egyes anyagforgalmi betegségek szubklinikai formái. A viszonylag szűk körben végzett takarmányelemzések

a biokémiai vizsgálatok eredményeinek értékeléséhez nyújtanak segítséget, de önállóan is számos takarmányozási ártalom tisztázását teszik lehetővé.

A vízvizsgálatok elsősorban a felszíni vizek minőségének meghatározására irányulnak, segítve ezzel a tömeges halpusztulások okainak felderítését, valamint a víz nem megfelelő minőségének, mint a különböző betegségek kialakulását segítő tényezőnek megállapítását vagy kizárását.

Az intézet anyagi lehetősége nyújtotta műszerfejlesztés, valamint az analitikai módszerek folyamatos tökéletesítése révén az elmúlt 10 évben a vizsgáló módszereink szinte minden területen megújultak, remélve hogy ezáltal a nem fertőző betegségek mind nagyobb hányadát tudjuk diagnosztizálni és okait felderíteni.

Dr. Rátz Ferenc és **dr. Glávits Róbert**, az állatorvostudomány kandidátusa:

A mikromorfológiai vizsgálatok szerepe az intézeti diagnosztikai munkában

A diagnosztikai feladatok megoldásában a patológiai vizsgálat alapvető módszer, mert segítségével számos betegség már a kórboncolás során felismerhető, vagy eredménye az oktani tényező(k) meghatározása érdekében irányt szab egyéb, kiegészítő eljárásoknak.

Szövevtani, azaz fény és/vagy elektronmikroszkópos vizsgálatot azokban az esetekben végzünk, amikor az elváltozások szabad szemmel nem ítélnél meg, vagy a kórelőzmény és a klinikai kép alapján olyan jellegű elváltozások feltételezhetők – pl. az idegrendszerben –, amelyek makroszkóposan nem ismerhetők fel. Ezenkívül mikromorfológiai vizsgálatot végzünk olyan esetekben is, ha csak körülményesen és hosszadalmasan, vagy egyáltalán nem izolálható kórokozónak a szövetekben, a sejtekben, a különféle testváladékokban való kimutatása szükséges.

A mikromorfológia vizsgáló módszerei nem ritkán a védekezés lehetőségeinek megválasztásához is alapvető ismereteket nyújtanak.

Az elektronmikroszkópos vizsgálatok hatékonyságát és eredményességét nagymértékben növelte annak a gyakorlatnak a kialakítása, hogy puffertolt formaldehidoldatban rögzített ugyanazon szervmintán fénymikroszkópos és – szükség esetén – annak eredménye alapján kiválasztott részlet elektronmikroszkópos vizsgálatát végezzük el.

Dr. Dénes Lajos c. egyetemi tanár:

Zárszó

Kedves Munkatársaim, Kedves Vendégeink!

Jóleső érzéssel hallgattam végig tisztelt munkatársaim összefogott előadásait, amelyek a mélyen emberi visszaemlékezéseken túl mai vizsgálódásaink fő területeit, helyzetét mutatták be.

Az Országos Állategészségügyi Intézet 60. születésnapja ismét összehozta köztünk élő valamikori és mai munkatársait, és ez különösen meleg léghört teremtett néhány órára számunkra. Mindenek előtt ezért is hálásan köszönöm kedves Mindnyájuknak, hogy elfogadták meghívásunkat.

Engedjék meg, hogy a lehetőséget megragadva néhány érzésemet, gondolatomat megosszam Önökkel.

Az első egy bizonyos fokú meglepődöttség, amely az elhangzott előadások, a végzett munka kapcsán, de mindenekelőtt az előadók személyén gondolkodva, őket értékelve alakult ki bennem. Az évforduló, a születésnap ugyanis elénk hozta elődeinket, akik között számosan, a mi generációnk számára felejtethetetlen, csupa nagybetűs nevek lettek. És most itt vannak a most szerepeltek és mellettük azok, akik az előadottakat munkájukkal létrehozták. Az itt ülők számára az ő neveiknek még csak a kezdőbetűi a nagyok. De dolgozik már a magyar állatorvosoknak az a generációja akik, okkal, mai munkatársaink közül egyre többet a szakma fémjelzettjei között tartanak nyilván. Munkájuk, tudásuk nemesíti nevüket. Ami emberileg talán ebben nem egyértelmű öröm: az ő szakmai aszúsodásuk korosodásukkal is együtt jár. Egyre több a fejükön az ősz színe és a karcsúságuk se a régi... Azonban valljuk be: lobogó hajjal, atléta alkattal talán nem is illő halhatatlannak lenni. Köszönöm végül is előadásaikat, köszönöm, hogy személyiségük ilyen gondolatok, szubjektív értékelés megszületéséhez segítettek.

Minden évforduló az emlékezés mellett jövőbe nézésre is ösztönöz. Mit rejt számunkra a jövő? Mai ismereteim szerint rövid távon, néhány évig talán, kevés örömet, sok gondot. Aminek alapja az anyagiak túlzott szűkösége. Néha úgy érzem: alaptalan szűkösége.

1989-től intézeteink kiadásait, működési költségeit nem kívánja fedezni a minisztérium, ezért az eddig döntően díjmentes szolgáltatásainkért a jövőben pénzt kell kérnünk megrendelőinktől. Tudott dolog, hogy ha valamiért fizetni kell, különösen olyan dologért, amelyekért 60 éven át nem kellett, a szolgáltatást igénybe venni szándékozó kétszer is meggondolja, hogy kinyissa-e a bukszáját.

A takarékoság mindenkor elvárt gondolkodás és gyakorlat. Az esztelen takarékoság viszont kárt okoz.

Az állatorvosi gyakorlat nem nélkülözheti az intézeti diagnosztika nyújtotta biztonságot. Azonban, ha ezt a biztonságot attól kell függővé tenni, hogy van-e megszerzésére pénz, vagy nincs, akkor nagy bajok fenyegetnek.³

Mindnyájan tudjuk, hogy a pazarlás megengedhetetlen. Tudjuk, hogy közös értékeinkkel ugyanúgy kell bánnunk, mint sajátunkkal. A valóság azonban soha sem a szélsőségek összegzése.

Az új helyzetben alapvetően gyakorló állatorvos kollégáink felfogása, a gazdálkodókkal eddig kialakult kapcsolata fogja egyik oldalról intézeteink kapacitásainak kihasználását, másik oldalról gyógyító-megelőző munkájuk eredményességét alakítani. Az előre meg nem jósolható ideig tartó átmenet, amely a túlzott takarékoságtól az ésszerű igénybevétel mértékéig tart, indokolatlan nehézségek forrása lehet.

Ha egy üzem, de még inkább egy kolléga, átesve annak a bizonyos lónak a túlsó oldalára, olyan korlátok közé szorítja vissza az intézeti diagnosztika igénybevételét, amivel elbizonytalanítja a felügyelete alá tartozó állatállomány pontos állategészségügyi helyzetének megítélésében, eleve feladja a gazdaságos, de legalábbis a minél kisebb veszteséggel járó termelés lehetőségét.

³ Lásd a Helyreigazítást a cikk végén – *a szerk.*

Én arra bátorítom e helyről is gyakorló kollégáimat és vezetőiket, hogy a jövőben is szakmai lelkiismeretükre hallgatva folytassák együttműködésüket intézeteinkkel. Megbocsát-hatatlan bűn lenne a jövő számára, ha működési gondok miatt, egy átmeneti helyzet kényszere következtében nemcsak az esetleg feleslegeset, de a megteremtett szellemi és fizikai alapokat is fel kellene áldoznunk a gazdasági kényszer oltárán.

Mai ünnepi megemlékezésünk, találkozásunk nem teszi lehetővé és indokolttá, hogy e nehéz és bonyolult kérdéstről teljes részletességgel szóljak. Csupán érzékeltetni törekedtem annak a puttonynak sötét tartalmát, amit idei karácsonyfánk alá egy anti-télapó kiönteni tervez.

Mit kívánok magunknak a közeledő új esztendő alkalmából? Mindenekelőtt jó egészséget. Azt, hogy jövőre is és még sok éven át örüljünk egymásnak találkozásainkkor. Kívánom, hogy épségben vészelje át intézetünk a rá váró nehézségeket. És szívből kívánom, hogy a következő jubileumi megemlékezéskor ne hiányozzon senki a ma itt voltak közül. Még azt se bánom, ha mai előadóink egyike-másika addigra boldog nagypapa lesz.

Helyreigazítás [Forrás: *Phylaxia Állatorvosi Közlemények*, 1989. 25 (4). 319.]

Lapunk 1989/2 számában beszámoltunk az Országos Állategészségügyi Intézet 60 éves működésre alkalmából tartott szakmai összejevetelről.

Dr. Dénes Lajos főigazgató, c. egyetemi tanár zárszavát sajnálatosan hibásan idéztük. A 120. oldalon alulról számolva az 5. bekezdés első mondatából 3 szó hiányzik. A mondat helyesen: 1989-től intézeteink kiadásait, működési költségeit *a korábbiakhoz hasonlóan* nem kívánja fedezni a minisztérium, ezért az eddig döntően díjmentes szolgáltatásainkért a jövőben pénzt kell kérnünk megrendelőinktől.

A szerző és olvasóink szíves elnézését kérjük a hibáért.

Ez alkalmat felhasználva közöljük, hogy a minisztérium, mint állami megrendelő, nem elhanyagolható összeggel jelentkezik az intézetek szolgáltatásaiért, ezzel nemcsak az állatorvosi gyakorlat eredményességét, hanem az Állategészségügyi és Élelmiszervizsgáló Szolgálatot is segítve.

Intézeti állásfoglalás a hazai állat-egészségügyi diagnosztikai intézetek működtetéséről

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1990. 45 (10). 596.

Minden országban működni kell egy szakmailag felkészült önálló állami állat-egészségügyi intézethálózatnak. Ennek alapfeladata: a hatósági járványvédelmi döntések előkészítése; az általános állat-egészségügyi tájékozottság biztosítása; a közegészségügy és a környezetvédelem szolgálata, valamint a minőségi állati termékek előállításának segítése. E feladatok ellátására az Országos Állat-egészségügyi Intézet és az 5 területi intézet hálózata alkalmas, ezért azok fenntartása nem csak állat-egészségügyi, hanem államérdek is.

A 689/1988. sz. MÉM miniszteri határozattal létesített Állat-egészségügyi és Élelmiszer-vizsgáló Szolgálat az 1987. évi állapothoz képest erősen csökkentett hatáskörrel látja el feladatait egy olyan, az alapító határozatban előírt feltétellel, hogy bár költségvetési intézmény, a bevételeiből kell eltartania magát. Rövid időn belül beigazolódott, hogy a válságos gazdasági helyzetbe került mezőgazdasági termelők a vizsgálati díjakat nem tudják megfizetni. A vizsgálati anyag beküldését sok esetben nem szakmai szempontok határozzák meg, hanem a vizsgálatot igénybe venni kívánó anyagi helyzete. Következmény: beszűkült a vizsgálatok iránya, az intézeti szakembereknek nincs joga a szakmailag egyébként indokolt vizsgálatokat elvégezni, ha a beküldő arra az anyagi fedezet nem biztosítja, beleértve a rendkívül fontos helyszínen vizsgálatokat is. Mindezek következtében a hazai járványvédelem biztonsága is alapvetően veszélybe került.

A kialakult helyzetben nem marad idő és pénz a szakmai munka színvonalának a megtartására, egységesítésére és annak az emelésére. A kutatás-fejlesztés elmaradása a szakmai munka színvonalának elsekélyesedéséhez vezet, rövid időn belül nem csak a nemzetközi kereskedelem támasztotta követelményeknek nem tudunk megfelelni, hanem a diagnosztikai munka színvonala a hazai elvárásoktól is elmarad, ez pedig felmérhetetlen kárt okozhat.

Az állat-egészségügyi feladatok egy része az anyagi fedezet hiányában gazdátlan maradt. Így például nincs lehetőség vizsgálatot végezni az egyes betegségek területenkénti és országos előfordulásának a tisztázására, pedig ezek a rendkívül fontos adatok az előrejelzést és a megelőzést szolgálják. A jelenlegi helyzet szembeállítja az intézeteket a megyei állat-egészségügyi állomásokkal és a gyakorló kollégákkal. Az intézetek szervezeti és működési rendszere túlzottan megnöveli az adminisztrációt, ami egyrészt jelentős energiát von el a szakmai tevékenységtől, másrészt indokolatlanul növeli a működési költségeket.

Az elmúlt 3 év kedvezőtlen tapasztalatai alapján javasoljuk az intézetek jelenlegi szervezeti és működési rendszerének átalakítását: az alapvető diagnosztikai feladatok ellátásának tételes elszámoltatástól mentesülő, állami költségvetésből történő finanszírozását; az egyéb, szolgáltatás jellegű tevékenység maradjon továbbra is térítésköteles.

A mezőgazdasági termelők egyéni érdekétől független, önálló, állami állat-egészségügyi diagnosztikai intézethálózat nélkül Magyarországon sem nyújthatók megfelelő állat-egészségügyi garanciák sem hazai, sem pedig nemzetközi vonatkozásban.

*Az ÁÉSZ Országos, Békéscsabai, Debreceni,
Kaposvári, Miskolci és Szombathelyi
Állategészségügyi Intézet munkatársai*

Szakmai visszatekintés az elmúlt 25 évre az Országos Állategészségügyi Intézet 75 éves jubileuma alkalmából*

Összeállította: dr. Sályi Gábor

Forrás: Az Országos Állategészségügyi Intézet jubileumi emlékülésén tartott előadás,
2003. november 21.

Az Országos Állategészségügyi Intézet
2003. november 21-én 10 órai kezdettel
tisztelttel
MEGHÍVJA
alapításának 75 éves jubileuma alkalmából
az Országos Állategészségügyi Intézet Dísztermében
tartandó emlékülésre

Program

Megnyitó
Benedek Fülöp közigazgatási államtitkár
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

Az Országos Állategészségügyi Intézet szerepe az állategészségügyben,
különös tekintettel az EU csatlakozásra
Dr. Bálint Tibor főosztályvezető
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

Visszatekintés az Országos Állategészségügyi Intézet elmúlt 75 évben
végzett munkájára, eredményeire, a feladatok jellegének változására –
különös tekintettel a labor diagnosztikai munka jövőbeni igényeire
Dr. Tekes Lajos igazgató, Országos Állategészségügyi Intézet

A hazai állatállomány egyes fertőző betegségektől való mentesítésének
lehetőségei, azoknak ellenőrzési módszerei és a mentesség megőrzésének
követelményei
Dr. Pálfi Vilmos osztályvezető, Országos Állategészségügyi Intézet

Az elmúlt 25 év szakmai tapasztalatai és kutatási eredményei
Dr. Sályi Gábor osztályvezető, Országos Állategészségügyi Intézet

Köszöntő a társintézmények nevében
Dr. Mészáros János akadémikus

Állófogadás

A diagnosztikai laboratóriumok munkája, szakmai eredményei elsősorban az általuk szolgáltatott vizsgálati eredmények, leletek, szaktanácsok minőségén mérhetők le. Hogy ennek a feladatnak miként tudott az elmúlt 75 év és azon belül az elmúlt negyedszázad alatt az Országos Állategészségügyi Intézet megfelelni, azt nem tisztem megítélni.

A visszatekintésként elemzendő negyedszázadban az állattenyésztésben szinte minden – így a fajták, a termelési eredmények, a tartási viszonyok, a gyógyszerek, a vakcinák, a takarmányok, a tulajdonviszonyok – megváltozott, csak az nem, hogy a haszon- és társállatok egészségét és termelését újabb és újabb, vagy esetleg korábban fel nem ismert fertőző vagy nem fertőző betegségek, ártalmak veszélyeztetik.

A munkatársaink a napi, rutin jellegű diagnosztikai munka során számtalan esetben találkoztak olyan kórképekkel, amelyek korábban hazánkban nem fordultak elő, vagy csak a szakirodalomból ismertük őket, esetleg megjelenési formájukban, vagy az általuk okozott kártétel súlyosságában tértek el az addig ismertektől. Emiatt ezek kóroktanának, járványtanának, kór-

* Kiegészítés dr. Szabó István gyűjteményéhez. (a szerk.)

fejlődésének tisztázása, az elkülönítő kórjelzés, valamint ritkábban a megelőzés, vagy az ellenük való védekezés módjának kidolgozása szép szakmai feladatot, kissé hangzatosan szólva szakmai kihívást jelentett. Ezen alkalmazott kutatások jelentős részének eredményei a későbbiekben beépültek a rutindiagnosztikai munkába. Más tanulmányozott megbetegedések ritkábban ismétlődtek, amiben esetleg a feltárt kórok kiküszöbölésének a szakirodalomban való közzététele is szerepet játszhatott.

Egyes kollégáinkat szakmaszeretete, szorgalma inspirálta abban a tekintetben is, hogy egy szűkebb szakterületen mélyebbre ássanak, alapkutatót is végezzenek. Ez azonban témáját tekintve mindig kapcsolatban maradt az intézet alaptevékenységével.

A kutatási tevékenységünk szerves részét képezi a legkülönbözőbb laboratóriumi diagnosztikai módszerek adaptálása, továbbfejlesztése, esetenként újak kidolgozása, hatékonyságának kipróbálása. Tekintve, hogy ezek a laboridiagnosztikai fejlesztések a szakemberek szűk körének érdeklődésére tartanak csak számot, így jelentős részük nem is került közlésre.

Hisszük, hogy jelentős szakmai értéket képviselnek azok az összefoglaló munkák is, melyekben valamely betegség átfogó szakismereteit, és ezen belül saját szakmai tapasztalataikat foglaltuk össze és adtuk közre.

A rutindiagnosztikai laboratóriumoknak nem érdeme, de igen nagy értéke, lehetősége az, hogy különböző szakterületek specialistái közötti közvetlen munkakapcsolat, egymásra utaltság van, illetve alakulhat ki. A különböző szakterületeken dolgozó kollégák együttműködésének szükségességét hangsúlyozza az a tény, hogy hosszú sora lenne felsorolni azon kórképeket, megbetegedéseket, melyek első jelentkezésekor hirtelen, vagy akár hosszabb ideig nem lehetett véleményt alkotni, hogy annak kiváltásában vírus, baktérium, gomba, parazita, vagy akár toxikus anyag felvétele, tartási hiányosságok, anyagforgalmi zavar szerepel önállóan, vagy az a felsoroltak közül több tényező együtthatásaként alakult ki. Végigtekintve az elmúlt negyedszázadban az intézeti munkatársak nevével (is) jelzett dolgozatokat, a szerzők között igen gyakran találkozni a területi állategészségügyi intézetekben, az Állatorvostudományi Egyetem (Kar) különböző tanszékein, az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézetben, más társintézményekben, gyógyszer- és vakcina-gyártó üzemekben, sőt még a gyakorlatban dolgozó kollégák neveivel is. A közel ötven külső intézmény, munkahely szakembereivel közösen publikált dolgozat jelzi, hogy az adott szakmai feladat megoldására törekedve mindig készen voltunk és vagyunk segítséget kérni és adni, és ez természetes.

A kutatási eredmények többségét, részben a hazai szaktudás bővítése céljából a *Magyar Állatorvosok Lapjában* és az *Acta Veterinaria Hungaricában* tettük közvé, de mint a kivetített felsorolásból kitűnik, egyre több, a nemzetközileg kiemelten elismert szaklapokban megjelent közleményünk.

A mennyiség önmagában ez esetben sem döntő, de a vendégeink számára készült kis füzetecskében szereplő közlemények száma, ha elégedettségre nem is ad okot, de jó érzés visszatekinteni azokra, felidézni a megszületésük közbeni részsikereket, sikereket és természetesen a kudarokat is.

A publikált kutatási eredményeket többféleképpen lehetne csoportosítani, de talán azok állatfajonként való csokorba szedése mutatja legjobban azt a széles skálát, melyet többnyire maga a gyakorlat vetett fel.

Az alkalom, a bőséges választék, valamint a rendelkezésekre álló idő rövidege miatt kevés az a téma, melynek ismertetésére, diagnosztikai, szakmai, gazdasági vagy akár humán egészségügyi jelentősége miatt mód nyílik...

A sertésbetegségekkel kapcsolatos intézeti virológiai kutatások a 70-es évek végén és a 80-as években a TGE és a TGE-szerű kórképek oktanára és a specifikus védekezés lehetőségére, a parvovírusoknak a szaporodásbiológiai zavarokban játszott szerepére, az Aujeszky-féle betegség diagnosztikájára és a mentesítés lehetséges módszereire irányultak. A 90-es évek visszatükrözik a kedvezően alakuló hazai járványtani helyzetet, ami összefüggött az Aujeszky-féle betegségtől való mentesítési program előrehaladásával és más fontos vírusos sertésbetegségektől (pl. az afrikai sertéspestistől) való mentességünk megtartásával.

Megjelent viszont Nyugat-Európában, majd hazánkba is behurcolásra került egy újabb ismeretlen oktanú vírusos betegség, amely légzőszervi tüneteket és anyakocákban vetélést, valamint halvaszülést, továbbá a malacok gyenge életképességét idézte elő. A kezdetben „kékfül betegségnek”, „mystery disease”-nak később pedig PRRS-nek (porcine reproductive and respiratory syndrome) nevezett kórkép oktanában a *Togaviridae* víruscsalád *Arterivirus* nemzetségébe tartozó vírust sikerült izolálni. Lehetőségünk nyílt az először Hollandiában izolált „Lelystadt” vírustörzssel kísérletesen fertőzött anyakocák magzatainak és az azoktól született malacoknak a kórtani vizsgálatára, amely kiderítette, hogy a gyenge életképesség hátterében a vérerek falának megbetegedése és intralobularis intersticiális tüdőgyulladás kialakulása áll, amely szövődményes baktériumos fertőzésekre hajlamosít.

Ezután ismét újabb vírus, a cirkovírus jelent meg sertésállományokban, és fokozatos elterjedése miatt napjainkban az egyik leggyakoribb állategészségügyi problémát jelenti. Növendékkorban a malacok sorvadását, csököttségét (postweaning multisystemic wasting syndrome, PMWS) idézi elő. Hízókorban pedig egy feltehetően immunpatológiai jelenségeken is alapuló, általános érfal-, és vesekárosodással járó megbetegedést, a dermatitis-nephropathiának nevezett kórképet hozzák vele összefüggésbe.

Járványtani és kórtani vizsgálataink szerint utóbbi betegség sporadikusan jelentkezik, és nem kíséri lázas hőmérsékletemelkedés. A kültakarón és a veséken kialakuló vérzések miatt a sertéspestis elkülönítő kórjelzésében is jelentősége van. Az említett elváltozások kórtani alapja a vérerek károsodása (gyulladás) és főként a vesében immunkomplexek lerakódása.

Az említett kórformákban a sertés cirkovírus 2-es típusának (PCV-2) szerepét molekulárbioológiai módszerekkel is igazoltuk.

A közelmúltban pedig megállapításra került a malacok cytomegalovírus okozta sejtzárványos orrgyulladás (sejtzárványos rhinitis), amelyek elterjedtségére, valamint kártételére felmérő vizsgálatokat tervezünk.

A sertések baktériumos betegségei közül a *Haemophilus* (*Actinobacillus*) *pleuropneumoniae* I-es biotípusa okozta, természetes körülmények között előforduló és a kísérletes fertőzéssel előidézett kórképet tanulmányoztuk. A kórtani elváltozásokat összehasonlítottuk a II-es biotípus által előidézett elváltozásokkal.

Vizsgálatok történtek a malacok, de egyben a borjak szopós és választáskori hasmenésében oktani szerepet játszó *E. coli* törzsek virulencia faktorainak felderítésére. Ezáltal a betegség kórfejlődése és a védekezés lehetősége vált világosabbá.

A sertésállományok leptospirózissal való fertőzöttségének vizsgálata során izoláltunk olyan *L. pomona* serovariánst, amely csak szerológiai áthangelődést váltott ki a fertőzött kocákban, vetélést nem. A csökkent virulencia létezését a törzzsel történt kísérleti fertőzéssel is igazoltuk.

A sertések mycotoxicosisai közül az F-2 és a T-2 fusariumtoxinok kocasüldők és tenyészkocák ivari aktivitására, valamint az újszülött malacok életképességére kifejtett hatását vizsgáltuk.

Megállapítottuk, hogy ezek a mycotoxinok hátrányosan befolyásolják a termékenységi mutatókat, cystás petefészek-elfajulást és anoestrust (trichotecének), illetőleg a nemi szervek oedemás beivódását és a petefészek, illetve a méh funkcionális asszinkronját (zearalenon) képesek előidézni. Az intrauterinalis életben, valamint a kolosztrummal bejutnak a magzat szervezetébe és az újszülött malacokban is csökkent életképességet, illetve az ún. perinatalis oestrogen syndromát idézve elő. Hímivarú állatokban az F-2 toxin a herecsatornák csírahám-sejtjeinek degenerálódását okozza.

Az ochratoxin-A az emberekben is előforduló ún. balkáni nephropathiahoz hasonló, fibrosissal és a veseszövet következményes sorvadásával járó vesekárosodást okoz sertésekben is, amelyet ugyancsak lehetőségünk volt tanulmányozni.

A különböző gyógyszerek és más kémiai anyagok okozta mérgezések közül az ionofor antibiotikumok a vérkeringés heveny összeomlását, a szív- és vázizomrostok elfajulását, elhalását okozva tömeges elhullással jártak. Az olaquinox tartós adagolását követően a malacok fejlődésének zavara és a mellékvesekéreg irreverzibilis sorvadása alakult ki. A szelénmérgezés heveny alakjánál máj- és veseelfajulással járó elhullásokat, elhúzódó formájánál pedig a gerincvelő szürkeállományának elhalásával és klinikailag a fertőző sertésbénuláshoz hasonló, a hátulsó testfél bénulásával járó megbetegedéseket figyeltünk meg. Növényi (keserű csillagfűrt, szőrös disznóparéj) eredetű mérgezéseket is megállapítottuk. A szénmonoxid pedig vemhes kocáknál tömeges halvaellést idézett elő. Találkoztunk szopós-, illetve növendékkorú sertésekben egy eddig még tisztázatlan oktanú, a perifériás idegek (főként a nervus ischiadicus és a n. brachialis) elfajulásában megnyilvánuló kórképpel is, amely a végtagok mozgászavarával, sajátságos bénulásával járt, és a felnevelés során a beteg állatok rendszeresen másodlagos fertőzések következtében elhullottak.

A **szarvasmarha, juh- és kecske** betegségek közül a 70-es évek végén és a 80-as években az Állatorvostudományi Egyetem Járványtani és Mikrobiológiai Tanszékével együttműködésben tanulmányoztuk az intenzív bányanevelés térhódításával megjelenő különböző légző- és emésztőszervi megbetegedések kóroktanát és a védekezés lehetőségeit. E vizsgálatok során igazoltuk a Reo, Parainfluenza-3 és Adenovírusok valamint a *Mycoplasma ovipneumoniae* kóroktani szerepét. A kórképek közül a kiemelkedő gazdasági jelentőségű adenovírus fertőzéssel szemben specifikus védekezési eljárást dolgoztunk ki. Részletesen tanulmányoztuk az adenovírusok esetében az ún. visszahívó jelenséget, melynek az elméleti jelentőségen túl a gyakorlatban a különböző szerotípusokkal szembeni védekezésben van komoly jelentősége.

Felnőtt szarvasmarha-állományokban szezonálisan, járványszerűen jelentkező, a tejtermelés csökkenése révén komoly gazdasági veszteségeket okozó hasmenéses megbetegedésekből bovin coronavírusokat mutattunk ki. Ezzel igazoltuk az ún. téli hasmenés előfordulását szarvasmarha-állományainkban.

Megállapításra került a borjak cryptosporidiosis, coronavirus okozta enteritise a juhok dermatophylosisa.

A Magyar Tudományos Akadémia Állatorvos-tudományi Kutatóintézettel közösen kidolgozásra került a leucosisvírus-antigén nagy mennyiségben történő előállításának metodikája, amely megalapozta azokat a szerológiai szűrővizsgálatokat, amelyek végül az ország leucosismentesítésének sikeres végrehajtását tették lehetővé.

Az említett kérődzőfajok vírusos betegségei közül beszámoltunk a fertőző rhinotracheitis IBR szopósborjakban jelentkező, májgyulladásal járó formájáról, valamint ugyancsak fiatal borjakban a BVD és az IBR együttes előfordulásáról. Az IBR és az RS vírusok elleni ellenanyagok kimutatására ELISA módszert dolgoztunk ki. Juhban és kecskében egyaránt megállapítottuk a retrovírus okozta tüdőadenomatosiszt. Kecskéállományainkban megállapítottuk a lentivírusok okozta arthritis-encephalitis kórképet. Nagyüzemi kecskéállományaink felszámolásához e vírussal való fertőzöttségük is jelentősen hozzájárult. A juhok Aujeszky-féle betegségénél kísérletes körülmények között is sikerült igazolni a vírus horizontális (állatról állatra történő) terjedését.

Tanulmányoztuk ezenkívül a juhok BVD vírus okozta ún. border-disease kórképénél kialakuló patológiai elváltozásokat. A Visna/Maedi vírus által okozott kórképek vizsgálata során elváltozásokat mutattunk a fertőzött kosok heréjében és részletesen tanulmányoztuk az e vírus által előidézett tögyelváltozásokat. Vágóhídról származó minták patológiai és szerológiai vizsgálata során kapott eredményeink rámutattak arra, hogy Visna/Maedi fertőzött állatok az esetek csekély hányadában szeronegatívak maradnak, ami a mentesítési eljárások során komoly nehézséget okozhat.

Az ország szarvasmarha-állományának a gümőkórtól való mentesítése 1961-ben kezdődött és 1980-ban fejeződött be. A gümőkórtól való mentes státus ellenőrzése azonban azóta is tovább folytatódik. E diagnosztikai munka keretén belül a bakteriológiai vizsgálatokat az évek során kiegészítettük a DNS-hibridizációs próba bevezetésével. A napjainkban is jelentős számú ún. paraallergiás reakció hátterének tisztítására bevezettük a gamma interferon kimutatását szolgáló ELISA eljárást.

Széleskörű vizsgálatokat végeztünk az ország szarvasmarha-állományának a *Myc. Paratuberculosis*sal való fertőzöttségének feltérképezése céljából, amely vizsgálatok doktori értekezés összeállítását (dr. Körmendy Béla) tették lehetővé. E vizsgálatok alapján vált ismertté, hogy a szarvasmarhát tartó gazdaságok közel fele fertőzött a kórokozóval. Ugyancsak kimutattuk a kórokozót a farmszerűen tartott gímszarvasállományból is.

A kérődzők leptospirosisainak vizsgálata során izoláltuk a *Leptospira hardjo* szerovariánst mind szarvasmarhából, mind juhból. A vizsgálataink alapján a Holstein-fríz állományok 35–40%-a fertőzött volt a fenti kórokozóval.

Szarvasmarhákban és juhokban egyaránt ismételtén igazoltuk a *Coxiella burnetii* vetélést okozó szerepét és a Q-láz magyarországi előfordulását. Ugyancsak foglalkoztunk a chlamydiák, a *Corynebacterium* és a gombák (*Aspergillus* spp) szarvasmarha vetélésekben játszott szerepével, az általuk előidézett kórtani elváltozásokkal. Szarvasmarhában a *Haemophilus somnus* fertőzés thromboemboliás meningoencephalitissel, valamint elvetéléssel járó formáját egyaránt megfigyeltük, borjakban pedig *Mycoplasma bovis* fertőzéssel összefüggő meningitist és polyarthritist írtunk le. Több vizsgálat történt a *Mycobacterium-paratuberculosis* fertőzés oktatásának, kórfejlődése diagnosztikájának és az ellene való védekezés lehetőségeinek tanulmányozására.

Megállapítottuk a *Prototheca zopfii* alga szerepét szarvasmarha mastitisben.

A Miskolci Állategészségügyi Intézettel közösen végzett vizsgálatokban tanulmányoztuk az *Actinobacillus seminis*, a *Corynebacterium*, a *Brucella ovis* okozta kos here- és mellékhere-elváltozásokat, a juhok *Eperythrozoon ovis*, *Mycobacterium paratuberculosis* és *Sarcocystis* fertőzése során kialakuló megbetegedéseket.

A nem fertőző betegségek közül az egyes ionofór antibiotikumok okozta tömeges mérgezések előfordulásáról számoltunk be szarvasmarhában és juhban, selyemkoró mérgezésről szarvasmarhában, idült rézmérgezésről juhban. Ismeretlen eredetű szívizomfibrosist észleltünk szopóborjakban, tömegesen előforduló allergiás eredetű tüdőgyulladást nagyüzemi szarvasmarhaállományban, agykéregnecrosist, valamint ún. szimmetrikus agytörzsi elhalást juhállományokban.

Lovak fertőző eredetű vetéléseinek vizsgálata során tanulmányoztuk az EHV-1 vírus által, a vemhesség különböző szakaszaiban előidézett kórtani elváltozásokat, valamint igazoltuk a fertőző vírus arteritis okozta vetélés hazai előfordulását. Csikóállományokban a nagyszámú elhullással járó légzőszervi megbetegedések oktanában az equine herpeszvírus-2 és a *Rhodococcus equi* baktérium szerepét igazoltuk. Az elsődleges fertőzést okozó 2-es típusú equin herpeszvírusal szemben kancákban előállított hiperimmunsavó rendszeres adásával sikeresen megelőztük a kórkép kialakulását.

Szopós csikók *Bacillus piliformis* okozta Tyzzer-féle betegségről és a kancák *Chlamydia* okozta veteléséről számoltunk be. Immunhisztokémiai vizsgálatokkal tanulmányoztuk vetélt lómagzatokban a rhinopneumonitis vírus és a fertőző arteritis vírus, valamint a *Rhodococcus equi* kimutathatóságát és az általuk előidézett elváltozások diagnosztikai értékét. A fertőző arteritis vírus izolálása is megtörtént.

Házinyulak calicivírus okozta vérzésemes betegsége (rabbit viral haemorrhagic disease, RVHD) Kínából kiindulóan pandemiaként elérte Európát, és hazánkat is. A perakut lefolyású betegségben az állatok előzetes klinikai tünetek nélkül, hirtelen hullottak el.

Beszámoltunk a kórbonctani és kórszövettani elváltozásokról, valamint a kórokozó vírus májból történt elektronmikroszkópos kimutatásáról, továbbá az állatok életkortól függő (4–5 hetes kor feletti) fogékonyságáról. Kidolgoztuk a betegség megelőzésére a gyakorlatban is hatékonynak bizonyult vakcina előállításának metodikáját.

Az Állatorvostudományi Egyetem Takarmányozástani Tanszékével együttműködésben vizsgáltuk nyúlban a kísérletes akut és szubakut T-2 toxikózis során, valamint Pb, Cd, Se és Mo terhelés esetén kialakuló elváltozásokat, valamint a különböző emésztési és felszívódási paramétereket. Gyakorlatban előfordult ionofór antibiotikum (narazin) mérgezés tüneteit és szervi elváltozásait írtuk le.

A **vírusos baromfibetegségek** közül a tojtyúkrok petevezetőgyulladással és tojánhéjképződési zavarával járó „egg drop syndrome” (EDS), valamint a gumboroi betegség a 70-es évek második felében jelent meg és került megállapításra hazánkban. Tisztázódott továbbá, hogy a Marek-féle betegség felnőttkori, neuritissal és végtagbénulással járó, valamint a nővendékkori, lymphosid típusú daganatképződéssel járó formája mellett, a fiatal (3–5 hetes) életkorban a betegségnek egy átmeneti, oldódó bénulással járó jóindulatú formája is előfordul. Ilyenkor a csirkéken a nyak és a szárnyak petyhüdt bénulása figyelhető meg. Kórbonctani

elváltozások nem láthatók, de az agyban, a gerincvelőben és a perifériás idegekben szövettani vizsgálattal lymphocytás gyulladás mutatható ki.

A 80-as évek elején került ismertetésre a sejtzárványos hepatitis basophil (szövettani metszetekben hematoxilinnel festődő, kékre színeződő) zárványok képződésével járó alakja, valamint a „malabsorption syndrome”, „stunting disease” néven ismert tünetcsoport. A 90-es évektől pedig a gumboroi betegség erősen virulens vírusváltozata idézett elő súlyos veszteségeket.

Velogén baromfipestis vírustörzsszel kísérletesen fertőzött, különböző immunstátusú broilercsikékben tanulmányoztuk a klinikai tüneteket, valamint a zsigeri szervekben, az idegrendszerben és az immunszervekben kialakuló elváltozásokat. Felismerésre került, hogy az állatok egyedi immunállapota nem csupán a betegség kimenetelét, hanem a kórtani elváltozások jellegét is lényegesen befolyásolja. Galambállományainkban paramyxovírus okozta járványos megbetegedést állapítottunk meg.

A 2–4 hetes életkorú broilercsikék fertőző satnyasága tünetcsoporton belül talákoztunk olyan kórképpel, amelynél mozgászavar és a csontképződés rendellenessége, a physis porc-rétegének megszélesedése és hiányos elmeszesedése (angolkórra emlékeztető elváltozások) alakultak ki. A mellékpajzsmirigyben degeneratív elváltozások fibrosis és cystaképződés látszott. Állatkísérletben az elváltozások a megbetegedett csirkék béltartalmának homogenizátumával (p. o.) előidézhetőek voltak. Ha kórokának vizsgálatára irányuló erőfeszítéseink – másokéhoz hasonlóan – nem is vezettek eredményre, kórfejlődésével kapcsolatban érdeklődésre számot tartó eredményekről (a pajzsmirigy-hormon háztartása és emésztőenzim termelés zavara) számoltunk be.

Részt vettünk a gyöngyöscsibék reovírus okozta kórképének klinikai és morfológiai, valamint azokkal együtt járó kóréletteni változások tanulmányozásában.

A 90-es évek második felében jelent meg a hazai tyúkállományokban is a leucosis egy új formája, amelynél a képződő daganatszövetet nem lymphoid sejtek, hanem myelocyták vagy myeloblastok alkotják. Kórboncoláskor a daganatszövet a zsigeri szerveken kívül egyes csontok (főként a mellcsont, a koponyacsont és a bordák) felületén is gyakran megtalálható. Az előidéző vírus a tyúkleukózis vírusok J-alcsoportjába sorolható.

A baktériumos parazitás és gombás betegségek közül szakirodalmi szinten foglalkoztunk a növendécsirkék és a felnőtt tyúkok staphylococcosisával, listeriosisával, a koponyacsont-, középful- és ízületgyulladással járó pasteurellosis, a *Clostridium perfringens* okozta elhalásos bélgyulladással és az ahhoz társuló, sajátságos vörösvérsejt-elváltozással (erythrocytosis) járó májgyulladással, valamint a csirkék *Clostridium septicum* okozta gangrénás bőrgyulladásával. Tanulmányoztuk a csirkékben előforduló histomonadosis, valamint cryptococcosis kórtanát.

Takarmányozási kísérleteket végeztünk különböző mikotoxinok (a T-2 toxin, a buteholid, az ochratoxin-A és a patulin), valamint a zearalenon (F-2 toxin) és az aflatoxin hatásának vizsgálatára és tanulmányoztuk a T-2 toxikózis, valamint a stachybotryotoxicosis gyakorlati körülmények között történt előfordulását. A baromfi különböző mycotoxicosisaival kapcsolatos irodalmi adatok, gyakorlati megfigyelések és kísérletes vizsgálatok eredményeit angol és magyar nyelvű összefoglaló közleményekben adtuk közre.

A baromfitartásban jelentőséggel bíró különböző immunszuppresszív hatások, valamint az immunizálási programok fejlődése indokolták a baromfi immunrendszerének alapkutatósi

szintű vizsgálatát, amely „A házityúk immunrendszerének histogenesis és egyes kórokozók (lentogen baromfipestis vírus, avian reovírus, *Salmonella typhimurium* és *Staphylococcus aureus*) által előidézett elváltozásai” c. kandidátusi disszertáció (dr. Glávits Róbert) megszületésében öltött testet. E vizsgálatok előzetes támpontot szolgáltattak a később széles körben bevezetésre kerülő in ovo vakcinázási programokhoz is.

A toxikózisok és anyagforgalmi betegségek közül ismertettük a broilercsirkék furazolidon-mérgezését, szelénmérgezését, karbadox-mérgezését, etilénlikol-mérgezését, a pulykák narin-mérgezését a tojótyúkok szalinomicin-mérgezését, valamint a riloflavin hiány következtében kialakuló, a perifériás idegek elfajulásával járó tömegesen jelentkező végtagbénulást. Tojótyúkállományban és növendék kacsákban vizsgáltuk a hiányos konyhasóellátásnak a tojástermelésre, illetőleg a testtömeg-gyarapodásra kifejtett hatását. A broilercsirkék megnövekedett izomtömegével, a szív és a tüdő viszonylag csökkent teljesítőképességével, valamint más külső és belső hajlamosító tényezőkkel áll összefüggésben az a kórkép, amelyet újabban egyre gyakrabban figyeltünk meg és a legjellemzőbb elváltozás alapján hasvízkór (ascites syndrome) elnevezéssel lehet jelölni.

A különböző **víziszárnyasfajok** (a liba, a pekingi kacska és a mulard kacska) diagnosztikai vizsgálatai és az ezzel kapcsolatos alkalmazott kutatások egyre jelentősebb arányban szerepelnek az Intézet baromfi-egészségügyi feladatainak sorában.

A libák évtizedek óta legjelentősebb vírusos betegsége a Derzsy-betegség mellett újabb vírusos kórképek jelentek meg és kerültek ugyancsak magyar szerzők által nemzetközi szakfolyóiratokban leírásra. Így 1988-ban a Debreceni Állategészségügyi Intézettel és az MTA Állatorvostudományi Kutatóintézetével együttműködésben egy retrovírus (a reticuloendotheliosis vírus) által előidézett, lymphoid típusú daganatszövet-képződéssel járó betegség előfordulását ismertettük. Beszámoltunk, továbbá egy barbari kacsákban előfordult parvovírus okozta járványos megbetegedésről, amelyet a ludak Derzsy-betegségétől eltérő vírustörzs idézett elő.

1988-ban több lúdállományban megfigyeltük a Derzsy-betegség tipikustól eltérő, súlyos fokú bélgyulladásban megnyilvánuló ún. enterális formáját.

2001-ben a Ceva-Phylaxia Virologiai Fejlesztési Igazgatóságával együttműködésben igazoltuk, hogy az EDS-vírus növendékludakban légzőszervi megbetegedést (tracheobronchitist) képes előidézni.

2003-ban ugyancsak a Ceva-Phylaxiával és az Állatorvostudományi Egyetem Kórbonctani Tanszékével együtt beszámoltunk arról, hogy a növendékludak tömegesen jelentkező, főként mozgászavarban, ízület- és ínhüvelygyulladásban megnyilvánuló tünetcsoportja egy reovírus okozta betegség része. A kórokozó izolálása, azonosítása és a betegség reprodukálása is megtörtént.

Ugyanebben az időszakban figyeltük meg a libák polyomavírus okozta – főként a vese- és bélcsatorna elváltozásaival járó – megbetegedését, valamint az immunszervek, főként a bursa Fabricii károsodásával járó cirkovírus fertőzését. A polyomavírus okozta betegség a 60-as évek végén már előfordult hazánkban naposlibák szérumozása kapcsán, oltási balesetként. A cirkovírus fertőzésére pedig immunszuppresszív állapot kialakulása, és szövődményes megbetegedések vagy társfertőzések halmozódó előfordulása jellemző.

A baktériumos betegségek közül a *Riemerella anatipestifer* okozta betegséget megállapítottuk kacsában, majd libában.

A növendék ludak mycoplasmosisáról – az MTA Állatorvos-tudományi Kutatóintézetével együttműködésben – nemzetközileg is elsőként számoltunk be. Az izolált *Mycoplasma* törzsek okozta patológiai elváltozásokat lúdembrióban és napolibákban kísérletes fertőzéssel is tanulmányoztuk. Növendékludak baktériumos betegségei közül beszámoltunk a vérfertőzéssel járó streptococcosisról, valamint a *Clostridium septicum* okozta elhullásról.

A trichotecénvázak mycotoxinok közül a T-2 toxin hatását kísérleti körülmények között tojóludakban, növendék barbari és pekingi kacskákban tanulmányoztuk.

Elsőként derítettük ki és kísérletesen igazoltuk, hogy a víziszárnyasok szinte teljes mérvű takarmány-visszautasításáért a takarmányukba tévedésből bekevert halofuginon hatóanyagú kokcidiosztatikum a felelős.

Tanulmányoztuk a fiatal ludak optimális kalcium és foszfor igényét, továbbá igazoltuk, hogy ezen állatfaj és korcsoport esetében a takarmányba kevert fitázenzim hatékonysága mesze elmarad az egyéb baromfifélékre jellemzőtől és így hajlamosít az angolkór kialakulására.

A **tenyésztett prémesállatfajok** közül nyércben – a Békéscsabai Állategészségügyi Intézetrel együttműködésben – elsőként számoltunk be hazánkban az aleuti-betegség megállapításáról. Megállapítottuk, továbbá nyércben a szopornyicát. Nutriában *Treponema hyodysentriae* fertőzéssel összefüggő dysenteriát, valamint tarka koronafürt mérgezést írtunk le, tenyésztett rókákban pedig tömegesen kialakuló biotinhiányt regisztráltunk.

A **vadon élő és az egzotikus fajok** közül beszámoltunk a fácánok adenovírus okozta márványlép betegségéről, az őz babeziózisáról, a mezei nyúl Tyzzer-féle betegségéről, a nyárlúd gümőkórjáról, az őzek listeriosisáról, a fácánok reticuloendotheliosisáról, a túzok yersiniosisáról, a hullámos papagáj papovavírus fertőzéséről, a nagy amerikai májmétely előfordulásáról szarvasokban, *Mycoplasma* fertőzés okozta perosis kialakulásáról sólyomfiókában, a vadkacsák idült ólom-mérgezéséről, valamint a növendék fácánok konyhasóhiány betegségéről.

Hazánkban elsőként állapítottuk meg három zoonotikus kórokozó, a *Babesia microti*, a *Trichinella britovi*, valamint az *Echinococcus multilocularis* előfordulását, kiemelve, hogy ez utóbbi okozta humánfertőzőség többnyire fatális következménnyel jár. Kimutattuk a kutyákban legsúlyosabb klinikai tüneteket okozó tüdőféregfaj, az *Angiastrongylus vasorum* előfordulását rókában.

Kutyákban a 80-as évek elején jelent meg hazánkban is járványosan a parvovírus okozta bélgyulladás. A hasmenésben megbetegedett és elhullott állatok béltartalmának elektronmikroszkópos vizsgálatával néhány esetben koronavírus fertőzés is kimutatható volt. Ugyancsak kutyában *Brucella suis* fertőzést sikerült igazolni. Elhullással járó coccidioidomycosisról, valamint involúcióban lévő thymusból történő belső elvérzés eseteiről számoltunk be. Tanulmányoztuk a paraquatmérgezés következtében kialakuló tüdőfibrosis kórtanát, valamint ionofór antibiotikum (narazin) mérgezés során kialakuló elváltozásokat.

A Kaposvári Állategészségügyi Intézetrel együttműködésben igazoltuk a herpesvírusok oktani szerepét kölyökkutyák elhullásában.

Egy parazita (az *Onchocerca lupi*) fertőzéssel kapcsolatos szemelváltozásokról (ocular onchocercosisről) Európában is elsőként számoltunk be, és szolgáltatunk adatokat a betegség laboratóriumi kórjelzéséhez.

Macskákban szerológiai felmérést végeztünk a szerzett immunhiányos betegséget okozó feline immundeficiency (FIV) vírus hazai elterjedtségére. Beszámoltunk a chlamydiosis előfordulásáról, valamint vemhes nőtények *Staphylococcus epidermidis* okozta elvetéléséről.

A **halkórtani** rutindiagnosztikai vizsgálatok zömét – a többi állatfajtól eltérően – döntően a negyedszázada oktanilag még fel nem ismert kórképek, és ebből a szempontból újak minősíthető betegségek megállapításai képezik. Gyakran került sor a hazánkba behurcolt kórokozók okozta megbetegedések felismerésére is.

A hazánkban honos, súlyos kártétellel járó, korábban „fertőző hasvízkór” néven ismert betegség külföldi kóroktani tisztázása után röviddel a diagnosztikai gyakorlatunkban lehetőség nyílt a pontyok tavaszi virémiáját az erythrodermatitistől elkülöníteni, melyeket korábban az ún. hasvízkór heveny, illetve idült formájának tekintettük.

A busák burokképző *Pseudomonas fluorescens* okozta septicaemiáját elsőként diagnosztizáltuk. Az Állatorvos-tudományi Kutatóintézettel együttműködve a nyolcvanas évek elején megállapítottuk, hogy a pontyok úszóhólyag-gyulladását a *Sphaerospora renicola* idézi elő. E nyálkaspórák vérben keringő plazmódiumai az úszóhólyag ereiben megakadva és továbbfejlődve idézik elő az úszóhólyag károsodását.

Elsőként állapítottuk meg, hogy a ponty granulomatosisát egy *Dermocystidium* faj idézi elő, valamint a *Dermocystidium erschowi* okozta bőrbántalmat. Az utóbbi években jelent meg – egy Európában még le nem írt – galandféreg, az *Atractolytocestus huronensis* a tógazdasági pontyok belében.

A pisztrángok jelentős elhullással járó betegségét, yersiniosisát (vörösszáj betegségét) hazánkban elsőként állapítottuk meg.

Rendszeresen részt vettünk a természetes vizeinken történt jelentős halpusztulások okainak feltárásában. Az 1991. évi balatoni angolnapusztulás lehetőségét már az *Anguillicola crassus* fonalféreg 1990. évi felbukkanásakor előre jeleztük.

A Tiszán bekövetkezett 2000. évi cianidmérgezés halakra gyakorolt kórtani és toxikológiai hatását több halfajon is vizsgáltuk. A halak szerveiből korábban végzett nehézfém-tartalomra vonatkozó vizsgálataink eredményei összehasonlítási alapul szolgáltak a cianid szennyezéssel egyidejűleg levonult nehézfém-szennyezés hatásainak értékelésében is.

A **méhbetegségek területén** a Romániai határ mentén 1978-ban megjelent a *Varroa destructo* (régii nevén *Varroa jacobsoni*) atka. E kártevő ellen füstölőcsíkos védekezési eljárást dolgoztunk ki. 1992-ben először figyeltünk fel hazánkban a méhek miyasisát előidéző *Senotainia tricuspis* légy kártételére.

Az egyes, mikotoxikózisok különböző állatfajokban történt leírásán, kísérletes reprodukálásán túl kiemelendő a mikotoxinok analitikájában történt előrehaladás, a takarmány alapanyagok mikotoxin szennyezettségének felismerésére irányuló vizsgálatok eredményei, de még hosszan lehetne sorolni az e kérdéskörhöz kapcsolódó kutatások sorát.

Munkánk során rengeteg tapasztalatot, elméleti és technikai tudást és készséget szereztünk, melyek különböző okokból nem kerültek közlésre, de a laboratóriumi munka és helyszínen végzett szaktanácsadás során meghatározó jelentőségűnek bizonyultak.

Érezzük, sőt tudjuk hiányosságainkat és reméljük, hogy az intézetünk alapításának centenáriumán fiatal kollégáink még több eredményről fognak számot adni.

Végezetül a vázlatosan ismertetett szakmai eredményeinkért köszönet illeti tanítómestereinket, a különböző intézmények kollaboráló szakembereit, és szeretném ez alkalommal is kihangsúlyozni, hogy az asszisztenseink, technikusaink és egyéb munkakört betöltő munkatársaink lelkiismeretes munkája nélkül mindez nem valósulhatott volna meg.

Kiváló intézet kitüntető cím

Kiváló intézet kitüntető cím 1981

Forrás: *Állategészségügyi és Takarmányozási Közlemények*, 1982. 18 (4). 245.

A mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter az Országos Állategészségügyi Intézetet *Kiváló Intézet* címmel, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Állategészségügyi Állomást pedig *Kiváló Intézmény* címmel tüntette ki az 1981. évben teljesített jó munkájuk és eredményeik alapján. A kitüntetésről szóló oklevelet mindkét alkalommal *dr. Glózik András*, a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztályának vezetője adta át. Mind az Országos Állategészségügyi Intézetnek, mind a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Állategészségügyi Állomásnak további jó, eredményes munkát és sok sikert kíván a Phylaxia kollektívája.

Az Országos Állategészségügyi Intézet ismét elnyerte a Kiváló Intézet címet

Forrás: *Magyar Állatorvosok Lapja*, 1982. 37 (9). 637.

Glózik András dr., a MÉM Állategészségügyi és Élelmiszerhigiéniai Főosztályának vezetője 1982. május 19-én bensőséges ünnepség keretében adta át a megtisztelő kitüntetést Szentmiklóssy Csaba dr.-nak, az intézet igazgatójának és az intézet dolgozó kollektívájának. A MÉM és a Közalkalmazottak Szakszervezetének döntése alapján az intézet 1977 után immár másodszor részesült ebben az elismerésben.

Glózik dr. ünnepi beszédében kifejezésre juttatta a minisztérium elismerését az Országos Állategészségügyi Intézet és területi intézeti hálózat munkájával kapcsolatban. Megállapította, hogy az állategészségügyi szolgálat alapvető feladatának ellátásában a *fertőző állatbetegségek* felismerésében, leküzdésében és megelőzésében az intézet mindenkor a legszakszerűbb és leghatékonyabb segítséget adta. E feladatok teljesítése érdekében az intézet az utóbbi időben igen sok új, a korábnál gyorsabb és biztosabb laboratóriumi diagnosztikai eljárást vezetett be. Az intézet kutatómunkája is elsősorban a diagnosztikai munka fejlesztésére, az új módszerek kidolgozására és alkalmazására irányult. Elismeréssel nyilatkozott az intézet vezetésének és szakembereinek azokról az erőfeszítéseiről és eredményeiről, amelyeket a *nem fertőző eredetű állatbetegségek* okainak felderítése és megelőzése terén is elkönnyelhet, és amelyek nagymértékben járulnak hozzá az állattenyésztés produktivitásához. Végezetül méltatta az intézet vezetésének azokat az intézkedéseit, amelyek a munkafeltételek javítását, a jobb munkahelyi légkör megvalósítását célozzák, alapot nyújtottak, keretül szolgáltak a szakmai munkában elismert sikerek eléréséhez, és biztosítékot jelentenek a további célok teljesítéséhez.

Az ünnepségen jelen volt *Szabó Endre dr.*, a Közalkalmazottak Szakszervezete Központi Vezetőségének főtítkárhelyettese, *Nyers Ferenc dr.*, a MÉM Költségvetési Főosztályának vezetője. Megjelentek a kerületi pártbizottság, a kerületi tanács, a társintézmények vezető munkatársai, az Országos Állategészségügyi Intézet működési területéhez tartozó megyei állategészségügyi állomások és a területi állategészségügyi intézetek igazgatói.

Kellemes hangulatú háziünnepséggel és vacsorával ünnepelték az intézet dolgozói és a részt vevő vendégek a kitüntető cím elnyerését.

Quarini László dr.

Kiváló intézet kitüntető cím 1982

Forrás: *Állategészségügyi és Takarmányozási Közlemények*, 1983. 19 (3). 209.

Az 1982-ben teljesített kimagaslóan jó munka alapján az idén az Országos Állategészségügyi Intézet „Kiváló Intézet” címet kapott. A Pest megyei Állategészségügyi és Élelmiszer-Ellenőrző Állomás elnyerte a „Kiváló Intézmény” címet, míg a Heves megyei Állategészségügyi és Élelmiszer-Ellenőrző Állomás miniszteri dicséretben részesült.

Tolnay Sándor díj 1997

